

TABÉRY-GÉZA A TŰZMADÁR.

REGÉNY

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH.

EZ A KÖTET AZ ERDÉLYI SZÉPMÍVES
CÉH I. SOROZATÁNAK
TIZEDIK KÖNYVE

LAPKIADÓ ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R. T. CLUJ-KOLOZSVÁR
1926

ELŐSZÓ

Írtam ezt a könyvet 1926. júliusában Örvénden, özvegy Juricskay Dezsőné Beöthy Mária atyafiságos, vendégszerető kúriáján. A kúriakert pazar virágai, az udvarra benéző Dalos-hegy s egy kis piros asztal a vén gyümölcsös szilvafái alatt a tanúim reá, hogy nem konkolyt hinteni akartam, csak reményt nevelni háborúk utáni kietlenségükben.

A hitet akartam öntözni, hogy kába népek fölött lesz még a Holnap olyan verőfényes, tiszta és elégedett mint volt nekem ez a kert és ez a ház, hol a munka lázában szépség és szeretet illatozott az író felé.

Írtam ezt a könyvet sokszor ökölrel de olykor szívvel is.

A kert melyben dolgoztam azt mutatta, hogy túlon túl elhatalmasodott fák közele nem tűr gyöngye palántákat. Elyomja őket, megöli bennük az életet. De a virágágyak arra tanítottak, hogy az együttseperedő árvácska és szekfű, verbéna és gyöngyviola életerősen megférnek egymás elkevert szomszédságában anélkül, hogy saját pompájából akár az egyik, akár a másik bármit veszítene.

Hiszek az egymás közé ültetett és egymásbaoltott népek ma zsendülő fiatal-ságában, ők a Purgatórium amin keresztülféjlödvé szerencsétlen korunk meg fog tisztulni hatalmaskodásban fogant vétkeiktől.

Ebben a könyvben nem egy kisebbségi nemzet és nem *egy* elnyomás lelki-állapota tükröződik. Európa negyvenmillió milliós nemzeti kisebbségei és a kisebbségek életét

elhatározd többi nemzetek *mindegyikének* sorsa ez a könyv.

Ha nem egy kispéneket a nyelvén születik, ha nem erdélyi magyar könyvkiadásra szánom a *Tűzmadarat* és ha a nagyhangúság látszata is vissza nem riaszt, bizonytalant azt írom az előszó helyére, hogy

ajánlom és vigaszvirágként küldöm könyvemem negyvenmillió európai ember kezeibe.

Egy kis visszaesés

Két úr érkezett a szakadék pereméhez. Mindkettő túl volt kenyere javán.

Lábuk alatt a mérhetetlen mélységben kacagó völgyek s aratásra kínálkozó boldog termékenység ... Itt fenn pedig, ahol a délután már csipdeste az este harmata, csak a szédület volt fenséges, amit a nyájas völgyre vetett öreg tekintetük okozott kóválygó testtartásukban s intelmes kis megtántorodásokkal régóta ismerős homlokuk mögött. Szédült itt minden. Az opálás köd éppen úgy, mint a két öreg úr. Sőt talán maga a hegyfok is imbolygott; erdejében a fák mezítelen idegek cibáltságával tétozáztak a széles mellel támadó havasi szellő sóhajaitól.

Látja? — mutatott hosszú csontos ujjával lefelé az egyik öreg, aki hóféhér szakállat viselt. — Az ezüst szalag a völgy közepén, az a Jablóna-folyam.

Méltóságosan hömpölyög, mint a férfikor.

Csak innen, ezer méterről látszik méltóságosnak a mélyben — válaszolt Félix Orbán, a kimustrált vízimérnök úr. — Valójában rohan, feltarthatatlanul, mint az ifjúság.

Vidali igazgató hátul összekulcsolt kézzel merengett múlton, mélységen, poézisen. Ellágyulása azonban csak mŰlólag ejtette hatalmába. Őbenne még élt az öregember egészsége, a gyakorlatiasság, s a kötekedő humor. Ezt kérdezte:

Pontosan ezer méterre vagyunk a völgy felett? A vízimérnök kicsinylő pillantást lövelt reá.

A magasságokat barátom nem a völgytől mérjük, hanem a tengerszintől. S ha pontosan tudni akarja, egyezerötvenhárom méternyire vagyunk a tengerszin fölött.

— Ahá! Egyezerötvenhárom. Impozáns!

Szórakozottan fordította el tekintetét. Műintézetére gondolt, amit Kékesföld fővárosában Torradinban újjászervezés közben kellett rábiznia a titkárára, hogy hanyatló egészségének helyreállítására Nórípó fürdőt fölkeresse egyezeristentudjahány méter magasban a tengerszin fölött.

És mondja mérnök úr, melyik tenger színétől mérik a hegyeket? A vízimérnök hirtelenében nem tudta megállapítani, mit rejt a kérdés: — okvetetlenkedést-e vagy tudatlanságot? Dühösen vetette oda:

— A Vöröstenger színétől direktor úr.

Mire viszont Vidali igazgató úr sziszszent fel, származásában megsebezve.

Nem vagyok zsidó! Ezt csak ellenségeim fogják rám, bevallom nem a legszerencsésebb külsőmtől megtévesztve. Bár jómagam együtt tartok a zsidósággal abban a felfogásban, hogy a libúr nép önmagát alacsonyítja le, amikor a huszadik században felekezeti különbségeket ráncigál elő a műveletlenség lomtárából, mindazáltal vagyok olyan tiszta származás, mint a mérnök úr.

Bocsásson meg és szégyeljük magunkat — engedett a mérnök. — Valóban méltatlan hozzánk, hogy a zsidókérdésen hajbakapjunk. Részemről meg kell jegyezmem, hogy imént tett megjegyzésemet inkább az Ön kötődése bosszantotta ki és a kínálózó elmésség csábította elő belőlem, mint antiszemitizmus.

És Vidali mondta:

— Szót sem érdemel.

A tény pedig az volt, hogy a békülékenységet a mérnök és az igazgató között nem csupán az elvi különbség áthidalása segítette elő, hanem Vidali cirkuszdirektor származásának tisztázása is. Harmadik békeközvetítőként a lelkiüket nyájasra vidító azúr messzeség szerepelt. De ez a befolyás éppoly megfoghatatlan volt, mint a mélység és láthatatlan, mint a lég.

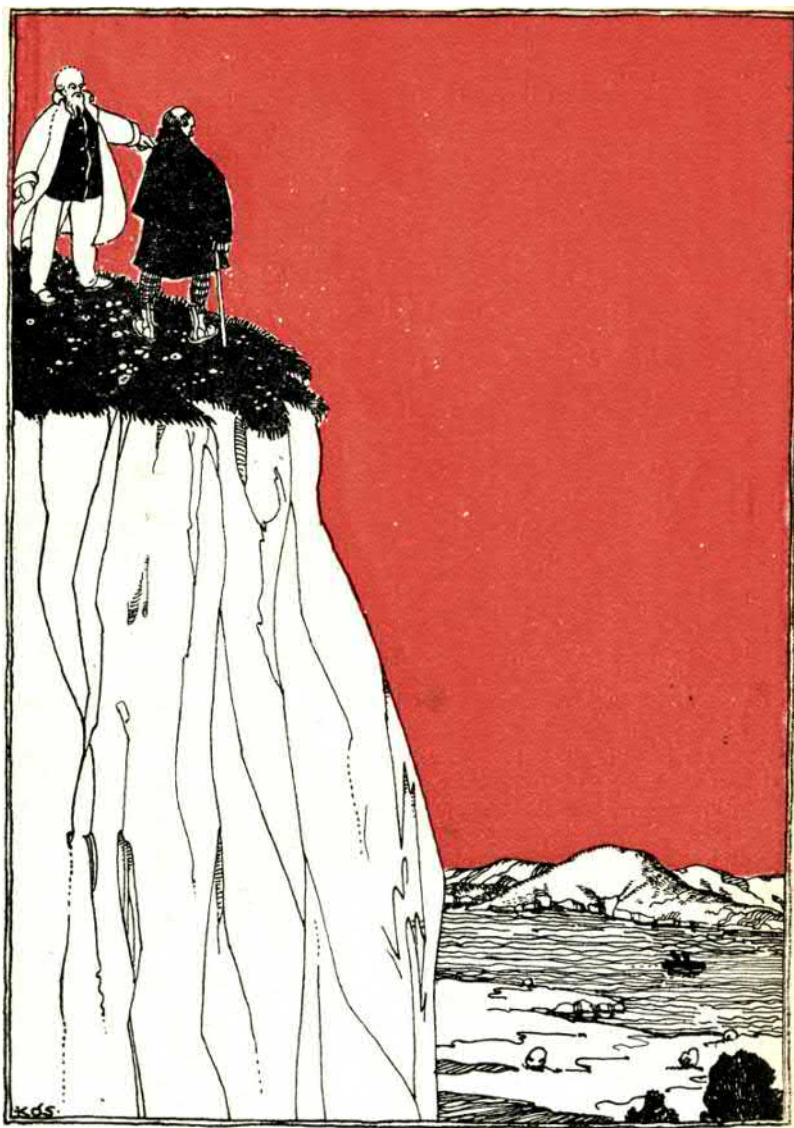
— Sokáig hallgattak. A mérnök egy tövében elfürészelt tölgyfatórzsre telepedett; a direktor féllábbal egy sziklára pózolta magát.

Amennyiben a magaslati lég nem fog segíteni, kénytelen leszek operáltatni a pajzsmirigyemet — szólalt meg később Vidali.

— Fontos, hogy bírja a szíve, — állapította meg Félix közömbösen. — Ha nincs éredényelmesesedése, akkor az Ön korában gyerekjáték egy operáció. Képzélje kérem, az arteroszklerozis ellen újabban egyetemi tanárok is a foghagymakúrát javallják. Kissé bűdös gyógymód, de kezdet stádiumában radikális. Bár rajtam az orvosok csupán idegkimerülést konstataáltak, mégis megpróbálom.

Kedve lett volna kimerítően fejtegetni a foghagymakúra jótékony hatását a vér összetételére. De eszébejutott, hogy Vidali célzatosságot magyarázhat abba, ha kelleténél többet foglalkozik oly beszédtemával, amelyből bizonyos gondolatkapcsolással szintén antiszemitizmusra lehet következtetni. Ennélfogva legyűrte magában mondanivalóját. Tekintete ismét a Jablónavölgybe menekült. A nagy folyón, Kékesföld soha el nem fáradó ütőerén föltűnt egy pipányi füst s alatta egy cigarettadoboznyi feketés, hosszú folt.

— Gőzhajó! — sóhajtott fel Félix Orbánban a munkából kiöregedett hetvenéves ember visszavagyakozása a rugalmas tetterő után.

Vidali szemét erőltette, anélkül hogy bármit is látna Félix látványából:

— Hol lát gőzhajót?

— Nézzen keresztül ama magányos fenyőn, amely a közvetlen alattunk domborodó hegyhát peremén áll. Próbálja meghosszabbítani szemvonalát a folyamig. Onnan, ahol a vonal partot ér, haladjon vagy öt tenyér távolságban fölfelé a folyás ellenében.

Az igazgató becsületesen törekedett követni az egészséges terepmagyarázatot. Bazedovos szemei csaknem kiugrottak üregükből az erőikor déstől.

— Látja már?

— Nem.

— Tizenöt évvel fiatalabb nálam. Mégse lát?

— Nem én.

— Igaz, hogy nekem könnyebb meglátni, mint Önnek — mosolygott a mérnök, — Ki tudja, talán az utolsó hajó, amit öreg szemeim érzékelnek. S az első gőzhajót ifjú szemekkel az én apám látta indulni a Jablóna hajbain.

Merengéséből mintegy mentegetőzve csapott gyorsabb ütemű magyarázatba:

Odahaza még őrzöm édesapám képét. Hajóhídon áll s nyílt, meszeszenező tekintetét előreszúrja a hajóorr felé. A Jablónán az övé volt az első gőzhajó. Feketezöld frakkban, fehér nadrágban, lapos tengerészsapkával, mint egy admirális urálja a folyam hullámain a régi főstményen.

Félix Orbánból kikiváncozott az emlék, mely atyját s őt magát a nagy folyamhoz fűzte. S a cirkuszigazgató megtudta, hogy Orbán édesatyja nélkül a múlt század közepén is alig járhattak volna még gőzösök a folyón. Megtudta azt is, hogy néhai Félix nemcsak a technika terén volt merész újító, hanem modern felfogása világnézetében is megnyilatkozott. A festő, aki az első Jablóna-gőzös indításának emlékére Libúria egykori fejedelmétől megbízást kapott öregebbik Félix megörökítésére, a kor divatja szerint a Félix-nemzetség ősi címerét is odafestette alkotására. Szép, hivalkodó címer volt ez: haránt pályával kék és vörös mezőkre osztott pajzs, alul kivont kardot villogtató oroszlánnal, felül a család szerencséjét jelző csillaggal aranyos félhold közepén. De Orbán édesatyja sajátkezüleg mázolta el armása alól az ősi címerpajzsot. Akkortájtban a felszabadult polgár ezernyolcszáznegyvennyolc márciusát írta világszerte s az öreg Félix érett férfikora ellenére ifjabb volt, mint a legfrissebb tavaszi szellő a vizek felett.

Vízi embernek, jőzannak, erősnek nőtt gőzhajós Félix fia is, aki most a hegymon beszélt Vidalinak! Ő is odatapadt az ősi folyamhoz. Csak hogy ez a második vízi nemzedék már nem a maga útját szabta a folyamhoz, hanem maga regulázta meg a vad vizet. . . Orbán gátakat épített és

zsilipeket húzott a Jablóna megfűzésére. A politechnikát Zürichben végezte s onnan hazajövet egész fiatalon lendült az állami vízszabályozás élére. Valami lassú vétkezés az elemekhez való rögzöttségből: — jellemezte a Félixek fokozatos kibomlását egymás mesterségéből. Gőzhajós Félix rozzant járműve még túlkölt s lapátkerekeivel esetlenül malmozott a Jablónán, amikor fia, Félix Orbán hatalmas betongátak közé szoktatta az áradozó öreg folyamatot. És amikor Orbán — pár évvel ezelőtt még — tavaszi hóolvadáskor alapos mérnöki tudással és héroszi erőfeszítéssel védte Kékesföld termőföldjét az áradásoktól, a harmadik nemzedék, Orbán fia, Boldizsár már készült hivatására, hogy az apja munkájával a lápokból és mocsarokból nyert százezer holdakon majdan gyárakt és gőzmalmokat létesítsen.

Orbán csaknem egylélekzetből ismertette családjá szerepét a Jablóna körül.

— Ha apám liberalizmusa csak egy családi cifraság elmázolásában nyilvánult — fejezte be — én már republikánus érzelmeket tápláltam magamban ifjúkoromban. Boldizsár fiam pedig egyenesen világpolgárnak indult a boldogtalan.

Nem lehetett kiokoskodni, hogy a fehérszakállas aggastyánban a hagyományos családi haladottságra való rátartóság van-e túlsúlyban, vagy a reakció? Hiszen ahogy azt mondta, hogy republikánus érzelmeket táplált ifjúkorában, vagy amint világpolgársága miatt boldogtalannak nevezte fiát, abban a gúnyolódó elnézés a túlhaladott állápontra rávetett mosoly több maradiságot leplezett, mint az imént kirobbant öntudatlan antiszemitizmusa.

A hegyfok fölött, ahol Félix Orbán és Vidali direktor beszélgettek, a fellegek magasságában keselyű keringett mozdulatlan szárnyaival.

A cirkuszigazgató inkább érezte, mint értette társa gondolatait.

— Önnek családjában, nekem hivatásomban él a tradíció — mondta olyan okosan, hogy maga is meglepődött. — Ha arra gondolok, hogy Libúria ősidejében a Jablóna mentén hősi lovastámadások viharoztak s ha arra gondolok, hogy a libúr lóratermetség és férfias erények egyetlen jelenkorba nyúlt jelensége, a cirkusz a változott politikai viszonyok folytán máról holnapra kimúlhat, higgye meg uram, ökölbe szorul a kezem és kétségbe kell esnem népem jövődjén. Gyűlölöm legyőzőinket. Gyűlölöm őket én, akinek szemében ezelőtt tíz évvel nem volt nemzeti-ségi különbség, de nem is lehetett. Cirkuszom mutatványjaiban a libúr nép elévülhetetlen jótulajdonságait minden ország egyöntetűen ünnepelte.

Félix Orbán sandán tekintett Vidalira. Egészen úgy beszél, mint egy zsidó — éledt fel benne újból a gyanú. — Legbensőbb érzelmeit is hidegen átgondolt gyakorlati mérlegelések irányítják.

A gondolat már anélkül kísértett rajta keresztül, hogy akár a legcse-

kélyebb kedve lett volna szóbefondorodni. Ahelyett ő is a maga dolgait teregette:

— Húsz évvel ezelőtt, részint édesatyám országlendítő érdemeinek elismeréseként, részint jutalmul a munkámért, hogy a Jablónaszabályozás révén százyolcvanezer hold zombékos területet varázsoltam gabona-termő vidékké, a fejedelem nemzeti ajándéku adományozott nekem örök tulajdonba kétszáz hold szántót, ugyanannyi erdőt és egy barátságos egyemeletes kúriát, hogy öreg napjaimra legyen fejemet hova hajtanom. Ne legyenek anyagi gondjai annak, — mondta a fejedelem — aki népünket gondoskodásával ezernyi gondtól mentesítette. Látja barátom, úgy én, mint velem egyetemben igen sok honfitársam, kik hasonló ingatlanokba fektették vagy a magunk vagy apáink munkásságának gyümölcseit, holnap nincstelenül fogunk állni a rideg nagyvilágban.

— Ez a földreform? — vetette közbe a cirkuszigazgató. Félix Orbán keze a nagyszerűség lendületét gúnyolta levegőbe:

— „Földreform“! „Demokrácia“! Az én kis birtokom mai forgalomban húszezer dukátot ér. Amikor megkíséreltem vagyonom mentesítését az elsajátítás alól, nemcsak hódítóink érveltek azzal, hogy a libúr állam donációi ésszerűen szállanak vissza az új állam tulajdonába, hanem saját nemzetem progresszív felfogása is ellenem kerekedett. Sötét feudalizmusnak, buta középkoriasságnak üvöltötték ragaszkodásomat egy húszezer dukát értékű földbirtokhoz, amelyért pedig megdolgoztam, amelyért százyolcvanezer holdat bővöltem ki a vizek alól népem boldogulására. Am merjen valaki csupán gondolatban hozzányúlni nem húszezer, hanem kétszáz vagy kétmillió dukát értékű gyáripari vagy pénztőkéhez. A progresszió hangzatos jelszava mögött handabandázó érdekdemagógia menten megpolgárisodik s a magántulajdon szentségét tolja előtérbe. Utóbbi esetben senki sem kutatja adtak-e ellenértéket a fináncfeudalisták, iparmágnások összeharcsolt vagyonukért. Nem kérdezik azt sem, hogy a részvénymilliók és a gyárbirtokok eredete a ma élő generáció szerzeménye-e, vagy visszanyúlik az örökösödés érdemtelenségeibe? Az én ragaszkodásom az én tulajdonomhoz kerékkötője a szociális fejlődésnek, míg a szociális szükségesség hangoztatása övelük szemben: — *bolsevizmus!* Ez az, ami bennem keserű pillanataimban megindítja annak vizsgálatát, milyen eredetű libúrok milyen százalékban képviselik a gyáripari és fináncőkét s milyen eredetűek a földingatlanok tulajdonjogát? Vizsgálataim eredményét, ha magamba fojtom, méltatlanságnak nevezem. Ha hangosan kimondani merem Önök antiszemitizmusnak bélyegzik.

A mérnök úr programbeszéde hirtelen megszakadt. Félix Orbán majdnem indulatosan nézett a cirkuszigazgató zemei közé, ahonnan vagy ellentmondást vagy helyeslést remélt. Csakhogy Vidali óvatos ember volt. Múlovar korából tudta, hogy az okoskodó lovat bölcsebb barát-

ságos nyakveregetéssel lehiggasztani, mint sarkantyúval bírni jobb belátásra vagy engedni hóbertjainak.

Őn nemrégiben említette, — szólalt meg tehát — hogy kedves fia elvégezte az egyetemet. Legalább megvan a vigasza, hogy ha jogtalanul meg is fosztják birtokaitól, sem gyámolatlanul nem marad, sem a rajta esett méltatlanságot el nem feledik. Mit szóljak ellenben én? Győzőink éppúgy ki akarnak forgatni *műintézetemből*, mint Önt földbirtokaiból. És nekem utódom sincsen csak lesóványodott vadzamaraim, virstligyártásra megérett ménjeim és szfpornyikás tigriseim. A libúr cirkuszművészet lélekharangja megkondult. Hallja-e Ön a harangozást?

— Hallom — felelte a mérnök és elnevette magát.

A Jablónavölgy valamelyik kis falujában megcsendült az estharang s a közélgő szürkület felcipelte magával édescsengésű hangját a hegytetőre.

. . . Ahol két ember, a sokszáz méteres magasságban tengernyi bajaik színhelye, a Jablónavölgy fölött sem tudott elvonatkozni 'saját egyéni kicsinyességeitől.

Igaz, a kicsinyességeket bennük a kor kóválygó, homályos áramlatai hívták életre. Azé a koré, melyben életük elüszkösödött, mely úgy gomolygott rájuk, mint az örökkévalónak látszó hegyvidéki ősz a lucskossá szomorodott nórípői rengetegre. Rokona volt e kor sok más kietlen időnek, kulturatemető, haladásgáncsoló történelmi korszaknak. Rokona annak, amely Rómára vadul ráköszöntötte a barbárizmust, rokona annak, amely a középkor humanizmusára a vallásüldözéseket zúdította vagy a francia forradalom felépitményeként a modern európai imperializmust kiképezte.

A mérnök és a cirkuszigazgató oly napokban találkoztak egymással, amikor már romokban hevert egy hatalmas civilizáció. A haladás visszaesését maguk a végzet sodrába került népek is felismerték, de nem volt erejük magukat az örvényből kiszabadítani. A „*recidif de la progression*“ új fogalma csattogott ezidétt a politikusok, szociológusok ajkain. Az írók könyvtárakat írtak az új betegségről, egyetemi tanszéke, vegyelemezoje, ostorozója és kihasználója, mindene, mindene volt a nagy recidivának, csak éppen orvosa nem. S a *recidif de la progression* emberfigurái nem éltek, nem mozogtak, hanem: — vonaglottak. Egyetlen vitustáncot lejtett az egész emberiség. A férfi elfeledte amit ifjúkorában tanult, az agg megtagadta férfikorának magasztos elveit s a jelszavakkal meghazugolt, hiteltesztett felvilágosodást egyszerűen lesajnálta a sötétséggel való fényűzés.

Legkeservesebb pedig az volt, hogy e kiábrándult emberiséget hibáztatni sem lehetett. Példák és példák hosszú sorára tudott visszamatatni a haladás tagadója, hogy a felvilágosodás jegyében az emberiségnek másban, mint becsapásokban sohasem volt része s a civilizáció elsősorban a tökéletesített emberi gátságnak aljasodott szolgálataiba.

Ennek a kornak két emberpéldánya áporkodott Félix Orbán mérnökben és Vidali cirkuszigazgatóban. Sípjai voltak egy elzengett viharorgonának. Nem ők tehetek róla, hogy a meggyötröttség oly hangokat csalt ki belőlük, amelyek éles széthangzásban állottak az egyik férfi egész múltjával, józan világnézetével, a másiknak pedig egyszerű, gyűlöletnélküli lelkületével.

Mivel a nap már lehanyatlott, felkerekedtek a hegyfokon s a kényelmes sétaúton megindultak a kis fürdő felé egy öreg mérnök s egy rokkant cirkuszigazgató.

II. Fejezet.

Ezeréves legenda ezeréves lényről

A Kursalon előtt merengő haranglábhoz hajadonfőtt kiszaladt egy bérszolga. Szenvedélyes ügybuzgalommal siketülésig rángatta a harangszíjját. A harang éles csengése fiatalosan röppent a Remeteforrásnál összesereglett koros fürdővendégekre, szétrebbentette az Északi völgy fűrészmalmánál csókolódzó fiatalokat s fölrázta a kilátóhelyek szórakozott üdülőit. Álmos sétányok egyszerre megelevenedtek. Berzsenyvörös, citromsárga, türkizkék női toaettek virultak elő. Fiú سرا zilált bubifrizurák, napsugárszín selyemharisnyák tűntek fel, amiknek színjátészása annál káprázatosabb volt, mentől keményebben feszültek meg alattuk járásközben az üde női inak. Jöttek a bubifrizurák alá bókoló megbízhatatlansággal a szezon lovagjai is, elegánsan derékbaszabottan és sétatálca helyett cifrárafaragott hosszú fenyőbotokkal kezükben. Utánuk cammogva a tisztesebb kor köhögő, nyögős kis csoportjai szinte temetőmenetnek tetszettek valami elmúlt lakadalmas, víg felvonulásban.

Nóripőben az estebéd ideje elérkezett.

A fenyvesben kanyargó kocsúton Félix Orbán és a cirkuszigazgató közel jártak a telephez, amikor a vacsoraidőt jelző harang friss lármája a környéket betöltötte.

Az étterem fehér asztalainál mindenki elfoglalta helyét, aki nem szobájában étkezett. Sokan különben sem voltak már. A fürdőévnak augusztus végén befellegzett; a vendégek könnyen számontartották egymás jelenlétét vagy távolmaradását. Szemben a mérnök és a cirkuszigazgató asztalával kétszemélyes teríték előtt halvány fiatal nő várt kiszolgálásra. A pincér pisztrángot, illatos erdei gombát és nagy kristálypohárban hűvös bivalytejet helyezett a magános hölgy elé. Halkan érdeklődött valaki után a hölgnél. Miután kérdéseire megkapta a választ, szolgálatkészén meghajolt s távozott.

A cirkuszigazgató magához intette a pincért. Kivételesen ma este megengedett magának három deci bort.

Eszter kisasszony nem jelenik meg a vacsoránál?

— Boromeusz Eszter önagsága délután kirándult — csapta hóna alá asztalkendőjét a pincér. — Nekem is feltűnt, hogy a húga egyedül jött le vacsorázni. Megkérdeztem, nem kellene-e önagságának szobájában

tálatatnom? De Olga kisasszony kijelentette, hogy önagysága csak átöltözik, azután ő is lejön.

— Köszönöm — mondta az igazgató.

A pincér sarkonfordult, de ekkor Félix Orbán intette vissza még egy pillanatra:

— Mondja csak . . . Eszter kisasszony ismét egyedül volt kiránduláson?

— Ismét egyedül.

— Köszönöm — mondta ezúttal a vízimérnök s a pincér most már végleg távozott Félix és Vidali asztalától.

A vízi-mérnök szemei éleslátóbbak voltak mint a Vidalié. Megfigyelte, hogy Ottót, a pincért, minden asztalnál úgy amint ők tették, magához inti valaki. S úgy ahogy ők tették, néhány pillanatnyi felvilágosítás után elbocsájtják. A vacsora felszolgálása amiatt, hogy Ottót léptenyomon megkérdezték Eszter felől, tetemesen késett. Csodálatosképen ezért senki sem türelmetlenkedett.

Boromeusz Eszter mindenkit érdekelt.

Gyöngye kishúgával egyedül állt a nagyvilágban. Atyja, bátyjai, családjának minden férfitagja az őt esztendő öldöklésnek estek áldozatául, amit mesterségesen szított nemzeti jelszavakkal a libúrok ellen a szomszéd gitán nép folytatott. Eszter édesatyja a háború idején túlvolt a katonaköteles koron, de fiainak elvesztése és féktelen nemzeti szenvedélyessége őt is odasodorták a vitézi halál groteszk sarlója alá. Mielőtt végzetes tetteire ragadtatta magát, Nóri-pőben kétszáz gyermek befogadására, saját költségen, hatalmas árvaházat emeltetett.

A fürdő egyházi birtok volt. Megboldogult öreg Boromeusz alig néhány évvel a háború kitörése előtt kötött bérszerződést Nóri-pő tulajdonosaival harminc esztendőre. Szerencsés üzleti tapintattal vegyült előérzete arra ösztönözte, hogy a bérösszeget a hadüzenet időpontjáig mind a harminc évre előre kifizesse. Ismerősei fejszóvalva vették tudomásul az érthetetlen pénzügyi műveletet. Növelte a vállalkozás józanságába vetett bizalmatlanságot, hogy Boromeusz a bér kifizetése érdekében egy Nóri-pő környékén üzemből levő nagy üveghuta részvényeit mozgósította. Holott az üvegyár abban az időben a Jablóna-völgyben amerikai mértékben megindult építkezések következtében egyike volt az ország legjövendelműbb vállalatainak.

A bérlő bölcsesége akkor vált nyilvánvalóvá, amikor a háború kitörése után néhány hónapra minden építkezés megakadt. Az üvegyár kénytelen volt csökkenteni termelését s a libúr pénz értékcsökkenésével az új üzleti szerződések legtöbbje egyre súlyosbodó feltételekkel jött létre. Nóri-pő viszont mint üdülőhely a háború alatt is vígan jövedelmezett. A telepen épült villák egy részét a katonaság vette igénybe beteg tisztjei számára. Utánuk nem megvetendő gavallériával fizetett. Mások az öreg

Boromeusz üzleti érzékével vagyont sajtoltak volna ki az előnyös bérletből. Ám ő a Boromeusz fiúk eleste után megrendült javakat harácsoló anyagiasságában s minden örömet az árvaház felvirágoztatásában találta, amit fiai nevével Péter-Pál árvaháznak keresztelt el.

A Péter-Pál intézet kapui megnyíltak a két halott fiú ezredének minden hadiárvéja előtt. Eszter édesatyja az intézet fölötti gondoskodást szent örökségként kötötte leányai lelkére, mielőtt ő is elindult, hogy apai fájdmára ugyanazon harctéren keressen gyilkos balzsamot, ahol gyermekei az ő szavai szerint, a libúr nemzetért megdicsőültek.

És amikor az apa sem tért vissza többé, a Boromeusz lányok oly gondosan igyekeztek minden földi jóban részesíteni a Péter-Pál intézet szomorú kis lakóit, mintha közülök mindegyik egy-egy édestestvére lett volna a nővéreknek. Nóripió dús hozadékából élt a két nővér. Ami fölösleges haszon mutatkozott, azt utolsó fillérig ráköltöttek az árvaházra. Boromeusz Eszter külön gyönyörűséget szerzett magának azzal is, hogy ő fürdőbérlet üzleti ügyei mellett az árvaház fenntartását maga látta el. Ez a munka jólesett neki, kielégítette, elszórakoztatta.

Húga nem sokáig lehetett segítségére. Ő, örököse atyjuk hirtelen meghatottságának, gyógyíthatatlan betegség nyűgözött je lett. Amilyen erős, csodavirág-nő a nénje volt, úgy illatozott Olgában tizenhét életév koromorságával, őszirózsásán a tuberkulózis.

Ezért a Boromeusz lányok négy-öt téli hó kivételével az egész évet fönn töltötték Nóripió fenyves rengetegeiben. Szokásuk ellenére először az idén szándékoztak már augusztus végén Torradinba térni, ahol régi családi házuk volt. Nóripiói villájuk tatarozásra szorult s míg azon a halaszthatatlan kőműves- és ács munkákat el nem végzik s utána a kijavított házat alaposan ki nem szárítják, Olga egészségére való tekintettel szó sem lehetett a visszatérésről. Jóllehet más villák tetszés szerinti választékban álltak a nővérek rendelkezésére, Eszter csökönyösen ragaszkodott az elutazáshoz.

Boromeusz Olga most szívesen maradt volna az üdülőhelyen. A vendégek zömének eltávozásával nyitva maradtak a kiürült villák lakosztályai. A szobákból csak az ágyneműket s könnyebben elemelhető tárgyakat óvták télire raktárba. A bútorok egyelőre érintetlenül benmaradtak. A nóripiói nép becsülete közmondásos volt. Lopástól nem kellett tartani, különösen nagyobb értékű bútoroknál. Amíg a szobákban az őszi átmeszelést, nagy sürolásokat, bútorjavításokat véghez nem vitték, a gazdátlanul maradt szobákba éppúgy ki-bejárhatott akinek ily különös szeszélye támadt, mint ahogyan a tárt ablakokon át éjjel-nappal az illatos magaslati levegő beözönlőit. Olgának különös öröme telt az elhagyott szobák látogatásában.

Óvatosan kitapasztalta, melyek a már véglegesen elhagyott villák. Ha azt hitte, hogy senki észre nem veszi, lopva surrant be a néma épü-

letekbe. A beteg gyermek önkínzó hajlamaival engedte magáraszabadulni az enyészet borongásait. Magábaszívta a lakatlanság csöndjét, szeméi beitták a díszüktől megfosztott falak kopárságát és egy-egy ablak üvegén oszlásnak indult, tökéletlen tükrözésben látta sovány arcocksáját, mély kék-örvös fénylő szemeit.

A némaságban a saját halálát túlélő napokat próbálta, öntestére. Sajgó kíváncsisággal ismerkedett egy gyászban következő nap hasonmásával. Azt képzelte, hogy majd ama nap is, amely az ő számára hozza meg az örök elnyugodást, éppen olyan lesz mint az, amit jelenleg átél.

Csönd lesz akkor is és döbönt üresség Nóripőben. Az emberek ugyanazt az űrt érzik egy percre, amit ő érez e percben. Szezonvéget, elhagyottságot, kifosztást valamiből. Barna lombok belemállását a nóripői vörösmoha nyirkába.

Behunyta szemét:

— Talán valaki egy percre az egész világot egy elhagyott, üres világnak érzi majd ama napon ...

Könnyei peregetek. Ha ily pillanataiban látja valaki Boromeusz Olgát, bizonyára tébolyodott hírért költi világgá. Eddig a rakoncátlan vásott hadiárvány, akik csak besurranásait lestek ki az elhagyott villákba, azt híresztelték róla, hogy az eltávozott vendégek otffelejtt apróságait megy összeszedni.

Boromeusz Olga imádta az önsanyargatást. Szerelmes volt a saját halála által kiváltandó szomorúságokba. Úgy bomlott ezekért a haldokló augusztusvégi napokért, hogy talán még tuberkulózisát is odaadta volna cserébe, ha mostanában nem kell elutaznia Torradinba.

Eszter előtt többízben szóba hozta, hogy amíg saját villájuk tatarozása tart, átköltözhetnének valamely más üres épületbe. Nővére az ily ötletekre kétségbeeseten csapta össze tenyerét:

— Szobába, ahol egy hónappal, egy héttel ezelőtt súlyos tüdőbetegek feküdtek?! Olga! Az ember nem tud eléggé óvni téged saját ötleteidről!

A testvér szeretete ebben az egyben nem ismert határt. Eszter elhárította, hogy harmadnap előre utazik. Megnézi Torradinban, rendben van-e a lakásuk, azután visszatér Olgáért s haladéktalanul magával viszi.

Mostanában Eszter a hegyek rejtélyes ösvényeit járta. Kedvelte ő is a magányt, csakhogy egészen más okokból, mint a húga. Ő nem hangu-
latot keresett. Nem beteg érzélgés vezette külön az emberektől. Ellenkezőleg: diadalmas ifjúsága s boldog egészsége. Ha órajárásnyra Nóripőtől az erdők elfogytak és Eszter szabad csúcsokra ért, minden szemtől távol felszabadította magában a vágyakat: futni a hegyoldalon, hangosan belekacagni a havasi mindenségbe, ahol kilométerekre cseng a nyájkolomp és lágý hegyoldalak kétszeresen verik vissza a nevetést. Ledobbanni a gyepre, szembenézni a nappal, lassan lehunyni, a szemhéjjakat és derekat feszíteni, karokat tární a semmiség felé! Erős, vad szűz volt ilyenkor

Eszter, de csakis ilyenkor, amikor tudta, hogy egészen magára van szétrombolt józanságával.

Mindenkor talpig forrásvízben fürdött, ha kirándulásairól hazatért. Ezt tette abban az órában is, amikor a vacsorázóknak feltűnt távolmaradása.

Fából készült barna fürdőkádjából gyors lemosás után szállt ki az éles villanyfényben. Háziszóttos, érdes vászonlepedővel törölközött. Erősen, kiméletlenül. Fehér bőrét áttüzeltelte a dörzsölésre felindult vérkeringés. Amikor a vizes női hús fénye hamvasra száradt, kifeszítette magát és gyönyörködve tekintett végig kemény karjain, rengő mellén s árnyjátékos lábizmain. Más nő ölelésre kíváncszott volna. Esztert a nyugalom érzése öntötte el ha leplezetlenül érzékelte egészségét. Amíg ezek az inak ilyen rugékonyak, amíg ez a test úgy lehel magából az egészséget akár fenyőfürdő után a kád a gyantaillatot, addig — gondolta — semmitől sem kell félnie az életben.

Éhes volt. Magárapkapodta ruháit s rohant az étterembe.

Suttogás kelt az asztalok felől amerre elhaladt. Nagy, fekete, divattal dacolón kontybafacsart haja s üszöksötét szemei megverték a férfidegeket. Mégis volt benne valami, ami nem vonzotta egyenként a férfiakat. Különös volt, hogy Eszterrel alig igyekezett férfiember magára maradni, de ha társaságban voltak vele, egyedül ő létezett számukra. Benne nemcsak a nő lihegett, hanem ember is élt. Azok közé a nők közé tartozott, akik mindenkit foglalkoztatnak, de különösképpen csak nagyon keveset vonzanak.

Húga mellé telepedett. Sonkát vacsorázott és almát evett. Kitűnő étvággyal, elragadó könnyedén művelte végig az étkezést. Nem sok időt pazarolt, vacsorája mégis kimért volt tempóiban. Amikor letette az asztalkendőjét, nyugodtan átnézett az asztalon, melynél a vén Félix Orbán ült a cirkuszigazgatóval.

Bár semmi előzetes megállapodás közöttük nem volt, Vidali igazgató szó nélkül fölkel:

— Eszter beszélni kivan velünk — mondotta a mérnöknek. Orbán is fölállt. Odaléptek a Boromeusz nővérek asztalához. Némán meghajoltak s engedelmet kértek, hogy helyet foglalhassanak.

— Határoztam — mondotta Eszter Vidalinak. — A holnapi koncerten a Tűzmadár-románcot énekelem.

A cirkuszigazgató elsápadt. Nagyot nyelt. Mintha bíró olvasta volna fel előtte a halálos ítéletét s kérdezte volna, megértette-e? Úgy, feleli Vidali:

— Igenis.

Félix Orbán öreg szeméből két könyecsepp pergett alá. Boromeusz Eszter kijelentése a hajlott kor remegő pátozát lobbantotta lánggra elégedetlen kebelében:

— Gyermekem, Önben a levért libúr nép hősiessége dacol megaláztottságunkkal. Isten tartsa Önt.

Mielőtt megakadályozásra gondolni lehetett volna, Félix Orbán megragadta Eszter kezét és alázatosan megcsókolta.

A Tűzmadár-románcot senki sem merte ajkára venni mióta a libúrok fölött gitának vették át az uralkodást. Eszter a románc éneklésével járó veszélyt nemcsak vállalta, hanem tetézte azzal, hogy a Péter-Pál intézet ünnepén akarta előadni. Elesett libúr katonák hátramaradottjai, a jövő nemzedék szívébe csepegtetni egy elnyomott nép fájalmát, belegyűjtani reménysegeit: olyan feladat volt, amitől e kétséges időkben a férfiak megriadtak.

Nem Vidali és nem Félix Orbán voltak az elsők, akikkel elhatározását közölte. Az árvaház augusztusvégi ünnepélyét minden évben megtartották az alapító Boromeusz halála napján. S az ünnepély műsorát jóelőre kellett megállapítani. Maguk a fürdővendégek ajánlkoztak egy-egy műsorszámra, hogy lelkük közösségét nyilvánítsák az eszmével, amelynek a Boromeusz intézet létezését köszönte. Érthető volt, hogy a szereplők aziránt érdeklődtek elsősorban, mit fog nyújtani a legvonzóbb előadó, maga Boromeusz Eszter?

Eszter percig sem titkolta szándékait.

A Tűzmadár-románc ötletét inkább megdöbbenés, mint lelkesedés fogadta. Voltak akik azzal akarták Esztert eltántorítani a románc éneklésétől, hogy a hatóságok az ínyükre nem való szórakozás következtében könnyen megszüntethetik az árvaházat. Boromeusz Eszter azonban tovább ment a következmények mérlegelésében:

— A gitán hatóságokban pénzéhes hivatalnokok ülnek — vetette ellen. — Ha a hatóság bármilyen okból feloszlátná az árvaházat, gondoskodnia kellene az árvák ellátásáról. Miért vállalják magukra e terhet a hivatalok, amikor tisztviselőik megbízhatatlansága miatt úgysis alig bírják fenntartani magukat?!

Bajos lett volna logikával megdönteni ezt az igazságot. Eszter tervének ellenzői érv nélkül maradtak.

Ezeréves legenda hitette a néppel, hogy a libúr erdőkben valaha csodálatos madárfaj létezett. A különös szárnyast eredetileg jabnak, azaz tűzmadárnak nevezték. A tűzmadár ott szerepelt a libúrok történelmének már abban a korszakában, amikor e népek sem hazája sem kultúrája még nem volt, hanem törzsei kóbor módra kóvályogtak a melankolikus keleti szteppéken s kiismerhetetlen vadonokban. Szürke, észrevétlen és mindenkéül fölött gyáva lénynek írták le régi krónikák a tűzmadarat. Az ember közeledését ötezer lépésről érezte meg s kétségbeesetten menekült. Tapasztalattal erősbbödött ösztöneit semmi agyafürtség kijátszani nem tudta. Ismerte jobban az embert, mint az emberek őt. A tűzmadár életkora fölért harminc esztendővel.

Ha a tűzmadarak fölött eljárt a lomha idő, fölrepültek az égi magasságba. Mégegyszer szétnéztek a libúr föld felett és búvós, bánatos hangon, aminőhöz foghatót sem emberi szerv, sem hangszer meg nem közelített, zengették az örökkévaló libúr nép himnuszát. Zengették órákon, olykor napokon át és ilyenkor a kis falusi tornyokban húzatlanul kondult meg az ezüstcsengésű templomharang. Isten tiszteletére rendeltetett csengettyük sem tudtak versenyezni az égből jövő tűzmadár-dalokkal.

Amikor a kivénhedt tűzmadarak elvégezték utolsó fohászukat, egyre mozdulatlan lebegve a szörnyű magasságban, szürke tollazatuk csöndesen foszlani kezdett s pillézve, hosszú ideig szállt a földre le. Csőrükön nagy, rubin csöppekben megjelent a vér. Ott vetkeztek a felhők és a nap magasságában. Minden földi ékességtől megfosztotta őket az isteni elmulás. Reves, időszínű testük megért a mozdulatlanságra. A tűzmadár behunyta szemét, összevonta szárnyait s a következő percben öngyilkosán, élettelenül ejtette magát a földre, ahova már kimúltan zuhant.

Ilyen volt a tűzmadár sorsa közönséges időkben. A szürke tűzmadaré, aki láthatatlanul élt és láthatatlanul énekelt. Mert századok teltek néha a libúr nemzet életéből anélkül, hogy a tűzmadár bármit is hallatott volna magáról. Gyakran fenyegette már az a veszély is, hogy a nép teljesen kihullajtja emlékezetéből.

A feledés veszélyének ily korszakai mindig egybeestek a libúr nép boldogságának, jólétének, felvirágzásának korszakával.

Am voltak idők, amikor- a gyáva szürke madár egyszerre kiszínesegett tollaiban s pánikot keltve megjelent az emberek között. Vakmerően besétált tanyákra, udvarházakba, beröppent minisztériumok hivatalszobáiba, rászállt a katonák feltűzött szuronyára; ott lehetett látni Torradin háztetőin s együtt sétált a külváros utcáin a sétálókkal, rohant lépést tartva az észnélkül siető emberekkel. Pompázó megjelenései akkor voltak megfigyelhetők, ha a libúrok súlyos megpróbáltatásokon mentek keresztül. A tűzmadár ilyenkor élt, ilyenkor volt ereje és szépsége teljében. Ilyenkor volt emberfölötti lény. Hamuszín tollai átfültek a napsárga, vérvörös, ibolyakék színek ezer fényárnyalatába. Szárnyai sötétzöldek voltak és elsúlyosodtak mint egy megáztatott fenyőág, míg lábai s hastollai a nórípói havasok vörösmoháinak színével vetekedtek. Legmeglepőbb a madár egész átváltozásán azonban az volt, hogy taraja helyén bóbiba nőtt. Nem tollból, hanem igazi nefeletsből. A nemzet fénykorának gubbasztó, silány madarát ugyan ki merete volna sejteni a csapásokra kipávásodott, gőgös fejedelmi állat tollazatában? S ha a libúr nép tudta, hogy a lény, ki diadalait szinte gyászolni, vereségeit és gyötrelmeit szinte kihívón ünnepelni látszott, tulajdonképpen egy és ugyanaz, hogyan lehetett mégis, hogy szent állatjaként tisztelte a tűzmadarat?

A legendában látszólag ellentmondás volt. De csupán azok számára, akik a legenda értelmével nem teljesen voltak ismerősek. Mikor-született

még a népiesekben a csodálatos lény képze, volt-e valamelyes történelmi jelentősége a tűzmadár-legendának már első formájában, vagy csak később toldották hozzá a mély szimbólumokat, azt az irodalomtörténet századok óta kutatta eredménytelenül.

Hogy élettanilag a legenda mennyire állhatott meg, arról sokak szemében beszélni is neveltség volt. Egész megdöbbenően hangzott tehát, hogy Boromeusz Eszter bejelentése után Félix Orbán ezt a kérdést intézte a társasághoz:

— Hisznek-e önök abban, hogy a legenda tűzmadara valóban létezik?

A meglepetés a társaság mindegyik tagjánál másképen nyilvánult. Eszter nyíltan szembenézett Orbánnal s homloka tövén villás vonások ráncolódtak. Olga melléhez botorkált vézna ujjával. A nyakában hivalkodó füzér nagy gyöngyszemeit tétován babrálta zavarában. A cirkusz-igazgató asztalra könyökölve tenyerével ellenőzte szemeit s egy elsuhanó mosolyt végzett ki benne a gyilkos önfegyelem. Mire keze elkerült szemei elől, arca nyugodt volt s komoly. Mintha utána gondolva a kérdésnek, nem is találta volna azt mérhetetlen ostobaságnak.

— A kérdés nem egészen naivítás — mondotta Vidali. — Hogy egy egészen szürkészínű repülő lény időközönként kiszínesedjék, erre a prehisztórikus korokban érdekes példákra bukkanunk. A Jura-korszakban a pteranodonok és ramphorhynchusok egyes válfajai az időjárás szerint szürkés-barna színüket hol fehérre, hol feketére, igen sokszor pedig olyan tarkára vedlettek, amiben a legpazarabb rajzokat lehetett felfedezni. Igaz ugyan, hogy ezek a repülők még emlősök voltak s az első ősmadár, amely a világ fejlődésének során tollzatban jelent meg, az úgynevezett archeopteryx már nem mutat színváltozatokat.

— Egyszóval Ön úgy vélekedik, hogy a népköltészet a Tűzmadár-legendája megteremtésével semmi valóságra nem támaszkodik?

— Bocsánat, ezt éppenséggel nem merném állítani. Ellenkezőleg. Meg vagyok győződve róla, hogy mint minden népköltészeti terméknek, ennek a legendának is van magva a valóságban. Csakhogy évszázadok folyamán a fantázia annyira eltávolodik a mesét rügyező valóságtól, hogy ma már merőben képtelenség annak megállapítása, hogy ily képzelet-játékoknak mi lehet az eredete.

— Érdekes — szölt közbe Boromeusz Eszter. — Boldogult édesatyám fiatal korában sokat utazott tengeren. Egyízben felkereste Ausztrália északi partvidékeit, ahol állítása szerint egy rendkívül színes fácánfajta madár tenyészik, a lantmadár.

— És édesatyánk — mondta kegyelettel Olga — sohasem túlzott állításaiban.

— Ezt mondani sem kell — válaszolt Vidali. — Lantmadarat magam is láttam egyszer egy southamptoni állatseregletben. A lantmadár vagy tudo-

mányos nevén menusa superba, ha ugyan az általam és édes atyjuk által Ausztráliában látott madarak azonosak, valóban ritka, tobzódó tüzes színekben játszanak. Magam is hallottam róla, hogy néha, különösen ha huzamosabb ideig jól táplálkoznak, teljesen elszürkülnek. Ismét Eszter vette át a szót:

— Nézetem szerint őseink valami efajta madarat ismerhettek. A lantmadárról a benszülöttek azt tartják, hogy egészen emberkerülők. Farktollazata, mely két lantkeretre emlékeztető nagyobb vörös tollból s tizenhat kék és sárga hürtollból áll, különös zenét idéz elő. Azonfelül a lantmadár minden hangot jól utánoz, kezdve kis ökörszemek csiripelésétől az ember beszédéig és a puskadőreig. A lantmadár édesatyánk állítása szerint annál színesebb, mennél sivárabb, kietlenebb környezetbe keveredik.

— Megengedem, de hol van így is a menusa superba még a tűzmadár képzelt tulajdonságaitól? — kérdezte a cirkuszigazgató. — Hol van a harminc emberöltő, ami közel ezer év, hol van főleg az összefüggés, mely a tűzmadár szinpomája és egy nemzet szerencsétlensége között fennforog?

— Hol van? — hangzott most Félix Orbán szava. — Hát nem ismer Ön egészen közönséges madarakat, amelyek két-háromszáz, olykor félezer évig élnek el? Nem tudja, hogy a hollók közt a két-háromszáz éves példányok ma sem mennek ritkaságszámba?

— Istenem! — csapta össze tenyerét Olga. — Háromszáz év! Lehet-e ez?

— És a papagály! Ismerem egy papagályt a Provenceban, akinek nyelvét még Molière idejében vágták fel. Olyan klasszikus francia nyelven csevegett, hogy csak nyelvtörténészekkel tudott társalogni.

Vidali duzzadt paizsmirigyei remegni kezdtek mint a pillés tej teteje. Arra vallott ez a tünet, hogy a direktor türelme fogy. Tanácsos volt a vitát befejezni.

— Uraim — összegezte Eszter az elhangzottakat — úgy veszem észre, hogy sem annak nincsen igaza Önök közül, aki a tűzmadarat megtagadja, sem annak, aki a legenda szárnyas hősenek valóságos létezését állítja. Magam részéről úgy vélem, hogy a tűzmadár csakugyan létezik, mint minden, amiben sokan hiszünk. Létezik mint egy jelkép, ebben megállapodhatunk. A libúr nép égő nacionalizmusa ez a madár, amely az észrevétlenség szürkéségébe felejtődik ha sorsunk jól megy, de rikító vörösségében, bántó tarkaságában élesen kipompázik, amint katasztrófák veszélyeztetik nemzetünket. Bujdosik a jóban s lépten-nyomon felrémlik előttünk a szerencsétlenségben. Ebben a szimbólumban hiszek, de a valószínű tűzmadara azt hiszem, soha sem létezett.

Boromeusz Eszter szavait messziről felzengő ének vágta el. Ájtatos hangok hatoltak be a nyitott vendéglőablakon. Gyermekei kórus égbeszálló fohásza töltötte be a nórípői békés nyári estét. A Péter-Pál intézet

*hét*száz *árvájának* esti imája indult halott apák emléke felé.

Félix Orbán nem bírta magát visszatartani, hogy az imént folytatott beszélgetés és az estima ölekezésének alkalmát föl ne használja egy igen hatásos kijelentésre:

— Én pedig — mondta csikorogva — hiszek a jelkép megtestesülésében. Hiszek abban, hogy nem zárom le öreg szempilláimat, amíg testet nem ölt számomra a tűzmadár. Az a tűzmadár, aki évszázadokon át óvta nemzetünket és emésztő lángokat gyújtott az életünkre török szándékai alá.

Etimológus hazafiak

Másfél órája robogott ki a gyorsvonat Torradin házrengetegéből. Kibontakozott a pályaudvar sínvesztőiből s nyílegyenesen tört szembe napkelettel! Gyalázatos kenyérgüzdelmek, émelygő üzletiesség s a nagyvárosi hajsza ezer egymásbabogzott érdeke múlt ki mögötte látszólagosan.

Másfél órája nyolcvankilométeres sebesség jegyében csalt a gyorsvonat ezzel a látszólagossággal! ...

Hajsűrű erdők, tenyeresen nyílt, forró tarlok lehelték szembe vele a győzhetetlen nyár kegyelmes lélekzetzvételét. Egy pásztorfiú a rohanó kocsik után hajítva tökfedőjét, ezt kiáltotta:

— Hurrá gyorsvonat!

De a gyorsvonat másfélórás rohanással sem tudta kiráncigálni utasait a torradini életfertőzésből. Az utasok egyik kocsiban sefteltek, a másokban protekciókat szöttek, a harmadikban szédelgést űztek, vagy a büntető-törvénykönyv paragrafusait kerülgették.

— Mi köze ennek a vonatnak, úgy ahogy van, a nyári időhöz, a sárga földekhez?! Mi közünk úgy, ahogy itt összepréselődünk, ez áldott folyó-völgyhöz, a méltóságteljes Jablónához?

E kérdést Félix Boldizsár intézte önmagához.

Atyjáért utazott Nóripöbe, mert nem akarta, hogy az öreg vi'zimérnök egyedül térjen haza, szokott nyári fürdőzése végeztével a libúr fővárosba. Bár Félix Orbán nem szerette a gyámkodást maga fölött és hajlott kora ellenére is volt olyan legény, hogy akár zsúfolásig telt vonatokra fölklözzesse magát, nem vette rossz néven a fiúi figyelmet.

Boldizsár is szívesen szakította ki magát egy-két napra Torradinból. A város tülekedő, hangos, politizáló élete sokszor menekülésig émelyített. Menekülésében nem volt szerencséje.

Abban a fülkében, ahol most utazott, a helyzetet a seft és a svindli koronája uralta. Boldizsár útítársai politizáltak.

Lovagoltak, rágódtak egy jó emberöltővel ezelőtt túlhaladott kérdésen, amit a kikopottság vesztégzára alól csupán a háborút követő évek szellemi visszaesése mentett fel. A két vitatkozó és másfelől Félix Boldizsár két külön világ voltak a gyors fülkéjében.

Boldizsár alkotó elme, építész-mérnök volt. Ezzel szemben világné-

zetét holdkóros eszmények, mint nemzetköziség, vagy világszabadság légiesítették. A fülke másik két utasa — Boldizsár megállapítása szerint kereskedelmi utazók — azon vitatkoztak, hogy a Jablóna-völgyben a gitán vagy libúr nemzetet illeti-e elsőbbségi jog az ország foglalás történelmi sorrendje szerint?

Utasaival a vonat mélységes szakadék fölött robogott.

Az egyik vitatkozó ezt állította:

— Gitán-szláv nyelven Jablóna almafát jelent.

Társa erélytelenül ráhagyta:

— Tudom.

Boldizsár türelmesen hallgatta beszédüket.

— Nos, hogyha tudja — öntötte a beszélgetésbe egy győztes nép kihívó fölényeskedését az első utas — hogyha Ön ezt tudja, akkor azt az állításon sem vonhatja kétségbe, hogy alig száz évvel ezelőtt a Jablóna-völgye telistele volt pazar almafaerdőkkel. Az almafaerdőket önök libúrok irtották ki.

— Kétségbevonom!

A közbeszólás merész volt és váratlan, mint egy nyilvánzó elsuhanása. Minthogy a gitánok a libúrok fölött nemrégiben vették át az uralkodást; nemzeti érzékenységükkel packázni nem vallott túlságos előrelátásra. Nem volt tehát rendkívüli, hogy az első utas felpaprikázva kapta magasba az orrát:

— Mit von kétségbe? Az erdőirtást, avagy legkitünőbb pomológusaink ama állítását, hogy a Jablóna-völgyben három emberöltővel ezelőtt tízezer hold almafaerdő gyümölcsözött?

A pomológusok tekintélyét a gitán közjogban külön törvénycikk oltalmazta. így a fölényes utas kérdéséről bajos volt tudni, őszinte felhorkanás-e vagy kelepcét takar?

Mindenesetre a vonat ebben a percben sötét alagútban robogott utasaival.

— Tisztelet a pomológusoknak — vitatta kellő óvatossággal a maga igazát a sarokbaszorult libúr. — Mégis Önök gitánok túllépik a valószerűség határait. Nem pont a pomológusokról beszélek. Ellenben felhívom figyelmét arra, hogy Önök nem kevesebb mint másfélezer éves just formálnak a mi Jablónánkhoz. Pedig köztudomás szerint másfélezer éve úgy az Ön gitán, akár csak az én libúr őseim vajmi mesze voltak a gyümölcs-tenyésztéstől. Vadásztunk, halásztunk, nomád életmódot folytattunk uram, nem pedig kertészetet. Abban az időben, amikor a krónikák a gitán honfoglalást teszik, a Jablóna mentén nem almafák voltak, hanem sűrű bozótok s mocsarak. Bőlény és farkas, vaddisznó és kígyó lakta a rengeteget s az éneklő madaraknak azóta nagyjából kipusztult sok-sok válfaja.

— Úgy?! — mosolygott gúnyosan a gitán. — Nem volna szíves meg-

mondani nekem miből éltek az Ön éneklő madarai, ha nem gyümölcsökből?

— Megmondhatom — volt a nemkevesbbé elégedett válasz. — Rovarokból éltek, aminthogy a madarak javarészt inkább rovarévők, mint gyümölcsélvezők. S a Jablona mentén legjobban el volt terjedve a tűzmadár, amit akkoriban jab-madárnak neveztek a mi őseink.

Az alma-etimológus szikrázó szemekkel fészkelődött ülőhelyén, de társa már beleélte magát az elszánt fajvédelembe és feltarthatatlanul olvasta érveit ellenfelére:

— A jabmadarak tollzatának közönséges alapszíne tudjuk, hamuszürke. Ólibúr nyelven a hamut lónának neveztek őseink, a jab szó pedig *tüzet* jelentett.

— Vagyis? — hördült fel a másik vitakozó. — Mit akar ezzel mondani?

— Semmi egyebet mint hogy Jablóna az újabb kutatások szerint ólibúr nyelven pontosan a tűzmadár fogalmát fedi.

Utasaival ebben a percben a vonat egy úgynevezett vasúti csomóponthoz érkezett s hirtelen, de csak egy percre, megállt. Az állomásból két irányban ágazott el a további vonal. Az egyik sínpár délre kanyarodott a nagy síkság felé, a másik északnak futott, a nórípói havasok hűvös öléésébe.

A két utas egyre fogatkozó érveit személyeskedésekkel és nagyhanggal pótolta. Vitájuk már-már annyira fajult, hogy tettelegességtől kellett tartani. Félix Boldizsár a kellemetlen környezetből legalább tekintetét menekítette a ködből kibontakozó havasokra. S amint nézett, nézett kifelé a nyitott ablakon, egyszerre csak valami úgy vonta magára figyelmét, hogy a következő pillanatban neki is bele kellett szólni útítársai civalkodásába.

— Uraim, hamar! Odanézzenek!

Kinyújtott ujjá irányában egy kerti almafa tetején, ökölnyi sárgapiros gyümölcs és egy vén szarka váltak láthatóvá.

S a szarka özönvíz előtti hidegvérrel falta az egészségesen mosolygó alma hűsítő húsát.

— Ez az ostoba madár — mondotta Boldizsár — öt percen belül megemészti az Önök másfélórája vitatott problémáját. Elrepül innen s valahol majd kéjesen kiüríti az alma húsával együtt lenyelt magvakat. Eltelik tíz év, tizenöt év, . . . hogy fogják megállapítani, hogy azért nőtt-e valahol egy fiatal almafa, mert arraröpült egy jóllakott madár, vagy a madár repült-e éhesen arrafelé, mert almafa állt valahol érett gyümölcstől terhesen?

A fülkében csönd lett. A két vitakozó zavarba jött. Egyik sem tudta, hogy a másik nem ad-e igazat Boldizsárnak.

A gyors lassított, majd lágyan megállott egy emeletes, sárga indóház előtt.

— Borsalóna! — kiáltott harsányan a vonatvezető.

Félix Boldizsár maga emelte le kis kézipodgyaszt s egyre mosolyogva hagyta el a vonatot. A két vitatkozó hordárért kiáltott. Míg a hordár föl nem ugrott a kocsiba, az egyik vitatkozó az eltávozott Félixre célozva megjegyezte, hogy semmit sem utál annyira, mint a nemzetköziséget.

Ellenfele serényen helyeselt.

Erre barátságosan bemutatkoztak egymásnak.

— Tótisz fürdőinspektor — mondta a gitán.

— Pizó hírlapíró — mormolta a libúr.

— Utálatos semlegesség — folytatta a megértés zenéjét Tótisz.

És Pizó megtette:

— Ilyen emberek destruálták a mi országunkat. Jó lesz ha Önök, győztesek vigyáznak a nemzetköziesekre.

Véletlenül csak egyetlenegy hordár volt még foglalatlan. A hordár Tótisz és Pizó csomagjait egyszerre kapta a hóna alá, ugyanegy bérkocsira rakta s a fürdőinspektor és a hírlapíró kedves békességben vonultak be Borsalónába.

* * *

Pizó Camilló a libúr hírlapirodalom jobbszárnyát képviselte. Maradi róka volt, néha nagyhangú, nyers de szilárd jellemmel s égő fajszeretettel felvértezve. Hazájánál és népfajánál csak egyet szeretett jobban: a tekintélyt. Sokáig titkos óhaja volt, hogy valamikor egy politikai vezércikkért bebörtönözzék. Lapjánál a „Torradini Naplónál“ azonban sajnos, csak alkalmazott munkatárs volt, a lap főszerkesztőjében pedig túltengett a józan ember óvatossága. A cikkek mögött, amiket Pizó időről-időre a vértanúság célzatával kísérelt meg lapjukban elsütni, ő nem annyira Pizó rabláncra vetésének, mint inkább a „Torradini Napló“ beszüntetésének veszélyét látta felrémleni. Pizó pátosza ennek következtében láthatatlanban lobogott el, tömegek felrázására köszörült hangja bennszorult torkában s az elnémított rétor keserősége mindjobban feszítette idegeit. Köznapian szólva: Pizó vezércikkeit a lap sohasem adta le, csak riportjait.

Tekintve, hogy férfikora delén járt, mely kor még egy fűrgő napilapnál is inkább belső irányító munkásságra rendelteti az újságíró, mint híryanag után futkosásra, érthető volt, hogy Pizó valamilyen módon súlyossá igyekezett magát lapjánál erősíteni. E módot némi tapogatódzás után abban lelte fel, hogy széleskörű társadalmi akciókat kezdeményezett és szervezett, amit azután hónapokig tartott felszínen a „Torradini Naplóban“.

Hasonló járatban érkezett Borsalónába is.

Miután útítársát az „Óthuta-szálloda“ kapujánál letette, a borsalónai üvegüzemek igazgatóságához hajtattott.

A vezérigazgatóhoz nehezebb volt bejutni, mint egy fejedelemhez.

De *Pizó* fellépése és apró kis furfangjai nem ismertek akadályokat, ha arról volt szó, hogy igaz ügyekben valahova befurakodjék. Jóllehet a direktor ügyfelei hosszú kettősrendekbe sorakozva s érkezésük sorrendjében számokkal ellátva, mintegy harmincan órátak már bebocsáttatásra, mégsem telt bele tíz perc s *Pizó* mindenkit megelőzve átlépett az igazgató párnás aijtján.

Alacsony, kopasz és viszketösen mozgékony úrral találta szemben magát, aki azt sem várta, hogy *Pizó* bemutatkozzék, hanem elfoglaltságát ezzel is hangsúlyozva fölkelt asztala mellől:

— Szabad a nevét?

Pizó értelmesen megnevezte magát és foglalkozását. A vezérigazgató homlokát ráncolta. Visszaült asztalához és egy hosszú papírszeleten végigfuttatta a tekintetét.

— Bocsásson meg uram — folytatta aztán, szúrón pillantva vendégére — de valamit nem értek az Ön megjelenésében.

— Bármit szívesen megmagyarázok — felelte *Pizó*.

— Szerkesztő Úr neve nem szerepel a jegyzékemen, holott a portás, akinél látogatóim a sorszámokért jelentkeznek, a házi telefonon mindenki nevét bejelenti.

— Akkor nagyon érthető, hogy az én nevemet nem jelentette be. Lényegtelennek tartottam, hogy kilétemet a portás orrára kössem. Láttam, hogy a házirend betartásával estig sem kerülök az Igazgató Úr színe elé. Jöttem, a portástól kérdeztem mennyi az idő. Tizenegy — mondotta ő. Elkéstem — mondtam én; — Az igazgató tíz perccel tizenegy előttre kéretett magához. A portás kérdezte kihez van szerencséje? Mi köze hozzá? — mondtam én. A portás rámnézett s fölötte sok befolyást olvashatott le rólam, mert azonnal mellém adott egy boyt, akinek megparancsolta, hogy a külön-feljáraton át soronkívül vezessen Igazgató Úrhoz.

— Tessék leülni — kínálta hellyel *Pizót* az igazgató. — Bizonyára igen fontos dologban lehetek szolgálatára, ha gyors belépéshez ilyen módot volt kénytelen választani.

— Valóban igen fontos dologban van szükségem a borsalónai üvegüzemek támogatására.

A támogatás hallatára az igazgató egykedvű arcán kelletlen mosoly vonaglott át.

— Túlontúl gyakran vesznek bennünket igénybe a napilapok. Az egész borsalónai részvénytársaság profitja maholnap kimerül a laphirdetésekbén.

— Nem hirdetést kérek — őrizte nyugalmát az újságíró. — Egészen másvalmiről van szó, nem hírlapirodalomról.

— Hanem? Szépirodalom? Szerkesztő úr költeményei?

— Távolról sem, Igazgató Úr! Higyje meg ily csekélységért nem pazarolnám drága idejét.

Azoknak a libúr tízezreknek a megsegítéséről volt szó, akik a gitán uralom következtében egyre-másra menekülni voltak kénytelenek őseik földjéről. Állásaikból kiüldözött tisztviselőkről, saját házukból utcára lökött családokról, egy-egy erőszakosan félremagyarozott megjegyzés következtében lázadóknak nyilvánított s máról-holnapra bujdosásba züllesztett jámbor emberek titkos pártfogásáról. Ezekről volt szó. És arról, hogy a szerencsétlenek lezuhanásuk első napjaiban bármily csekély mértékben is, de érezzék, hogy saját társadalmuk rokonszenve mögöttük áll s legalább valamennyire igyekszik enyhíteni helyzetükön. A libúr nép most élte katasztrófájának közvetlen következményeit és a segítése kötelezettsége elsősorban azokra az intézményekre kellett hogy háruljon, amely intézményeket gazdagságukban a politikai változás meg nem ingatott.

Pizó mindezt részletesen és okszerűen fölépített előadás keretében közölte az üvegüzemek vezérével. Sőt előadása kezdetén a helyzet vázolását az igazgató hiúságának hízelgő túludvariasságokkal fűszerezte. Gondolatvezetésének további folyamán be kellett látnia, hogy úgy az udvariaskodás, mint a sorsüldözöttek iránti szánalom felkeltésére irányuló kísérlet hatástalan. Ezért egyre erélyesebben domborította ki a társadalmi segély köteleességszerű jellegét. Nagyjában kész is volt mondanivalójával s már csak egy-két szónoki virág hiányzott beszéde tökéletes befejezéséből, amikor az igazgató, eddigi nyugalmaiból váratlanul kisodródva, szenvedélyesen közbeszólt:

— Borzalmas jelenség, hogy Önök a tőkét közprédának tekintik s a jó ég tudná milyen rabulisztikával fejükbe vették, hogy kötelessége ezen is, azon is segíteni. Ezelőtt csak alamizsnáért jöttek el hozzánk; újabban egész egyszerűen adókat vetnek ki ránk. Ez így nem mehet!

Pizó kinyitotta a száját. Első meglepetésében nem tudta mentegetőzzék-e vagy kikérje magának a dolyfös elutasítást? A szája mindenestre tátva maradt, de ez már nem volt feltűnő, mert a vezérigazgató számára úgysem az volt fontos, hogy ügyfele miként viselkedik? A fontos neki a saját viselkedése volt. Hamar cseperedett tényező létére minden alkalmat megragadott, hogy magát félelmes közigazgatási diktátor szerepben fösse az ámuló csöcselék elé. Tudta hogy végeredményben nem fog elzárkózni Pizó kérése elől, hiszen a borsalónai üvegüzemek évi közgyűlései mindenkor hatalmas összegeket irányoztak elő jótékony és kulturális célokra, de úgy érezte, hogy tartozik teintélyének azzal, hogy egy napóleoni dührohambot végigimitaljon a pénzükre rászorult kérelmezőknek S mialatt már azt is eldöntötte magában, hogy háromezer dukátot; fog kiutalni a kért célra, Pizót ebben a kioktatásban szerencséltette:

— Mi adunk az állvány tetejéről feje lányára esett kőműveseknek. Miért? Mert a kőműves a töke áldozata — mondják önök; — Torradin valamelyik perifériáján elkukorékolja magát egy fűzfaפוéta, a verseit nem veszi az ördög sem, de a költő úr nyilvánosságot követel. Ki fizeti meg az

irodalmi ambícióját? A libúr kultúra támogatásának jegyében ismét a tőke. Hát én kijelentem Uram, hogy semmi közöm a proletariátushoz és ha tudni kívánja, a libúr kultúra époly kevésbé érdekel mint . . .

Hasonlatot keresett, amit ha megtalál, hát be is fejezi filippikáját és tüstént áttér a szóbanforgó ügylet derűsebb oldalára. Csakhogy ekkorára már Pizót is elhagyta türelme s míg a nagyvezér a hasonlat befejezése után kutatott, a félbeszakadt mondatot váratlanul ő hurkolta le:

— A libúr kultúra éppoly kevésbé érdekli, mint a kultúra egyáltalában. Ez meglátszik Önön. Bocsásson meg, hogy tévedtem az Ön személyét illetőleg.

Pizó mosolyogva kelt fel helyéről és némán meghajolt. A sértés azonban igen jótékonyan hatott az igazgatóra. Alapjában sem rosszlelkű, sem értelmetlen fiú nem volt ez a trösztkapacitás. S ha valaki eltalálta vele szemben azt a hangnemet, amiben az igazgató úrnak mindaddig része volt az életben, amíg a háborús konjunktúra nem is álmodott magasságba véletlenül, emberségesen is viselkedett. Neki úgyszólván lelki szüksége volt a megaláztatás atmoszférája. Ebben nőtt fel ő is, az apja, a nagyapja is. Nem tehetett róla: vagy őt alázta meg valaki, vagy neki kellett valakit megaláznia. Íme, hogy Pizó a puritán ember öntudatával kihúzta magát és váratlanul feléje magasodott neveletlenszagú magatartásának, tüstént megértette, hogy a hírlapíró által képviselt ügy általánosabb és mélyebb értelmű annál, semhogy alamizsnának lehessen tekinteni. S a szalasztani félt üzlet után való atavisztikus kapkodással hebegte a távozni készülő felé:

— De kedves Szerkesztő Úr! Én egy világért sem akartam Önt visszautasítani.

Pizó sértődésére rásütött az emberismeret. Észrevette, hogy lélektani pillanat van jelen. És csakugyan, mialatt engesztelhetetlen hangon annyit mondott, hogy őt magát nem, legfeljebb azt az ügyet lehet refütálni, amit ő képvisel, a vezérigazgató titkos hajlandóságában az imént jelentkezett háromezer dukát duplájára növekedett.

— Bocsásson meg, — folytatta — hogy a keserűség előmlött rajtam Biztosítom Szerkesztő Urat, hogy kifakadásom sem Önt, sem pedig azt a célt, amit Szerkesztő Úr képvisel érinteni nem akarta. Milyen célra is óhajtja Szerkesztő Úr üzemeink hozzájárulását?

— Állásaikból elbocsátott, házaikból kiüldözött libúr polgárok felségélyezésére — felelte Pizó barátságatlanul.

— Hogyné, hogyné ... — mondotta az igazgató. — Természetesen, hisz ez elemi kötelességünk. Elvégre mi is libúrok vagyunk. Sajnos az öszszeg amit nyújthatunk, nem az lesz, amit adnunk kellene. Méltóztassék azonban tekintetbe venni, hogy szívünk szerinti készségünket erősen befolyásolják azok a csaknem adószerűleg kivetett kényszerjótékonyságok, amik gitán oldalról veszik igénybe teherbírásunkat. Ezek azok a terhek,

amelyek alól lehetetlenség kivonnunk magunkat s amikre az előbb célozni bátorokdtam.

A hírlapíró jól tudta, hogy a vezérigazgató egyáltalában nem a gitánokra célzott az előbb. De hagyta kibeszélni emberét. Az igazgatóból nyájasan áradt a szó. Fantasztikus adatokat hazudott a hírlapírónak azokról az adományokról, amikben a borsalónai üvegüzemek a gitánokat részint baksis, részben legális járandóságok formájában részesíteni kötelesek.

Pizó hidegen megjegyezte, hogy a gitánok aligha fogják sokáig kihasználni hatalmi helyzetüket; éppen elutazása előtt értesült hivatalosan Torradinban, hogy az egész Jablóna-völgyet egy éven belül visszacsatolják Libúriához.

A vezérigazgató ugyan a reális mérlegelések embere volt, de Pizó határozott hanghordozása s a nagy politikai változások pár évnyi közelsége benne is könnyen rést nyitottak a lehetőségeknek. E rés nagysága számokban úgy volt megállapítható, hogy az eredetileg háromezer, majd hatezer dukátos támogatás, az esélyek gyors mérlegelése következtében tizenkétezerre szökött.

Amikor végül az igazgató pénztári utalványát az össz jg csekélységet hangoztató sűrű bocsánatkérések között Pizó pártfogoltjai részére kiállította, a borsalónai üvegüzemek hazafias hozzájárulása igen tekintélyesre, tizenötezer dukátra kerekedett.

Pizó Camilló azzal az elégtelt megállapítással hagyta el az igazgatóság épületét, hogy sikerült megtörnie az ország leghatalmasabb, és egyben legnehezebben kezelhető trösztjét, a „Borsalónai. Üveget“. Az épületregeteg kapujában a portás feszes szalutálással köszöntötte a távozt. Abban a percben egy gitánul beszélő úr kapta meg a negyvenhetedik sorszámot a megközelíthetetlen direktorhoz való belépésre. Tótisz fürdőinspektor volt ez a késett úr és Pizó abból, hogy Tótisz a kapusnál az igazgató kedélyállapota felől aggodalmasan érdeklődött, helyesen következtette, hogy az inspektor szintén nem gyarapítani érkezett az üvegüzemek vagyonát.

A két útitárs egymást barátságos kézintéssel s megértő mosollyal köszöntötte.

IV. FEJEZET

Kendőverejtkezés Kékesföldön

— Ki visz föl engem Nóripöbe? — kérdezte harsányan Félix Boldizsár, amikor a vonatból kiszállt.

Nóripő huszonöt kilométerre feküdt, a vasútállomástól. Borsalónai fuvarosok számára jó fogás volt egy-egy nóripői utas. A huszonöt kilométeres hegyi utat lehetetlenség volt meg nem fizetni. A járműveknek nyaktörő szakadékok fölött kellett elhaladniuk. Félúton a legzsugoribb fürdővendég is kétszeres borraivalót ígért, ha a kocsis baleset nélkül érkezik vele az üdülőtelepre. .

Boldizsár felszólítására egyszerre öt-hat fuvaros kapta le lovairól a pokrócokat s kínálta a maga kocsiját. Kiválasztotta a legtöbb bizalmat gerjesztő kocsisábrázatot s alku nélkül fől szállott kocsijára. A fuvaros a vendég bőröndjét széna közé préselte s erős kötelekkel bogozta a saroglyához. Próbaképpen megrázta a kocsi kerekeit s aggasztón figyelte a kerékgagyakat. Mindent rendben talált.

— Isten segíts! — fohászzkodott a hegyek felé igen hatásosan. Elszántan közéje cserdített lovainak:

— Gyí drága jószágaim!

Borsalóna házain túl erős levegő csapta pofon a városi embert. Az arcon kigyúlt a szabadulás. Az útarok mellett sarjú lucerna nőtt. Sma ragdszínű kis hónaljaiban mindenik szál lucernán megszámlálhatatlan harmatcsepp csillogott. A fuvaros azt mondta, hogy a lucerna a babonás parasztokat utánozza. Azokat, akik hónuk alatt akarják kiköltetni a lidérctojást. De a lucernák lidérctojása, a gyémántos harmat csakugyan kikél s napsugarak között egyenesen felszikkad az égbe s Isten áldását kéri a libúr föld népére.

Távolabb a község határától sárga tarlók cimboráltak suhogó kukoricásokkal. A tarlók egyszerűségét szarkalábak pöttyözték levegőssé, mint millflór-minták egy nagy paraszti sárga keszkenőt. A fuvaros ismét megszólalt:

— Gitániának libúr varrottast hímez a kékesföldi nyár. Gyí drága jószágaim!

A drága jószágok serény ügetése nemsokára lépésbe lankadott. Inak és a hámok megfeszültek. Hegyi patakon gázolt át az ódivatú jármű,

mely alól saját divatja messzebb szaladt ki már, mint amilyen távol az utas előtt meredő hegyek voltak Torradintól.

Boldizsár tapintatlan kérdést intézett a fuvaroshoz:

Miért nem járatnak erre autóbuszokat?

A kocsis foghegyről felelt:

— Megtudja uram a vörösmoha magasságában.

Most még tűrhető volt a nórípői út. Két oldalt terebélyes diófák borultak föléje oly alacsonyan, hogy a kocsi födele gyakran súrolta lombjukat. Magasabbra hatolva a diófákat tölgyek váltották. A kocsis leeresztette a szekértartó villarudat, mely mindannyiszor mélyen szúrt a köves út húsába, valahányszor a lovak fűjni megpihentek s a kocsi pár araszt hátraengedett. A talaj is döcögösebb lett. Töretlen szikladarabokon zök-kent a kocsi.

— Szívesen zabálna gumit a kavics — tért vissza Boldizsár embere az autóbusz ötletére, amikor az utas egy nagyobb zökkenőnél ijedten kapott az ülésvashoz.

Pedig a vörösmoha még nem volt látható. Annál inkább mélyült, szűkült azonban alattuk a völgy. Lenézve a tiszteletreméltó szakadékba, meg lehetett állapítani, hogy a kocsi magasabbra küzdötte magát a patakmenti tölgyek koronáinál. Az utas hol jobb, hol baloldalon látta a mélységet. Vidám csermelyek szivárogtak a magukat mind bátrabban leleplező sziklák repedéseiből s mosták kétesre a hegyiutat. Helyenként a szerpentin azzal tetézte gyatraságát, hogy alig két tengelynyire összeszűkült. Mélységhez közel eső peremén itt-ott beomlott az út a völgy lágymányosába. Ember nem lakta vidéknek látszott a táj. Kilométerekre szétszórt kalibákban húzta meg magát a hegyi lakosság; favágók, üvegfüvők, vadorzók, fűrészmalmosok. Hang nem hallatszott egyéb a szekérkerék vasabroncsának csikorgásánál s az ostor pattogásánál. Egyetlen egyszer jött szembe velük egy ökrös tengelyen négy szál hámozott fenyő s az ökrök szarvánál egy fékező libúr. Az ökrös szekér félkerékkel felfarolt a dombra, Boldizsár szekere pedig arasznyira hajtott a mélységtől. így tértek ki egymásnak a szembejövők.

— Most jöjjön a benzines hintó! — csettintett Félix fuvarosa.

S a fák résein át már tüzelt a vörösmoha. Tüdőtágító levegő tengerében úsztak kocsis és utas, lovak és kocsi. Boldizsár kitárta a karjait:

— Hallja öregem! Mégis csak idefenn boldog a libúr. Az ember hallgatott. Félix tovább komázott kocsisával:

— Itt csak saját verejtekemet vagy a lovakét szagolom. Bezegz mifelénk!

— Akkor izzadok, amikor jól esik — sercintett pipája mellől a kocsis.

— Talán kendet nem izzasztották kendőbe a diadalmasok? — fir-

tatta Boldizsár.

— Ami igaz, igaz — recsegett a kelletlen felelet. — Egyszer én is kinedveztem magamból a kövér cseppeket; legyenek boldogok vele az új nagyurak! De már azt az állandó szagot, amit a városban éjjel-nappal erjesztenek a verejtékesek, közönséges falusi paraszt nem szívlelheti.

Kendőbeizzadás Kékesföldön! Új idők járása hozta az ország népére a gyötrő szokást. Mi volt ez a politikába mártott polgárkínzás, csupán Kékesföld történelmének ismeretében foghatja tel köznapi emberész.

Kékesföld évszázadok óta a békés kiegyenlítődések szentföldjeként volt ismeretes. Valamikor a föld őskorában veszett tűzhányók mindörökre kiélték e vidék geológiai, de népfaji háborgásait is. Megszámlálhatatlan ezer évek kódében dübörgő tűz és láva-folyamok szaggatták borzalmassá Kékesföld régi arculatát, szabtak új irányt a források kristály vérenek s határozták meg a völgyek termékenységet, égbenyúló hegyek kopárságait. Borzalmas szakadékokból azóta régen vadregényt, síkságokba semmisült dombokból rég kies bőséget költött az idő. Ma semmi sem emlékeztetett a múlt kataklizmáira. Az egykor lángban állt messze vidék vörös tragédiájára őserdők kékes fátolyát termelte a természet buja önfeledkezése. Éppen hogy valami vörös mohafajta, Kékesföld kivesző különlegessége lappangott még a skarlát katasztrófák végső emlékeként erdők mélyén, sziklák repedéseiben.

Ugyanígy rég kihullt Kékesföld népeiből az egymás iránti gyűlölség parazsa. Libúrok s gitánok közel ezer éve nem fogtak egymásra fegyvert. Éltek változatos tömegben, tarka elhelyezkedésben. Megőrizték nemzeti sajátságait, egymástól elütő nyelvüket s öntudatukat. Egyik néptömeg sem törekedett a másik elnyelésére s bár számarányuk túlsúlya eddig a libúrokat tüntette fel többségben, hegemoniájuk alig egy-két esetben állította szembe egymással a libúrt s a gitánt. A nemzeti küzdelmeket Kékesföldön már a középkorban öntudatos osztályküzdelmek helyettesítették. Libúr és gitán jobbágyok a tizenötödik században közösen keltek föl libúr és gitán földesurak ellen.

A világ más népeit még könnyűszerrel lehetett egymásra hajszozni vallási és nemzeti jelszavakkal. Kékesföld népei alkotmányukba iktatták az elvet, hogy a Jablóna forrásvidékétől a nagy folyam torkolatáig minden libúrnak s minden gitánnak Istentől öröklött joga a vallás szabad gyakorlása s nemzetiségének korlátlan kiélése. Kékesföld volt az egyetlen ország, ahol a múzeumokból hiányoztak a fegyvergyűjtemények s véletlenül sem lehetett látni várakat a dombok ormain. Annál sűrűbben talált a történelmi emlékek utazó bűvára hat-hétszáz éves kollégiumokat, könyvtárakat, kórházakat. A kékesföldi városok terein hősök szobrai költök és tudósok emlékei helyettesítették.

Mégis a jablónamenti erdőkben, ha kivesző félben is, mégis lappangott a vörösmoha.

Könyvtárak ódon fóliánsaiból egy-két külön időközönként új adatokkal kihangsúlyozta, hogy a gitánok északról, a libúrok délről származtak Kékesföldre. Egyszer-kétszer egy évszázad folyamán rámutattak, hogy a kékesföldi kis-gitán s egy tengerentúli százmilliós ősgitán nép eredetében egy és ugyanaz. Az összehasonlító nyelvtudomány ez elcsépeelt eredményeivel az ördög sem törődött amíg Ősgitánia kormánya, mintegy huszonöt évvel ezelőtt pályázatot nem tűzött ki egy ily című monográfia megírására:

„Mikor és hogyan származtak a kisgitánok (tengeren túlra Ősgitániából?)“

A pályadíj tiszteletreméltó nagyságára Kékesföldön is felfigyeltek. A Jablóna erdőiben a vörösmoha növényzet ekkor lendült váratlan tenyészetbe. Egy hetvenöt éves libúr újságíró elmekórházba kellett szállítani, mert napról-napra arról cikkezett, hogy Kékesföld véres események előestéjéhez érkezett.

Néhány év múlva megállapították az örült szerkesztőről, hogy egyike volt kora legelőrelátóbb politikusainak. A szerkesztő rég künn pihent a kórház temetőjében. Nagy elégtétele volt, hogy jóval rövidebb utat kellett megtennie végső nyugvóhelyéig, mint ama honfitársainak, akik hajdan a gyógyintézetbe börtönözték s akik jelenleg százezerszámra siettek Kékesföld határaitra, hogy országok függetlenségéért az ősgitán ágyúk lövedékeitől kimúljanak.

A küzdelemben Kékesföldet igen nehezen lehetett beugratni. Az áldott országban nemcsak a többségben lévő libúrok hanem a gitánok is paradicsomi állapotok közt pergették életüket. Magasfokú jólétük és közszabadságaik korlátlanága sokáig ellenállt a véres kísértésnek. Végül is Ősgitánia türelmét vesztve ultimátumot küldött Torradinba. Az ultimátum udvarias hangon közölte Kékesföld kormányával, hogy az Ősgitán birodalom kormányát teljes jóindulat és rokonszenv vezérli Kékesfölddel szemben. Minthogy azonban Ősgitánia éppúgy szomszédja volt Kékesföldnek, mint Libúria s a két nagy ország között elháríthatatlan ellentétek keletkeztek, Ősgitánia kénytelen lesz csapatait Libúriával szemben Kékesföldön felvonultatni.

A követelésben a kékesföldi kormány szuverenitásának megsértését látta. Elrendelték a mozgósítást, öt év alatt Libúria és Nagygitánia szerencsésen összerombolták mindazt Kékesföldön, amit a kis ország két testvérnépe századok alatt fölépített.

A békét a két rivális birodalom a közbeekelt áldozat bőrére Borsalónában kötötte meg egy elmenekült híres demimond kéjlakában. Irányadó elvekkül a borsalónai szerződés megkötésében Dickson hírneves számtantanár újkeletű nemzetiségi doktrínái szerepeltek. Dickson professzor eredetileg Einstein elméletének mélységes megvetéséből indult ki. Relativitás helyett az abszolútizmust tette tanai gerincévé.

— Idejekopott maradiság — hangoztatta Dickson, — hogy egyes országok nemzetiségi elosztódását és hatalmi elhelyezkedését a meglévő határok figyelembevételével állapítsa meg a ma állam fér fia. Világunk az abszolút felé törekedik. Ennélfogva a közös eredetű népfajok abban az esetben is, ha anyanyelvük idők folyamán egymástól érthetetlené váltak, bővözött, ugyanegy nemzetiségnek veendőek s a nemzetiségi kisebbség vagy többség fogalma abszolutisztikusan revideálandó az új világhatárok megállapításánál.

A borsalónai konferencia Dickson alapelveire helyezkedve megállapította, hogy Kékesföldön ötmillió libúr és másfélmillió gitán lakos él. Az ostoba múlt század ezen az alpon hamar Kékesföldet eddigi nemzetközi függetlenségében meghagyni nem akarja, kétségtelenül Libúriához csatolja, mint túlnyomó libúr területet. Dickson doktrínája azonban éppen azért volt szellemes, hogy ily primitív elintézéseket eleve lehetetlenné tett. Mély koncepciójukkal a Dickson-diplomaták kimutatták, hogy Ógitánia lakossága ötven, Libúria lakossága mindössze tízmillióra rug.

— Mármost — érveltek a borsalónai budoárban — ha másfélmillió gitán lakosságot csatolunk tízmillió libúrhoz, úgy az alkotandó állam egyhatedrésze lenne kisebbségben lévő nemzetiség. Míg ha Kékesföld ötmillió libúr ját az ötvenmillió nagygitánhoz egységesítjük, az ötmillió átcsatolt libúr az összes gitán lakosságnak mindössze tizedrészét alkothatja. Százalékosan tehát az előbbi esetnél lényegesen kedvezőbb nemzetiségi kiegyenlítődést eredményezünk ha Kékesföld Gitániába kebelezetük.

Libúria delegátusa tajtékozó szájjal jelentkezett szólásra, hogy ezt a méltatlan okfejtést megdöntse. Ám a konferencia elnöke, Dickson professzor csöngetett s személyesen torkolta le a háborgó delegátust.

— Libúria pedig ötmilliárd arany megváltást kap fájdalomdíjként Kékesföld libúrjaiért.

A libúr delegátusnak szeme szikrázott az újabb meglepetéstől.. S bár Dickson professzor csak imént intette le, még egyszer megkockáztatta, hogy szóhoz jusson:

— Ki fogja kifizetni ezt az elképzelhetetlen összeget?

— A Gitániához csatolandó libúrok — felelte Dickson a világ legtermészetesebb hangján. — Fejenként ezer aranyat.

Jóságos arcáról a biztatás mosolya derengett a libúr, delegátusra:

— Ha kételyei vannak Libúriának: — tessék előterjeszteni; én majd felelek.

— Fejenként ezer arany! — hebegte a delegátus. — Mi cimen lehet ezt a pénzt kiróni a Gitániához csatolandó libúrokra?

— Tehermentesítés címén — felelte Dickson. — A kékesföldi libúrok nem fognak többé fenntartani libúr iskolákat. Kisebbségi helyzetükben egyáltalában meg fogják gondolni azt is, hogy szaporodjanak-e? Kép-

zelve Libúria delegátusa, mely tekintélyes megtakarítást jelent csak az egykerendszer is egy-egy családra. Képzelve csak el. . .

— Elnök úr azon nézetben van, hogy a libúroknak nem lesz kedvük szaporodni Gitániában?

— Gondoskodunk róla, hogy úgy legyen — felelte a szelíd Dickson mosolyogva.

S az okmány aláíratott: Kékesföldet megkapta Gitánia, Libúriának pedig fizettek Kékes libúrijai fejenként ezer aranyat.

Az volt a hiba, hogy a fegyverek békéje nem jelentett egyet a lelkek békéjével. Amint a Jablóna hullámai a szerződés megkötése után sem hömpölyögtek visszafelé, Kékesföld ötmillió libúriját égig lobogó idegen győzelmek sem tudták volna egyelőre fölmelegíteni Gitánia irányában. Annál kevésbé helyettesíthették ily érzéssel az elveszett függetlenség utáni vágyakozást a libúrokra szakadó üldöztetések. Kékesföldről a libúrok százezer számra vándoroltak át Libúriába. Beláthatatlan vonatok indultak az egykor boldog állam területéről, hogy hajótörött egzisztenciákat, hivatalaikból s birtokaikból kiforgatott szerencsétlenekét tépjenek ki Kékesföldről. Jobb sorsot azonban az új népvándorlás sem hozott a libúroknak. Sem azoknak, akik elhagyták Kékest, sem azoknak, akik hívek maradtak apáik földjéhez. Libúriát a veszített háború elviselhetetlen gazdasági helyzetbe süllyesztette. Az első menekültvonatok rokonszenves fogadtatása után minden újabb Kékesből érkező libúr fajtestvérben azt a csöppet látták a libúriai polgárok, amely országukban színiültig csordítja a szerencsétlenséget. Viszont a hódított területen minden libúr távozásával jobban és jobban gyöngült a helyükön maradóknak nemzeteréje.

A gitán kormány az elégtelenség és sok helyt izzásig fokozódó keserűség láttára számos intézkedést foganatosított a kékesföldi libúrokkal szemben, nehogy a zúgolódás a birodalom belső biztonságát veszélyeztesse. Megszorította a polgárok szabad közlekedési jogát. Hadiérdek címen katonákat kvártélyozott be a libúrok hálózobáiba. Felbontott minden levelet amit libúrok írtak egymásnak. És mindezek tetejébe egy napon kiadta rendeletét az általános, kötelező kendőbeverejtkezéssről.

E rendeletet a gitán kormány június 28-án bocsájtotta ki. Ez volt az a nap, amelyen Félix Boldizsár sorsa népe végzetével eljegyzetett.

A régi Kékesföldön a kendőverejtkezés a munka és az államhűség jelképe volt. Formásgait csupán azoktól a polgároktól követelték, akik kenyérkeresetüket közvetlen állami szolgálatra alapozták. Az újdonsült államtisztviselő fehérselyem kendőre írva kapta meg kinevezését. A selyem kinevezési okmánnyal jelentkezett másnap főnökénél. A főnök előtt homlokán a kendőt végighúzta, jelképezve, hogy munkáját, verejtékét az állam javára hasznosítja. A szolgálatbalépés szertartása tüstént veszíteni fog vaskalapos színezetéből, ha megtudjuk, hogy ugyanakkor Kékesföld

szomszédságában úgy Libúriában, mint Gitániában még szószeres vércsapolásokkal jelezték, hogy az állam hivatalnokai vérüket áldozzák hazájukért.

Az új hatalom alá került Kékesföldön a változást követő hetekben Gitánia fogta izzasztás alá az állam, a közigazgatás, a bíróság és közbiztonság közegeit. A megnagyobbodott birodalom kormánya az izzasztást találta legmegfelelőbb módszernek, hogy új alattvalóit szemmeláthatóan magához tapassza, velük az állam mindenhatóságát megismertesse. A június 28-án kiadott kendőbeverejtékezési dekrétum a maga nemében összehasonlíthatatlanul tökéletesebb volt a régi kékesföldi szokásnál. Míg a kékesföldi kendőbeverejtékezés idők folyamán üres formassággá csökevényedett, a gitánok reformált izzasztó rendszere mint minden parvenü utánzat, ezerszer túltett eredetijén.

Sáppadt jelképszerűségből egyszerre döbbenetes valósággá terebélyesedett a verejtékezés. Ösgitánia nem az álmok, nem a holdkóros szimbólumok földje volt, hanem a való életé! Az új rend megvetette a látszatokat s a győzők valóságos, testszagú izzadást követeltek új alattvalóiktól. A hónaljmirigyek, a kiprovokált bőrpórusok hamisítatlan váladékára pályáztak. Diadalmasan és fényűzőn akarták, hogy új polgárszolgáik ne csak az államtól megszolgált kenyér' ellenértékéig tegyenek talmi hitvallást a megkövetelt állampolgári odaadásról, hanem kínálják föl parancsra legbensőbb bensejüket!

Kékesföld valamennyi gőzfürdőjét haladéktalanul államosították. Csoportonként és zeneszóval, ünnepélyes külsőségek közepette hajtották fel a verejtékezésre kiszemelt tisztviselő-osztályokat. A fürdők bejáratánál rendszerint a város vagy kerület előjárói intéztek tüzelő beszédeket az izzadás jelöltekhez. Lojálisabb hajlamú tisztviselők már az ilyen beszédek hallatára is megkezdtek verejtékezésüket.

Aszerint amint a jelöltek előkelőbb vagy alacsonyabb rendű állást töltöttek be, külön gőzkabinokba vagy közös medencébe vezették őket. Az izzadókamarák és izzasztómedencék kagylója óriási méretű ponyvával volt letakarva. A ponyvák a legcsörgedező verejtékezés fölfogására szolgáltak.

Amint a jelöltek beterelődtek a helyiségbe, megkezdődött az izzasztás művelete. Felemelő kép volt! Két-háromszáz, olykor ezer tisztviselő összehpréselve húsz-huszonöt négyzetméter területen! Ványadt, sorvatag izmokra ernyedő szikkadt emberi bőrok préselődtek egymáshoz. Szúró könyökök böktek kiálló bordákba s húsz-harminc esztendősi irodai robotban elnyútt tüdők párolgása fertőzködött bele tüdővészesen az óvatlan kezdő tisztviselők lélekzetébe.

— Mint a heringek! — jegyezte meg valaki az első napon.

— Igen, mint heringek! — némították el a jelenlévő izzadásbiztosok az elégtelenség első felbőfögését. — Legyen mindenki boldog, ha a

heringhez lehet hasonlatos. Ősgitánia tengerparti állam s lobogójának büszke ékessége a szentelt hering.

Aljas kazánok hatvanfokos hőséget hengereltek a mezítelen honpolgárookra.

Aki nem izzadt, rögtönítelő orvosszék elé idézték. Ha az orvosszék szervei rendellenességre hárította az izzadás kimaradását, a következmény enyhe volt. A delikvenst mint állami szolgálatra alkalmatlant nyugdíj és végkielégítés nélkül azonnal elbocsátották. Ellenkező esetben az üldözöttek végtelen sora várt az ellenszegülőkre.

Rendes körülmények között azonban mindenki izzadott. Izzadott már attól való félelmében is, hogy hátha éppen ő lesz, aki nem fogja magát kiizzadni? És izzadt, eltekintve a hatvan celzius foktól, az undor következtében is, amit embertársainak kigőzölgése idézett fel benne. És izzadt a lelki csömörtől, hogy minden igaz meggyőződése ellenére, csupán így leírhatatlanul kiszolgáltatott helyzetbe aljasodva, oly célokra kell testének nedveit kipazarolnia, amit a legszívesebben elgáncsolna. Düh is kétségbeesés zsíros, sós csöppjei gyöngyözödték a rákvörösré főtt, viaszalványa dögvörösödött testen. Alélton, fullasztó büzt árasztva hullottak az izzadságcsöppek a savanyúszagú ponyvára s patakozott csipősen, egészségtelenül, míg a felfogó rongy lassan nyirkosodott Gitánia botcsinálta tisztviselőinek talpai alatt. Kőd és szürkeség telepedett a megérőszakolt agyakra és vad indulatok dobogtak a megbecstelenített libur szívekben. De a verejték folyt; a gyöngye emberi ideg s a holnap bizonytalanságaitól rémülten felkorgó gyomrok vigasztalanul kiszolgáltattak mindent a szervezetből, amit a hatalom követelt! Gitánia nagy államférfiai pedig elégedetten röhögtek munkájukat. Minden nap eredményteljes volt a verejtékezés. A kifacsart embercsordák alól fölszedték a csöpögő nedvgyűjteményt, összegöngyölték s diadalmenetben cipelték a károsok főterére. Ott kipréselték a csatornaillatú rongyokat s mialatt Kékesföld csömörögve magábaszívta a förtelmes szagproduktumot, elsőrendű demagógok érvelték bele a tömegbe, hogy *ime Újgitánia frissen hódított lakosai néhány kurta hét leforgása alatt milliószor több odaadással ontották verejtéküket új hazájukért, mint annak idején a független Kékesföldért ezer éven át.*

A megizzasztott tisztviselő rövidesen fogalom és közszónalom tárgya lett Kékesföldön.

E kivételes helyzetét azonban nem sokáig élvezhette. A hatalom kiélésébe belekóstolt ősgitánok és mindazok a kékesföldi gitánok, akik a változott politikai helyzet előnyeit maguk javára igyekeztek kihasználni, megrészegültek az embergőz illatától és a kendőbeverejtékezés kötelezettségét siettek kiterjeszteni Kékesföld valamennyi libur alattvalójára. Következetességük a nyolc évtől nyolcvanig terjedő korhatár keretei

közt sem betegnek, sem egészségesnek, sem gyermeknek sem aggasztánnak nem kegyelmezett. Aki verejtékét parancsszóra oda nem csapolta a haza oltárára, nem számíthatott rendőri védelemre; ha egyhelyben lakott soha a városból el nem utazhatott, ha egyszer utazott, soha többé sehohol le nem telepedhetett.

Néhány kivételt mégis tett a kendőbeverejtkező rendelet. Oly foglalkozású egyéneknél, akiknél egyetlen százalékos kétely sem forgott fenn aziránt, hogy izzasztás esetén magukból úgyis hazugságot gyönyögnének az ország talajába, a hatalom kegyesen eltekintett a rendelet végrehajtásától. Ilyen kivételek voltak a büntetett előéletűek, vizsgálati fogságban lévők, továbbá a cirkuszi akrobaták és a hírlapírók.

Kékesföld történelmi pillanataiban a libúr nép fiai a két utóbbi foglalkozást őszintén irigyelték.

A szökőkút

Nóripőben az emberek aznap hangos kopácsolásra ébredtek. Közel a telephez koránkelő favágók eregették baltájukat a fenyőtörzsekbe. Nehéz vasfejek harapására gyökerüktől ormuk hegyéig borzadtak össze a nedvdús sudarak,

— Háó . . .háó ... — hangzott az erdőből a méla melódia.

Aki álomból ébredt a hangok ősbánatú elnyúlására, az ébrenlét küszöbén haldokló fák búcsúpanaszának fájlalhatta a favágók vezényszavait.

Háó . . .haaó ...

Volt a vontatott hangban valami átokerű. Mintha a megtámadott növényzet saját fájdalját varázsolta volna az őt irtó emberekbe. Hogy a gyilkosoknak kelljen megszólaltatniuk áldozataik panaszait.

A vágás ütemét irányító kiáltás egyedüli hangja volt az erdőségnek. Egy évszázadok folyamán elszomorodott erdőirtó népség lelkivilágának volt zenei kifejezése a favágók vezényszava.

A cirkuszizgazgató barnabársony házikábtan szobája nyitott erkélyen ült. Borbélyának adta át magát. Előtte az ébredő fürdő lassan hámozódott a reggel páráiból. Havasi legelőre hajtott tehének jámbor cammogása fejlett ki az általános álmoságból. Majd ismét jobban lehetett hallani a távol dolgozó favágók kiáltásait. Fenyő és tejszagot érzett az ember s ha pilláit behunyta, továbbcikkázott képzeletében egy pergőszökőkút nyugtalan vízkacsakaringója.

A kedves vízijáték mozgékony spirálsugaraival éjjel rejtelem volt, nappal vidám szórakozás, késő délutánon poézis. Igazi szerepét vadhajnalban töltötte be.

Szüzességet locsolt a harmatos reggelbe, üdeséget az ébredésbe és víg üdvözetet a fenyőlombokon áttűző napszilánkok elé.

— A vendéglős szétküldte a személyzetet. Virágkoszorút kötnek és fenyőlombokat szállítanak — újságolta Vidalinak a fodrász a borotvapamacs sebes járatása közben. Mialatt a hab a cirkuszdirektor arcán péppé sűrűsödött, a fodrász mindenről pontosan tudósította áldozatát:

— A nagyterem falait az esti koncertre fenyőszalagokkal fonják körül s lila sisakvirágokkal ékesítik ... A műsor féltízkor kezdődik s ezért a

vacsorát a szokottnál egy órával előbb szolgálják fel. . . Borsalónából tegnap este feljött egy zongorahangoló és Leó úr, a tüdőbeteg költő éjfélutánig írta novelláját, amit a Péter-Pál intézet műsorán estére személyesen fog felolvasni. A novella hőse nem más, mint Kajetán, a borsalónai főszoigabíró, a renegát, aki mindenáron borsot akar törni a Boromeusz-lányok orra alá. Kajetán hallotta, hogy a mai estély valóságos libúr ünnepség lesz. Tromfnak elrendelte, hogy holnap viszont ünnepelje meg Nóripó a gitán honfoglalást. Örömtüzeket fognak gyújtani a fürdő térségein s a tűzijátékhoz szükséges fenyők kivágatását máris megkezdték.

— Azért hát a nagyfene kopácsolás virradat óta — jött rá Vidali a zaj indokára.

— Azért, mert a borsalónai főszoigabíró érdemeket akar szerezni a főispánnál — krákogeta a fodrász. — Nem röstelli magát libúr létére, hogy komiszabb hozzánk egy makinevezett gitán zsandárórmesternél.

A közeli völgyek felől újból felerősödött a favágók vezényszava:

— Haaó .. haaaó ...!

Dél előtt mindenki keserű szájjal vette tudomásul, hogy Nóripóben nemcsak a Boromeusz-lányok fognak ünnepélyt rendezni, hanem Kajetán főszoigabíró úr is Borsalónából.

Az első ünnepély előkészületei ezért a leglázasabb tüneteket mutatták. A dac becsületbeli kötelességgé avatta, hogy szállodaszemélyzettől ágyban fekvő fürdővendégekig mindenki ottlegyen a mai hangversenyen. Az estebéddel mindenki sietett. Sokan meg sem jelentek a közös étkezésnél. Magukhoz vitették vacsorájukat, amit idegesen és félig fogyasztottak el.

Koncerthelyiségül a vendéglő nagy étterme szolgált. így egyáltalán nem terítették, nehogy az étkezés s az ünnepség megkezdése között kellen a termet újra rendezni s takarítani.

Eseményelőző hűvösség fogadta a hangverseny korán szállingózó közönséget. Számozott ülőhelyek nem voltak s a közönség az érkezés sorrendjében foglalta el a helyeit. Mindenki idejében megjelent, hogy előnyös helyet biztosítson. így jóval a hirdett kezdett időpontját megelőzőleg a terem már tele volt hallgatósággal.

A fürdővendégek között a társalgás Boromeusz Eszter és Kajetán főszoigabíró körül tornyosodott.

— Barátom — magyarázta egy középkorú úr — én végig harcoltam a háborút; bátorságomat senki kétségbe nem vonhatja. Mégsincs inyemre Eszter viselkedése. Oktalanul hívja ki a hatóságok beavatkozását. Azonfelül nem áll már jól asszonyoknak a nemzeti berzenkedés. Idegeink elfinomodtak s a huszadik század túlrohant a hősnők, Brunhildák, Orleansi szüzek példáján. Bennem a hazafias nő ugyanazt a gyötrelmes

benyomást kelti, mint kabaréék férfiimitátor némberei. Hermafrodita szaglik a női vitézkedések mögött, higgye el.

Akihez a véleményt intézték, felháborodva tiltakozott ellene:

— Hogyan?! Ön magyarázatokat keres Kajetán eljárásának igazolására? Bemocskolja Boromeusz Eszter szándékait?

— Pszt, pszt! Ne csináljon lármát, — csitította társát a hadviselt nőismerő.

A levegő villanyosan feszült volt és a Kajetán-pártiság gyanúja kellemetlen következményekkel járt volna bárkire.

— Hallgassunk, hallgassunk! Azonnal kezdődik az előadás.

— Ideje volna. Tüstént kilenc óra lesz.

— Tüstént kilenc óra lesz — mondotta Félix Boldizsár kocsisa is néhány kilométerrel Nóripi felett.

Pár száz lépésre voltak a hegytetőtől, azontúl lefele vezetett az út.

— A hegytetőtől — mondta a fuvaros — háromnegyed órára sincs a fürdőtelep.

A lovak a tetőn szokásszerűleg megállottak. A fuvaros leugrott a bakról, hogy megszorítsa a hámszíjakat.

Ekkor a pásziton át, mely a nóripi utat egy kis erdészháztól elválasztotta, kisietett egy öreg úrinő. A pihenő kocsihoz tartott.

— Mikor tér vissza Borsalónába? — kérdezte a lovain babráló fuvarost.

Az ember felegyenesedett. Leemelte süvegét:

— Hajnalban. Addig pihentetek.

— Előbb nem mehet? Nem fordulna vissza pihenés nélkül, ha utasát letette Nóripióban?

Látta, hogy nem értik sürgetését:

— Meg kellene mondani a fiainak, hogy a felesége ma este rosszul lett. Jönne fel érte holnap okvetlenül — adta a magyarázatot.

A kocsis megvakarta a fületövét. Rábólintott; nem bánja, visszafordulhat haladéktalanul.

— Ki volt ez a nő? — kérdezte Boldizsár amint elhagyták a hegytetőt.

— A borsalónai főbíró édesanyja — felelte a fuvaros. — Koratavasszal felhozza feleségét meg az édesanyját ebbe a magános erdészlakba. Itt tartja őket hóesésig.

— Kajetán?

— Az.

— Két asszony. Órajárásnyira emberektől. Mit csinálnak itt?

— Tejen élnek és napon fekszenek. Kajetánnénál súlyos tüdőbetegség.

— Miért nem mennek Nóripöbe?

— Emberek gyűlöletétől tartanak. Három évvel ezelőtt megpróbálták, hogy ott nyaraljanak. Minden nap ablakbeverés volt. Csendőrt kellett állítani a házuk elé. Akkor meg ahol megjelentek, mindenki tűntetve távozott. Jobb nekik itt fenn egyedül.

Boldizsár megborzongott. Itt sem enyészik el a nagy gyűlölködés? Betegek menedékében, Isten ölében, Nóripöben? Felhurcolják ide is az átkot fáradtak, nyűttek, vének, gyengélkedők? Menthetetlenül világ-sorja már hogy előbb pusztuljon el az ember s csak azután a benne élő, sorvasztó gyűlölet?

A kocsi mögül az elhagyott hegytetőről suhogva támadta hátba az utast az esti szél. Bizony ez a hűvös légáramlat előbb éri a fürdőt, mint a fáradt kétlovas kocsi. Az utas behunyta szemét s megint kinyitotta. A szél ezalatt lenn volt Nóripöben. Berohant a hangversenyterembe a nyitott ablakon, ahol most lépett dobogóra Leó, a költő halványan, lázasan.

Biztató, gyenge taps üdvözölte a félszeg fiatalembert. Kezében novellája kéziratával Leó mélyen meghajolt. Csúfondáros mosoly rándult az ajka szögletén:

— Egy kis elbeszéléssel fogom traktálni a tisztelt közönséget — konferálta be önmagát. — Elbeszélésem tárgyát nem a valóságból, hanem a fantázia birodalmából merítem. Ha mégis lesznek akik élő figurákra fognak ráismerni az elbeszélésben, bocsássák meg a költő eszközeinek elégtelenségét. Bocsássák meg, hogy egy-két motívumért nekem is a hétköznapi élet segítségéhez kellett folyamodnom.

Leó a bevezetést akadozva mondta el. Megfontolva szavait nemcsak magyarázatot adott közönségének, hanem egyben előre védekezett egy később támasztható váddal szemben is.

Elszánt lélekzetet vett. Hangosan bemondta elbeszélése címét:

„*A renegát Kajetán*“.

A két ropogós szó megmarkolta az embereket. Felörvendő kielégülés tombolt a lelkek mélyéből. Valaki akinek a költő bátorsága jobban imponált, mintha a tüdővész szérumát e percben jelenlétében fedezték volna fel, boldogan összeverte két húsos tenyerét. Következő percben az egész terem felállva tapsolt Leónak, aki alig győzte hajlongásaival lecsillapítani a tetszés tornádóját.

A zaj csillapodásával végre asztalhoz ülhetett. Ezt az allegóriát olvasta:

„Időtlen idők óta állottak harcban egymással a napbanézők és az éj sötétek. Lendület és hév nélkül való volt e harc, melyet inkább szomorú kényszerűség fűtött, mint igazi gyűlölet. Emeberöltönként egyszer, vagy

kétszer kimosolygott a béke akarása, hol a napbanézők, hol az éj sötétek fájdalmaiból, aszerint mint egyik vagy másik hadviselő nép éhezett keservebben. Utolsó ízben a napbanézők között hódított jelentősebb tért a pacifizmus. Tekintélyes táborra szaporodott híveik a haditanácsban is fölvetették a fegyverszünet gondolatát. A háborús helyzetet ekkor egy ambiciózus honpolgár, Kajetán mentette meg.

Kajetán volt az, aki egyszerűen azt a kérdést szögezte a békétlenkedők — értsd békebarátok — mellének:

És ha a békekötés módot is nyújt arra, hogy szöröstől-bőröstől elnyeljük az éj sötéteket: be tudjuk-e rajtuk vasalni az összes károkat, amiket szent háborúnk kezdettől fogva nekünk okozott?

Mivel a haditanács a kérdésre igennel válaszolni nem tudott, a háború továbbfolytatása *mellett* döntöttek. Végveszély jelképeként Kajetán személyesen hordozott körül az országban egy napbanező, véres sas-madarat. A százados tradíciókban gyökerező látványosság annyira amennyire, még egyszer felingerelte a napbanezőket. Kajetán úgy érezte, hogy itt a pillanat, melyben jól kiszámított szájkasodással végérvényesen polgártársai fölé emelkedhetik. Ezért újabb, megdöbbentő javaslatot terjesztett be a haditanácshoz.

Kívánta az addig pontosan betartott alkonyati szerződés félredobását, melynek lényege az volt, hogy az ellenséges haderők sem nappal, sem éjjel hadműveleteket nem folytathattak; ütközeteiket csakis *esti*, vagy hajnali szürkület idején vívhatták. A haditanács mérsékelt többsége tüstént ráeszmélt a stréber túlzás veszélyeire. Mert igaz, ha az éjsötétekre fényes nappal támadtak volna rá, soraikban alig pótolható veszteségeket okoznak. Ám kétségtelen volt másfelől, hogy a nemzetközi jognak ily flagráns sérelme a kölcsön visszaadására tüzelte volna az éj sötéteket. Már pedig ahogyan ők nappali fényben bagolyszemeikkel a legényhébbvédekezésre is képtelenek voltak, úgy a napbanézők éjjeli vaksága Kajetán nemzetére jelenthetett könnyen katasztrófát ellenkező irányú szerződésszegés esetén.

— Vessen a férgese! — érvelt Kajetán a józanabbak aggodalmaira, kik a szerződésszegés kétélúségére rámutattak. — Vessen a férgese; vagy rizikó nélkül akarunk sikert?

A napbanező emberanyaggal üzött cinikus játékot maguk a katonák sokalták s az utánpótlási ügyek referense gúnyosan jelentette ki, hogy kész aláírni a szerződés megsemmisítését abban az esetben, ha Kajetánt azonnal frontszolgálatra kötelezik. Szavait kínos csönd követte. Mindenki Kajetánra nézett, aki vette kalapját s nem éppen feltűnés nélkül távozott.

Bukásának híre óriási lelkesedést keltett a napnézők között. Viselkedését titokban ezelőtt is eleget ócsárolták árva s hadiözvegyek, míg most bárhol tűnt föl lomhán loholó alakja, szörtelen, petyhüdt profílja a

melyen szemrehúzott tökfedő alatt, a nép kórusban kiáltotta:

— Frontra Kajetán!

Csakhamar bekövetkezett az az idő, amikor napközben nem volt tanácsos kimozdulnia otthonából. Jóllehet fajtáját éppen az különböztette meg az ellenségtől, hogy nappali életet élt, a közfelháborodásra való *tekintettel* Kajetán éjjeli tevékenységre fanyalodott. Ilyenkor végezte sétáit, mert ilyenkor senkivel sem találkozott. Eleinte tapogatózva világtalanul botorkált a házfalak menjtén s rettentő elhagyottságot érzett a néma éjszakában. Később mind könnyebben nélkülözte a fényt és voltak pillanatai, amikor bebeszélte magának, hogy lát sötétben is.

Két évvel a közügyektől történt visszavonulása után az ellenség végső győzelmet aratott a napbanézőkön.

Elkeseredett belső ellenállás váltotta fel a letiportak fegyveres küzdelmeit. A diadalittas éjsötétek mohón vetették magukat a napbanézők intézményeire. Hónapok, sőt hetek alatt akarták maguk képére formálni az elbukottakat s fenntartás nélkül igazodtak a legtürelemtelenebb jelzések után.

— Mindent elsötétíteni! — hirdették fanatikusán szóban, Írásban és tettek mezején.

S hogy a napbanézőket mentől eredményesebben szoktassák homályhoz, beszögeztették velük iskoláik, színházai, hivatalaik ablakait. Fényvigyázókat rendeltek ki minden hivatalhoz. Napfénynek a kulcslyukon sem volt szabad beszüremlenie.

Aki azt hitte, hogy e napokban a napbanézők Kajetán együttérzésére számíthatnak, nevetségesen tévedett. Huzamos elzárkózása a nappali *élettől* lényegtelenre fokozta számára a kérdést, vajjon életének *hátra lévő részét* napbanézők avagy éjsötétek módjára éli-e le?

Az éjsötét kincstári javak igazgatósága ebben az időben nagy jutalmat tűzött ki napbanéző férfiak részére, kik polgártársaik teljes beolvadását eredményesen elősegítik az államalkotó népiségbe. A jutalomra egyetlen ember *jelentkezett*: — Kajetán.

Tervezete, melynek alapján elnyomott testvérei küzködéseit gyökereiben akarta megfojtani, gondolkodóba ejtette s megdöbbenette a leg-harcedzettebb éjsötéteket.

— Ön eszes akárcsak népünk védszentje, a bagoly — gratulált Kajetán pokoli ötletéhez az éjsötét kincstári javak igazgatója. Majd borzadozva hozzáfűzte:

— De kegyetlenebb, mint egy porkoláb.

— Sötétebb vagyok, mint egy egész éjsötét hadtest, — bizonygatta megbízhatóságát Kajetán. — Méltóztatnak elfogadni tervezetemet?

Az igazgató elhárította a felelősséget:

— Meg kell beszélnem a hadügyminiszterrel.

Kajetán nem hagyta lerázni magát:

— Mikor jelentkezhetem Öexcellenciájánál?

— Csütörtökön.

— Kajetán már kedden bejutott a hadügyminiszterhez.

— Mit akar? — förmedt rá a kegyelme úr.

— Kajetán vagyok — hajolt meg mosolyogva a selma. — Sötétebb szándékaim vannak . . .

— Tudom. Hallottam. Üljön le, Kajetán.

Kajetán leült. Nyájasan kérdezte:

— Át méltóztatott tanulmányozni javaslatomat?

— A főkatona kutató tekintete irgalmatlanul megbolygatta az ajánlkozó gyenge egysúlyát.

— Ön napbanzó ember — tagolta bizalmatlanul a hadügyminiszter. — Született éj sötéteknek ítéletnapig sem jutott volna eszükbe hasonló gyalázatosság,

— Kérem excelenciád! . . .

— Üljön csak le. Igenis gyalázatosság! Mi fokozatosan vonjuk el a fényt az ön faj testvéreitől. Maga minden átmenet nélkül, egycsapásra szándékszik megfosztani *nemzetét* létfeltételétől.

— Ismerem őket. Ha radikálisan *nem* végzünk velük, egy nap leverik ablakaikról a fényfogókat, feltámadnak és fény lesz mindenütt, fény, fény, fény...

— Csillapodjék Kajetán. Maga rémlátó és *hisztériás*.

— Gyűlölöm őket, Miniszter Úr!

... Megállapodtak, hogy a terv kivitelét is Kajetánnak kell ellátnia. A győztesek korlátlanul bocsátják rendelkezésére az anyagiakat, de *nem* osztoznak az erkölcsi felelősségben. Hadd tudja a világ, ha a napbanzó kipuuszultnak, hogy pusztulásukat saját fajtájuk idézte elő.

... Kajetán nyolcszáz centiméteres óriáságyút gyártatott. A kráter-torkú szörnyű alkotást ott ágyaszták be a nagy folyam völgyében, mely valaha a napbanzó Kánaánnak volt biztos védővonala. Enyhe domb-sorok lankasztották itt termékeny alfölddé az ország régi határhegyeit s a szétterülő völgy buckái közt maga is külön hegyfoknak tetszett a borzasztó tarack. Mellőle hatkilométeres körzetben ember és állat eltakarodott. Valami végzetes sejtetem ösztönükön ragadva cibálta menekülésre a völgy élőlényeit, embereket, négy lábúakat, csúszó-mászókat. Szerencsétlen földbegyökerezett növények, virágzó gyümölcsfák, sarjádó kalászkok centrifugálisan hajladoztak szétfelé az ágyúállástól s jaj, nem tudtak elszabadulni, hogy felkapjanak az egytetemes felháborodás orkán-hátára.

S a félelmetes ember elégedetten szemlélte a páni riadalmat. Kajánul támaszkodott könyökével a tarack lafettájára. Ameddig savó-szemei

elláttak, meleg elégtétel délibábjai lárváztak a chrysopras fényű horizon-tokon. Dagadó mellén az elért cél dobolt kevély indulót. Kiválóbb, erősebb, hatalmasabb volt honfitársainál! Markában tartotta őket; ujjának nyomásától a *Nap* sorsa függött s vele együtt az egész napbanézó *nemzet élete*.

Most siketté dördültek a dombok, mezők. A nyugalmas folyó hullámai kicsaptak medrükből: az ágyú tüzelt.

Kajetán számolt. Az égnekirányzott ágyúcsőből kirobbanó lövedéknek négy és fél perc alatt kellett a *Napot* elérnie. Szemei utoljára végigszárnyaltak az életadó égitest által népe tulajdonává égetett tájakon. Tudta, hogy a hirtelen fényelvonás az ő kivételével, — ki szemidegeit fokozatosan edzette sötéthez — minden napbanézót örökre megvakít. Tudta, hogy ez a vidék, melynek derűjében daloló anyja őt is ringatta valamikor, gyümölcsöt többé nem terem. De görbedt alattomoságát kiegyenesítette a szentségtörő rögeszme, hogy ő és a *Nap* íme egyenrangú ellenfelek. Gógös kárörömmel emelte szemeit fényes ellenségére s az megingott, mint valami felgyúlt papírsárkány. A tarack pokoli lövedéke pontosan talált.

Vértüzes ív csikozódott az égboltozatra ... Aztán az ég és föld közös peremén gurult körbe a sebzett tűzgyólyó.

Csak sötétség nem állt be, mint Kajetán várta. De kigyúltak köröskörül a láthatár mentén új világlo testek, közeli, szétszórt, kicsinyebb mégis égetőbb napok, amiket magából kéneső módjára fröccsentett számtalan életté az egy, a meggyalázott!

A föld világosabb volt, mint ezelőtt, a lég szikrázóbb s a dombtetőn és lapályszéleken felsokasodott váratlan hajnalok bosszúforró pász-mákkal bélyeges ujjmutatás kereszttüzébe kapták Kajetánt. Egyszerre rugaszkodott szemmellátható növekedésbe kalász, mosolyodott gyümölcsbe milliom virág rakoncátlansága s birokkedvelő bujasággal rostimú folyondár hurkolta mozdulatlaná a merénylő tagjait. Pőrére világította a diadalmas fény, halálra fojtotta a vadul védekező természetesség s földelte átkozott sírba Kajetánt a napbanézók szent gyűlölete“.

* * *

Leó takarékos halk felolvasása a novella vége felé mindjobban erősödött. Rossz tüdejét a lelkesedéssel fokozódó hatalmasabb hanghordozás teljesen igénybevette. A novellát a végén elejteni nem lehetett. Az utolsó mondatokat, melyek a természet bosszújáról szóltak Kajetán fölött, erei kidagadásáig erőlködve, rekedten ordította a figyelő sorokba.

S a sorok mégnagyobb tetszést visszhangzottak, mint a felolvasás kezdetén.

Hogyne!

Leó novellájában volt valamelyes burkolt értelem, a dolgok elferdítésében valami olcsó szellemi feladat a közönség számára is. A renegát Kajetán nyitvahagyott kérdéseket, amikre a közönség talált feleletet és csukvahagyott rejtekajtókat, amiket a közönség nyithatott ki. Az emberek azt ünnepelték, hogy megértették a költőt. Önmagukat ünnepelték s ez az ováció izzó volt s szinte bőgött a pódiumról szédülten kitámolygó Leó után.

Boromeusz Eszter románca közvetlenül Leó szereplésére következett. A siker mámorában távozó Leó, amint Eszter elismerésül feléjenyújtott kezébe hidegizzadságos tenyerét beleszorította, a művészi kielégülés dicsfényében sugározott.

Eszter életében először jelentkezett e futó pillanatban valamely bizonytalanság, a kétegy árnyalata.

Érdem-e — cikkázott rajta keresztül, — ha szolgálatába állítjuk magunkat a tömeg alacsony hiúságának? Érdem-e, ha ösztönös indulatokat visszhangozunk? Áldozatkészség kell-e hozzá, hogy együtt üvöltünk az üvöltőkkel? Hősiesség-e a teltszáj, ha hangunk hangosabb is a másokénál?

Nem volt sok töprengeni való ideje.

Honfitársai, kik lassan mégis beletörődtek, hogy Leó befejezte átszellemlült hajbókolásait, zajosan követelték a Tűzmadár dalát.

Eszter megjelenése az emelvényen fényesizzásba hevítette a koncert levegőjét. Az ő számát fogadó vihar kidübörgött a Kursalon falain. Áttörte magát az épületet környező fenyőcsoportokon. Elnyomta egy kocsi zörejét, amely ebben a percben állt meg hatóras út után Félix Boldizsárral.

Nóripő sétányain árva lelket sem talált az érkező. A fedett völgykatlan, amelynek ölen a fürdő húzódott, kihalt volt az augusztusi estben. A sötétség Boldizsár előtt még az úton nyílt ki, de itt a völgyben összecsapott fölötte, mint a hullám és mélyen eltemette. Fekete tulipán zárta óriás szirmait az utasra. Az idő éjszakába hullott nagy virága . . .

A fuvaros a fürdőigazgatóságra sietett, hogy megtudakolja melyik villában lakik Félix édesatyja. Senkit sem talált. Az igazgatóság épülete zárva volt.

— Mulatnak — állapította meg.

A Kursalonnak vette az útját, hogy ott kérjen felvilágosítást.

Boldizsár azalatt leszállt a kocsiról. Jólesett mozgásba hozni elgémberedett tagjait. Nem messze a helytől, ahol a kocsi megállt, fiatal fenyőktől körülvéve a kis pergőszökökút locsolt fáradhatatlanul. Boldizsár cigarettára gyújtott a negédes vízmű mohos sziklákából rakott medencéjénél.

Valahogy kiszakadva a hétköznapi életkeretekből, minden szemé-

ügyébe került dologból szimbólumok tolakodtak felé. És bár sötét volt s a fellegek közül kironyolódó holdvilág csak olykor és pillanatokra öntötte fényét a sétány titokzatos csöndfoltjára, Boldizsár a szökőkút fellövelő víz-sugaraiban mégis világos emberi törekvéseket látott megvillogni. Törekvéseket, melyek mindig tisztultabb magasságba törnek. Felkiváncsoznak az örökkévaló égboltozatra, de harmattá porzanak, csöppekké zúzódnak s halk csobogást sírva hullanak örök koporsójukba, a kőmedence fáradt víztükre alá. Az ideál, mely felé a földhözkött vízcepp mindig újratör, mely összetételében éppoly pára csak, mint a szökőkút vize, álmódosza úszó boldog fellegek, mily szörnyen példázatok az emberi törekvés kettősségét! íme, a tiszta, az elérhetetlen fellegek ott úsznak magasan fejünk fölött, míg tükörképük mélyen vonul el az összetört, halott habok alatt.

Erős staccato hasított Félix Boldizsár merengéseibe.

A Tűzmadár-románcc végső akkordjai festették alá a madárvér magasból induló csöppenéseit s a haldokló szárnyas alázuhanását Boromeusz Eszter énekében.

Ez volt a perc, amikor Boldizsár fuvarosa óvatosan belesett a koncerthelyiség ajtaján. Látott egy fiatal nőt égkék ruhában, sárga rózsákkal a karjain meghajolni.

Utána nyomban felszabadultak a kedélyek. Csak Eszter maradt továbbra nyűgözött s elégedetlen önmagával. Különös kétely lepte meg; nem hitt többé abban, amit csinált.

Míg a pódiumról visszavonult, megütötte fülét, hogy Leót rosszullét fogta el felolvasása útján. Oly hidegen hagyta a hír, hogy érdeklődésre sem tartotta érdemesnek Leó állapotát. Kifelé vágyott a teremből. El az emberektől, akiknek ünnepléséből mindhatározottabban a düledő nagyszájúság domborodott. Mielőtt számot adhatott volna magának arról, illik-e a hívásoknak fittyethányva meglépni az ünneplés elől, a terem hátsó ajtaján már kiszabadult.

Kellemes szellő csapta meg. Vizek hűvöse az éjben. Nóripliből ugyanazt a csöndet élvezte most ő is, amelyikbe a szökőkút előtt egy idegen férfi elmerült.

Még nem tudtak egymásról semmit. Nemlétező fogalmak voltak egymás számára Eszter s Boldizsár. De a völgykatlan peremét szegő fenyőerdőkben a fekete szelek ugyanazt a nyugtalanságot súgták a férfi mint a nő fülébe. Azok a szelek a jobb embertárs után való vágyaknak voltak sóhajtásai. Külön-külön sem Boldizsár, sem Eszter nem tudták mi lenne az, ami e percben nyugtalanságukat elcsitítaná? Eszter a szökőkúthoz ért. Vállán nem feküdt csak rémlett egy leheletnyi sál. S egyik kezében rózsái aléltak. Kedvtelen virág volt a feje is, földnek szegezve, keresőn. Halvány ökle, arca elé csukló ujjával minden pillanatban kész

volt elhatározódni a kiábrándult ajak közeléből. Boldizsár a szökőkút vizében pillantotta meg a képét. Mint szentté avatott zománc, babonázott az arc a víztükör alól. A hirtelen szétszaladt felhők árulásában rájuközönlő fény most vétette észre Eszterrel, hogy nem egyedül áll a szökőkútnál.

Akkor a férfi a víz színén meglátta a rózsákat, meg a nő vállkendőjét. Oly valószínűtlen volt előtte a kép, hogy nem tudta a kendő és a rózsák lenn úsznak-e valóban a vízen vagy csak tükröződnek? Sem azt nem tudta, sem most, sem pedig később, amikor a delejes találkozásra gyakran visszagondolt, hogy miután a szökőkút medencéjéről lassan fel-emelte a tekintetét és a teljes fényével rájukmosolygó augusztusi éjben a nő igazi arcát látta meg, miért kellett azt mondania:

— Minekünk most nem szabad megmozdulnunk.

Ez a perc a szótlan örökkévalóságé volt. Két ismeretlen ember némán ismerte fel az összepárhozó nagy végzetességet. Minden realitás ebben a percben csak rombolta volna a tétova sorsot. Tudták anélkül, hogy egymást akár egy ujjal is érintették volna.

... Messze hegytetőről pásztorfurulya szólt. Mindaketten egyszerre ismerték fel benne a libúr parasztok ősdalát.

Eszter és Boldizsár egyszerre sóhajtottak:

— A béke himnusza!

— A termékenység éneke!

Mozdulat nélkül ölelkeztek; érintkezés nélkül csókolóztak.

Akkor valamelyik kettőjük közül azt mondta:

— Ez mind azért olyan isteni, mert egyformán időszerű volt bennünk a találkozás.

S a másik felelt:

— A békés termékenyülés azt kívánja meg, hogy fogékony rögbe kellő időben hulljon le a mag.

A hegytetőről egyre szólt a pásztorfurulya. A béke himnusza, a termékenység éneke.

Zaj hallatszott. Emberek jöttek a Kursalon felől.

— Hol a vállkendője? Hol vannak a virágai? — döbönt Boldizsár a valóságra.

A nő a szökőkút medencéjére mutatott:

— Beletemetkeztek egy eljövendő tisztaság mélységeibe.

S Boldizsár ráeszmélt, hogy csakugyan a vízen látta elúszni a kendőt s a virágokat.

Többet nem szóltak. Elsiető árnyak tűntek fel közelben s ők szét-rebbentek anélkül, hogy megtudták volna egymásról, kiknek fiai.

A Tűzmadár testet ölt

Boromeusz Eszterre nyitott bőrdőnye várt a villájukban.

— Mit csomagolunk legelőbb? — kérdezte a szobalánya.

— Nem csomagolunk.

— A szobalány meglepetten tekintett reá:

— Reggelre iderendeltük a fuvarost.

— Ha idejön, kifizeted neki a fuvarot.

Ablakához lépett. Kikönyökölt a párkányra, hogy élvezze még a rátóduló esti levegőt. Kuszán szövődött egybe két friss emléke: A Tűzmadár dala s a béke himnusza. Kisvártatva megnépesedett a villa környéke. A hangverseny közönsége tért szállására. Lefekvés előtt szenvedélyesen vitatták az est eseményeit. Imbolygó lámpafényben Eszter a szökőkútnál megismert férfit vélte feltűnni. S mintha az ismeretlen ismerős mellett Félix Orbán haladt volna meg-megállva az utón és hevesen magyarázva.

Majd a húga hangját hallotta s a cirkuszigazgatót.

— Hazahoztam a kislányt — jelentette harsányan Vidali, amint Boromeusz Eszter az ablakból őt is megpillantotta.

— Térjenek be — szaladt ki a beidegzett udvariasság Eszter ajakán. De már megbánta, hogy a csakis magának való hangulatát Vidali hívásával megbolygatta. Az igazgató és Olga beléptek.

— Borzasztó! — kepezte jéghideg tenyerét arcához Olga. — Leó vért hányt a felolvasás után.

— Hallottam — mondta Eszter egykedvűen.

— A kislány — vetette közbe Vidali — meg akarta látogatni Leót. Hazaerőszakoltam. Nézze mint remeg minden porcikájában.

Olga elsírta magát:

— Látni akarom Leót, mert sajnálom szegényt.

Szemeiben a halálos rémület mégsem szájalomról vallott, hanem arról, hogy Leó végzetében saját sorsától remeg, önzés és megerőszakolt szörnyűködés fénylett arcáról. Az a kíváncsiság remegett benne amely a beteg emberben mindig nagyobb a halálfélelemnél s amelynek kielégítése haláljelöltekben mérhetetlenre növeli az irtózatot. És Eszter értette ezt a kíváncsiságot.

— Mit gondol igazgató úr? — fordult Vidalihoz. — Itt hagyhatom holnap ezt a gyermeket?

Az igazgató helyett Olga vágott a szavába, szinte fuldokolva:

— Utazz, utazz! Jobb lesz, ha magamra maradok.

Eltakarta arcát. Berohant hálószobájába.

— Ily fiatalon! — sóhajtott Vidali részvétellel, amint egyedülmaradt Olga nővérével.

— Nos? Mit szól hozzá? Elutazhatom?

— Világért sem — tiltakozott az igazgató.

— Én is azt hiszem . . .

A szobában nyomott hangulat terpeszkedett. Vidali kezdte kényelmetlenül érezni magát. Kriptahüvösnek tűnt a Boromeusz-lányok otthona. Alá és fel járkált, azután néhány esetben biztató szót dadogott. Eszter részvétlenül nézte félszegeskedését.

Vidali ajánlta magát.

Hát igen! A szomszéd szobában húga tusázott fekete sejtelmeivel. S ő ismét egyedül volt. Ismét hallotta a szökökút zenéjét. Vájjon holnap is ugyanaz lesz-e a zene? Ha majd feljön a nap és józanságba özőnti az éj véletlen ajándékát? Megéri-e Olga nyugalma, hogy benne szétfoszljon egy illúzió?

Mindaddig Olga érdeke volt előtte a feltétlen parancs.

Most?

A szökökút mellől fölkelt a vágyakozás. Áthevítette eddig élt üres napjait. Feleszmélt benne az asszony s míg az ezüstszegélyű fellegek édesen nyújtóztak a világos égen hogy egymásba semmisüljenek, ő csak azt érezte, hogy menekülni kell. Nem tudta önmaga elől-e, vagy pedig azért, hogy másnap a való világosságában szerte ne foszljon a tegnapeste?

Csengetett. Parancsára várva a szobalány álmosan jelent meg a küszöbön. Eszter közölte vele, hogy azonnal csomagolni kell hajnali elutazásához.

Ezen az éjszakán a két Félix sem aludt. Orbánt mártírnők képe nyugtalanította. Egy Jeanne d'Arcé egy Rolland asszonyé! Páncélba kívánczó látomásai voltak ha elszunyókált s páncélba szorítva érezte hol reumás tagjait, hol zsábatól kínozott derekát. Testi állapota s megsokasodott keserőségei arra rendelték már, hogy ha női eszményképeket teremt magának, az eszmény amazonszerű, férfias legyen. Olyan, aki egyformán alkalmas a nemzetén és társadalmán esett sérelmek megboszulására és önmagának feláldozására. Jellemző vonásai ez ideálnak, amint Félix Orbán képzelete a nyugós éjszaka hátterére derengőn fölfestette, a jóság, igazságszeretet s az acélos egészség voltak. Fájdalmasan hiányzó sajtáságok Orbán öregkorának tapasztalataiban. Oly tulajdon-

ságok egy fiatal nőben, amelyek önmagukban hordozták a végzetességet, hogy az elképzelt nő Orbán számára bővöletesen szép is legyen.

Eme nő legszebb kötelességei közül való lett volna Orbán ápolása. Ám a szamaritánus szereppel való megbízatást az öregúr önmagának is alig bevallott céljai között ajnározta. Tudatosan csupán oly esetekben foglalkozott vele, amikor fájdalmai fokozódtak.

Míg Orbán eszménye történelmi nőkhöz hasonlított, Boldizsárt költői származású asszonykép nyugtalanította. A fiatalabb Félix Soiveigra emlékezett. Holott a dalköltészet hagyján, de az irodalom mérföldekre esett érdeklődésétől. Gyakorlati ember volt. De gyakorlatiságát meleggé színezte a benneélő egészséges önzetlenség. Szépirodalom nem érdekelte. Meggyőződése szerint a huszadik század emberének ideje volt kilábalnia a gyermekmesékből. Nevetve *viselte el*, hogy emiatt jelentéktelen emberek a szépismeretek terén műveletlennek bélyegezték. Inkább legyen így — gondolta — semmint önmagának kelljen megállapítania, hogy komolyabb civilizációs kérdésekben ősparaszt. Peer Gynt volt egyetlen szépirodalmi olvasmánya mióta a középiskolai irodalomkényszerből kiszabadult.

Peer Gynttel azonban külön esete volt. Nemi életének első nyilvánulásai egy nagyvilági nő karjai között találták Boldizsárt. A hölgy minden csókról, frigyüknél minden mozzanatáról megbeszéléseket szeretett tartani kedvesének. Megállapította Boldizsárról, hogy egyikéhez sem tartozik az átlag férfitípusoknak.

— Egyik típusotok — mondotta — az ostobán háládatos. Hálás azért, hogy élményeket adhatott nekünk. A másik, még ostobább típus: imád bennünket, mert még semmit sem adtunk nekik. Te kivételesen tartózkodsz a dolgok komplikálásától. Veszed az eseményeket ahogyan jelentkeznek. Adja Isten, hogy addig őrizd e jó tulajdonságot, amíg egy Solveig utadba kerül. Akkor változnod kell. Vannak asszonyok, kiknek jelenlegi életszemléleted pokoli kínokat okozna. És ők épp oly kevésbé érdemelnék a mostoha sorsot általad, mint ahogy te is drágább vagy annál, hogy a Solveigok kivételével bárki asszonynak magadat egészben odaadd.

Boldizsár akkoriban már unta a bölcs szeretőt. De amit most mondott a nő, az szórakozottságán keresztül is lebilincselte.

— Solveig, Solveig ... — ismételte a mesternő után kalandozva. Elvei ellenére elolvasta Ibsen költeményét. Kissé röstelte, hogy magával ragadja a költött nőalak. Őt, aki eddig a szerelmet sem bűnös, sem magasztos misztériumnak nem tartotta, csak ízes cselekménynek! Őt, aki az életben Solveigeket keresni nem érkezett izzó mérnöki teremtködvétől! S íme Nórípőben, ezerötven méter magasban a tenger-

szín fölött, ahol az éles levegő másokat agyonjőzanított, álmában Boldizsárt meglepte Solveig tükörképe.

Az ő álomasszonya szelíd volt, érzékeny s dalos. Lírába zendült havasi virág. A valóságban pedig Orbán Jeanne d'Arcját s Boldizsár Solveigjét ugyanegy élet ölelte Eszter személyévé.

Titok volt-e ő, aki ma éjszaka a felébredt érzés elől maga is menekült s két más emberben érzései párját felgyújtotta? Titok volt-e Boromeusz Eszter vagy két férfinék magát kétféleképpen mímelő csalárd asszonyember? Sem egyik, sem másik. Asszony volt, skála, színek és hangok érzékelhetetlen terjedelme. Önmagával is zavarban lévő valaki a mások életében. Lelki táj, akiben lehet megpihenni s lehet kalandozni. Tavaszvidék, amit keresztülszel a sín. Jobbról erdők sűrűdnek, sziklák tartanak. Egy patak lezuhan a mélybe és halált hörög. Ez van a sín jobboldalán. A balon pedig annyi gyp, hogy boldog bukfencre ösztönöz ezer gyermeket. Völgyek, virágok, fénybő napsütés, búza, meg pipacs. Közönséges táj, amelyet bárki láthat, aki nyugodtan áll a sínek közepén. De vigyázz! Most jön a vonat! A Jablónavölgyben dübörögve rohan elő a csattogó masina. Két-három ringó személykocsi. És a kocsikban emberek. Kinéz az egyik utas s a másik is kinéz. Az egyik a hegyeket látja, meg az erdőt s az erdő alatt a megnőtt árnyakat. A másik mereng a végtelen vetésen, a ragyogó lapályon, a pipacsokon. Az egyik azt mondja: ó milyen komor, a másik felujjong: mily derűs a táj. Amint az egyik vagy a másik ablakon néz ki az utas. Igazság pedig az, hogy a táj komor is meg derűs. Még helyesebben: se nem derűs, se nem komor, mert aki az egészet látja nemcsak az egyik oldalát, annak szemében komorság és derű szépen kiegyenlenek s a vidék csupán csodálnivaló.

A hangverseny másnapján öregebb Félix levert, a fiatalabbik reménykedő kedvvel ébredett. Orbán tudta, hogy Eszter elutazott, Boldizsár bizakodott, hogy a telepen csakhamar rátalál. Korán fölkeltek. Nőripő még néptelen volt, mindössze a villák mögött lehetett látni nyüzsgő favágókat. A tűzijátékhoz való szálfenyőket rakták gúlákba nagyszerűen. Boldizsár szemét ráncolta. Nem halmozzák a vendéglakokhoz tulközel a fenyőszálakat? Kutatása rövidesen elvonta az ünnepi előkészülettől. Feltűnt távolban egy esti ismerőséhez hasonló termet, erőt kellett vennie magán, nehogy futásba gyorsítsa lépteit. S ha kitűnt, hogy akit óvatosan üldözött nem az ő Solveigje, pokolba átkozta ostoba szemeit. Mindenhol a szökőkút hölgyét kereste. Benézett az étterembe. Órahosszat lapozott unalmas, szakadt folyóiratokban a Kursalonban az ő jöttét remegve s lelkendezve, ha egy ajtó kinyílt.

Kérdősködni bajos lett volna, hiszen Solveigjét igazi néven nem ismerte. Leírásból próbálja kipuhatolni hollétét? Mosolyt csalt volna a száj szögletekre és bizalmaskodó sejtelmeket. Hanem hogy a hölgy ebéd-

nél sem jelent meg, összeszorított önfegyelemmel, mellékes érdeklődést színlelt az atya előtt:

— Nem ismersz egy kékruhás hölgyet? Fekete fátyola van. Orbán szeméi felvillantak:

— Férfias, heroikus nő?! Mindenre kész, lelkes libúr honleány!/? Tegnap a Tűzmadár-dalát énekelte.

Boldizsár csalódottan rázta a fejét:

— Nem ő az . . . Ő törekeny, érzelmes lény. Semmiesetre sem énekelhette a Tűzmadarat. Az ő dala a béke himnusza.

— Nem ismerem — révlett a távolba Orbán. — Nem tudom kiről beszélsz.

És Boldizsár sem aznap, sem később nem tudta meg, ki lehetett az ő szökökutas, rejtélyes asszonya.

Második estén, amit Nórípőben töltött, nagyjelentőségű események játszottak életébe. Bármily nyomokat vágott szívébe az előző napi találkozás, ez események elég erősek voltak, hogy elzsibbasszák kibomlott érzelmeit.

Estebédre a fürdőtelep villái mögött egymáshoz sűrű közelségben vártak a hatósági görögtűz felállított áldozatai, valami huszonöt-harminc szál fenyő. A fenyők alját szalmával hintették, hogy a sötétség beálltával az ünnepi illumináció mentől eredményesebben sikerüljön. Nyomott hangulatban várták Nórípő vendégei a vacsorát.

Gyorsan szerettek volna keresztülesni az étkezésen, hogy megbeszélés szerint a kilenc órára kitűzött tűzijáték kezdetén a telep tüntetőleg kiürüljön.

— Hivatalos ünnepet akarnak? Ám csináljanak! — általánosodott el a felfogás. — Forradalmat mi nem kezdhetünk. De vegyék tudomásul, hogy Kékesföld letipratásának halotti torán részt nem vesz senki sem!

A pincérek izgatottan szolgálták fel a vacsorát. Sebesen váltották a terítékeket. Egyes vendégek éppen csak belekóstoltak a cikázó fogásokba.

— Csömöröm van; semmit sem eszem — nyilvánította a cirkusz-igazgató sztentori hangon jólíbir érzelmeit.

— Amit ma főztek, ebeknek való — lökte vissza az étlapot egy másik fiatalabb úriember. Szemmelláthatólag megirigyelte, hogy Vidali kiszólására a vendégek boldogan mosolyognak az orruk alatt.

A pincérek mélyen hajladoztak a megvető kiszólásokra. Más esetben bezegg méltatlankodtak volna, de most nevetve hagyták helyben a lesújtó bírálatot. Benne éltek ők is a lázban, a burkolt ellenségeskedésben, amit az erőszakolt állami ünnepség egyhangúlag kiingerelt a libúr társadalomból.

Étkezés végeztével csoportosan keltek fel helyeikről a vendégek. Két-három asztal társasága egyszerre távozott. Utánuk tíz-tizenkét

vendég megint szedelőzködött. Egyik szegletben a gitán hatalom néhány nóripiói képviselője: postáskisasszony, finánc, a csendőrös vezetője s egy üdülésen lévő tanfelügyelő keserű aláztatásokat nyeltek a tüntető magatartásból. Számárányuk elenyésző csekélységére tekintettel szólni nem mertek, egyébként is a készülő ünnepet érintő célzások oly kétértelműen zuhantak a közmelegedés tengerébe, hogy azokból teljes lehetetlenség lett volna konkrét államellenes magatartást megállapítani.

Az óra alig ütötte el a félkilencet s az étterem a hivatalos asztal kivételével szálíg kiürült. A vendégek egyrésze szállására számüzte magát s leeresztette az ablakfüggönyöket. Vállalkozóbbak nekivágtak az országútnak. Közelségét sem szenvedhetik addig Nóripiónek — mondották ezek, — amíg a győzelmi fenhéjazás véget nem ér a telepen. Készek voltak akár egész éjszakájukat szabad ég alatt, fertőlenebb tájon tölteni.

Boldizsár szállására kísérte édesatyját. Majd ő is felkerekedett. Szükségét érezte, hogy kiszellőzze magából a nap nyugtalanságát. A Remetek ösvényén indult egy közeleső kilátóhegyig.

Orbán törődött volt. Tegnapesti szokatlan fennmaradása álmosította. Fiától elkészönve nyomban nyugodni tért. Néhány perc múlva szabályos lélekzetele minden tüntetésnél öszintébben jelezte, hogy ez az ember pipálja csak le istenigazában a tűzijátékos állami ízlést. Vidali direktor ma is lovagi kötelességet teljesített. Kirtartón kísérte Olgát és pazarul érvényesítette ékesszólását, hogy az érzékeny hölgy figyelmét teljesen a tűzijátékra összpontosítsa. így legalább nem jut eszébe, hogy Leót felkeresse, akinek állapota aggasztón közeledett a válságoshoz. S a figyelemelterelés mindeddig kifogástalanul sikerült. Mialatt védencét lakására kísérte, már-már joggal remélhette, hogy a napot sikerült úgy befejeznie, amint Olgának jólfelfogottf érdeke megkívánta. Békésen haladtak a Péter-Pál árvaház előtt. Nem választotta el őket a Boromeusz-villától több mint száz vagy százhusz lépés. Ekkor Vidali kiesett önfegyelméből.

A felgyújtásra szánt fák alatt ott settenkedtek a kirendelt famunkások. Vidali jól tudta, hogy az emberek nem önként vállalkoztak az előttük álló feladatra. De a Péter-Pál intézet ablakaiban hemzsegve lestek a bekövetkező látványosságra a libúr szabadságért elhullott apák gyermekei. A kisdetek arcán minden inkább volt olvasható, csak nem szörnyülködés. Pajkos szavakkal buzdították a munkásokat, hogy gyűjtsák, gyűjtsák már a fenyőtörzseket. S ha játszva valamelyik munkás olyan mozdulatot tett, mintha most sercentené tűzre a gyufát, vagy a szalma-közé dugná az égő szálat, a Péter-Pál intézet árvái ujjongva tapsoltak a várva-várt fellobbanásnak.

Mit törődtek e gyermeki lelkek azzal, hogy a tűz mögött gondolatok hamuja gyászol? Mit törődtek, hogy az arcpirító játékot ugyanaz a

hatalom rendelte el, amely apáik életét nemrég kioltotta? A kézzelfogható ünnepelték őket, a látványos fellobogást. Kis lelkük ősi vadságának a kielégülését.

— Végzetünk van gyermekeinkben — szomorodott el szerfölött Vidali a türelmetlenkedő gyermekek miatt. — A gyermekek a halálban nem az enyészetet látják, hanem a díszes ravatalt. Elragadja őket a viaszgyertyák fénye s elfelejtik koporsóba nyújtóztatott szülők arca viaszát. Hol van öbennük a döbbenet? Egyszerűen kíváncsiak ők. A halál is játék kezeikben. Ha egyedül hagynák őket atyáik ravatalával, első dolguk volna a koporsóról levakarni az aranyos díszítéseket.

— Ravatal! — kapta fel sebesen Olga az elejtett fekete kifejezést. — Látni akarom Leót halálos ágyán mielőtt én is meghalok.

— Vidali megkövült. Ezt ugyan szépen bevezette!

Szerencsére ebben a percben zsandárok tűntek fel. Jöttek a vendéglő felől a hivatalos asztal férfiai is. Nemsokára előkerült Kajetán is, a borsalónai szolgabíró.

Vidali megragadta Olga kezét:

— Nincs veszteni való időnk. Az ünnepség tüstént megkezdődik. Magával ragadta. Éppen idejében érték el a Boromeusz-villa kapuját.

Vidali megtörölte homlokát:

— Hála istennek, megmenekültünk a parádé elől!

Kajetán ugyanakkor adott parancsot a tűzijáték megkezdésére.

* * *

Orbán már nehézáloommal küzdött. Rendszerint nyitott ablaknál aludt. Most — tekintettel a gitán diadalünnepe — az ablakdeszkákat is bereszelte. A zárt levegő ráfeküdt mellére s vad álmokat hömpölygött reá. Szeretbágyadt tagjaiban a sűrű Félix-vér lassan csörgedezett. Alig mozduló vérmocsár ingoványaiából melegágyat bomlasztott az alvó ember öntudatlansága. Fekhelye puha volt öreg testének és marasztaló. Képzete buján fogantatott a párnák, a félig lerúgott paplan s a ruganyos derékalj termékenységében. Torzulva sarjadzott belőle az ébren átélt gondolatok ismétlődése.

Eszttert álmodta fehér párjának, gyönyörű sirálynak az élet tengerén. Ő pedig, pompázó hím madár, dallal krúgatta a büszke márványszárnyast a fészke felé. A röppenés, hogy egymást közelítsék, mindkettőjük számára megnehezedett. A levegőt csepfolyósra köpülte össze négy szárny repdesése.

Idővel a nehézáloomban Eszter szerepén elhatalmasodott a levegőért való küzdelem. Orbán torkát megcsiklandozta az egyre ellenségesebb azúr. Köhögni kezdett s hánykolódni.

Kinyitotta szemeit. Anélkül, hogy az álom megszakadt volna az éberségben. Vagy nem is ébredt? Csak új helyzetek perdültek az alélt fantázia felhízalására? Felült fekhelyén. Sötétség helyett opálosan derengett szobájában az álmofolytatás. Fejéhez kapott:

— Tyhü a Krisztusát!

Szemben vele a veszedelem piros szemei izzottak az ajtó hasadékain. Kinek a szemei, kinek egyre táguló pupillái lobogtak itt, fénylettek amott? A veszedelemé?

Odadobbant az állótükörhöz. Bár a szobában erős félhomály fojtogatta, a tükörben is megpislantak a vörös szemek.

— Az én szemeim-é, vagy a veszedelemé? — böfönt fel benne a rémület.

Ajtóhoz ugrott. A zárat akarta, hamar a remegő kezeivel. Komisz pattanás ütötte vissza ujjai hegyét. A kulcs beletört.

Dühösen nekiugrott az ajtónak. Vállal döngetett. Lángolt benne a bizakodás: ha nem is az ajtó hull ki sarkaiból, legalább deszkája törik. A beszakadt résen keresztül megnyílik a menekedés. Kétszer-háromszor dőlt teljes súlyával az ajtónak, míg a szabadító recsenés csalóka hangja a rémült éjben feldiadalmasult. Másodpercig ha tartott Orbán megkönnyebbülést. Utána a borzalom sugara égig fellövelt.

Az ajtó mögött ordító hőség fellegei fénylettek. Lehetetlenség volt, hogy a nyelvélő, felcsipkéző narancspiros lombozaton áttörje magát a madár! Helyette a szabadulás második, egyetlen útjára hullott sistersgő kévékben a fény. A bezárt emeleti ablak perc alatt robajlott szabadba a mérnök ökölcsapásaitól.

Orbánt hús libúr erdők hívták boldogharmatú sűrűjökbe. Lenézett az emeletről. Hunyó eszmélete végső erőltetésével a mélységet mérte, ahová szárnyak híjján zuhannia kell. Megtorpant. A hirtelenjött józanság vesztére volt. Már kóválygott onnan alulról az alatta lévő ablakokból is a forró gomolyag.

Az öreg ember bomlottan felordított. A bizonyos halál vigyorgott felé minden szögletből az egyre sűrűbben fojtó levegő opálfüggönyén.

Ekkor, végpercben a kegyelmes végzet tüzes ujjakkal szorította áldó tenyerét Orbán koponyájára. Vén Félix zsibbadtan érezte, mint nyilallik tűzujjain át veszendő esze a légi semmibe. Többé nem volt már ember. Megkönnyült madárként tollázkodott. Nyugodtan, fejedelmi göggel, páváskodón.

Zsakettjét húzta. Ni, fekete toll! A nadrágja szürke csíkjain lefutott szeme a nyugodtan felgombolt fehér bokavédőjére. Elmosolyodott:

— A gatyás galamb!

Előkelően húzta ki törzsét. Karjaival utánozni igyekezett a szárnyak csapkodását. S a nörípő erdők felzúgtak a tátott ablakon.

— Repülök erdők, repülök! — zengte Félix Orbán halálos nyugalommal.

Csak tollazata nem volt még tökéletes. Bíbor hiányzott s hősztín, hogy pompája az erdők minden madarát elkápráztassa. Vörös paplanát terítette vállaira. Kétsége támadt jó toll-e, nem engedi-e át az esőt, ha majd alatta kell erdőn fészkelnie? S amit nem jutott eszébe megcselekedni epesszél az életért, most játékból, örülten, próbaként ráöntötte a mosdótál, a vödör s a kancsó vizét vörös paplanára.

— Jó — mondta hidegvérrel. — Jó, vízálló toll. Repülök erdők, most már repülök.

Kimérten hágott az ablakpárkányra. Vörös szárnyai birtokában bátran átadta magát az izzó levegőnek.

* * *

A nagyarányú állami kivilágítás tiszteletére nemcsak Félix Orbán vesztette eszét Nörípőben. Az ünnepestén a fürdővendégek legnagyobb része úgy viselkedett, ahogyan megszokott körülmények között rendes észjárású ember nem cselekedik.

Feltűnő volt mindenekelőtt a libúr hazafias érzés következetlensége kemény honfiak részéről. A nemzeti érzékenységükben megbántott fürdővendégek hősiesen határozták el, hogy a látványosság körül semmi szín alatt sem fognak résztvenni jelenlétükkel. Határozatuk ellenére mégis egymással versenyezve hagyták el szobáikat, alig egy órával azután, hogy oda visszavonultak. A tűzijáték javában tartott, sőt nem remélt arányokban éppen most bontakozott. S a fürdővendégek helyett, hogy a kivilágításnál egymást szemrehányásokkal halmozták volna el szőszegésük miatt, ellenkezőleg, megrendülten hanyatlottak egymás karjaiba.

Vidali igazgató, ha nem csal emlékezetünk még imént figyelte meg lehangelődva, hogy a Péter-Pál intézet növendékei túlteszik magukat a büszke libúr elzárkózáson, mellyel a felnőttek a tűzijáték előkészületeit fogadták. S íme másfél óra sem roppent el, ő tépte haját amiatt, hogy az intézet növendékei bennszoznak intézetük termeiben s kis tenyerükkel takarják el szemüket a csillogó, ritka látvány elől. Ő, a derék cirkuszigazgató törte a kezét és követelte hangosan, hogy hozzák szabadba a gyermekeket a zárt ajtó mögül. Akadtak erős, ép férfiak, akikről kitűnt e különös éjszaka zűrzavarában, hogy gyengébbek azoknál a szüzeknél, akiknek erejükkel tegnap még fölényesen tetszelegtek. És voltak félénk asszonyok, akik hősöké váltak, lévén szó arról, hogy gyermekeikért vagy férjükért áldozzák életüket. A tréfakedvelő sors úgy akarta, hogy egymásmellett fekvő szállodaszobákban a szemérmes nő s a vágakozó férfi között ajtó nyílnak s a férfiaknak ne legyen több

kedvük áttállni az ígéretes, tüzes küszöbön. Jelentek meg szemérmes nők kivilágított ablakokban habozás nélkül, feltárt ajtók mögött, sőt a fürdőtelep embersomókkal lepett sétányain is szál ingben, pőrén ségyentelenül.

Kacagni, hasakat fogni való volt az örült tréfaest! Lehetőleg mindenki ellenkezőjét cselekedte annak, amit tőle elvárni lehetett.

A borsolónai főszolgabíró, a favágók s a csendőrség, akikre a tűzijáték megrendezése bízott, feldúltan rohantak emberekért, vizért s kényszerítették a vendégeket, hogy vessenek véget a mindjobban kibontakozó ünnepség arányainak. S mily hihetetlen! A leggyűlölködőbb libúr sovíniszták, a tűzijáték legszenvedélyesebb ellenzői tagadták meg csikorogva, hogy a hatalom *szándéka* szerinti fényűzést meggátolják a továbbterjedésben.

— Gazember! — sziszegte valaki Kajetán arcába. — Ti gyújtótátok fel a telepet. Komiszkodásból, hatalmatok fitogtatásáért. Mit riadoztok a következményektől?

— Szél volt. . . Erre nem lehetett számítani — mentegetődött a szolgabíró.

Parancsokat osztott a csendőröknek, hogy mindenkit az oltáshoz kényszerítsenek. Urat, parasztot, vendéget, szolgaszemélyzetet! Nem szabad, hogy Nóripó leégjen. A libúrok legendát kapnak elkeseredésük s új tápot gyűlöletük alá ha a diadalmi tűz miatt üszkők maradnak Nóripó villái helyén.

Boldizsár ájult nőt hozott karjain. Füsttől, koromtól elvakított szemével eddig alig látta a nő vonásait. Szabadba szaladva belenézett a márványfehér arcba. Szíve hevesen felzakatolt. Közelebb emelte arcához a testet. Csalódott. Nem Solveig volt, akit kimentett, csak egy-két arcvonása volt az övéhez hasonlatos.

Éjfélre járt s az erőfeszítések hiábavalóknak bizonyultak. A fából épült házak nagyrésze tüzet fogott az erős északi szélben, amivel Kajetán tényleg nem számolhatott. Ha egy csapat férfinak sikerült felszerelni magát vízhordó edényekkel s az egyik veszélyeztetett hely oltásához siettek, hátuk mögött új tűzfüggönyök köpték sístergő csóváikat a vigasztalan égbolt felé. Hamar harapódzó ropogással rágta ketté a tűz a Boromeusz-villa padlásgerendáit is. A tetőgerendák felhőkbe fenyegető vörös karokként emelkedtek és sújtottak le tüstént az éj fekete ábrázatára. Borzalmas csíkokat hasítottak maguk után a sebesült égbolton.

Üszökhalmaznál nem volt egyéb a vendéglő és a Kursalon épülete sem. A szökőkutat a sebtében merített öntözőedényekkel rombadöntötték. Egy kis kápolna kőépülete látszott még a legbiztosabb menedéknek a tűz elől. Ide mentették a sebesülteket, akik közül a legsúlyosabb égéseket

Leó szenvedte. Őt maga Kajetán segített elhelyezni a kápolnában.

Emberfölötti kínjai voltak. A renegát főbíró gyermekké rémülve térdelt az őrző ronc előtt. Leó vízárt könyörgött és Kajetán maga rohant az oltárról leemelt szenteddénnyel a közeli patakra. A költő még élt, amikor a kelyhet Kajetán odaemelte ajkaihoz. Nézni is szörnyű mohósággal hajtotta le a szentédényt tartalmát égő belsejébe. Megragadta a főbíró kezét. Hálás csókját forrasztotta engesztelhetetlen ellenfelének kezefejére s elhaló hangon rebegte:

— Áldja meg az Isten, amiért jót tett velem, akárci legyen!

* * *

A tűz pedig kérlelhetetlenül falta tovább a házakat. Látnivaló volt, hogy ha egy-két villa meg is menekül, a kies fürdőből reggelre rom lesz és hamu. Az emberek igyekezete lassanként ellankadt a házak védelmében. Ami energiájuk a négyórás megfeszített munka után fennmaradt, immár csak arra szorítkozott, hogy az üdülőttelepet övező erdőket óvják a tomboló lángok elharapózásától. Egy helyen máris belenyaltak a lángok az erdőből előre nyúló fenyőfasorba. Új erőre kapott félelem százszorozta a mentés gyorsaságát, aminek fokozásában immár asszonyok is résztvettek. Ha a veszedelem valóban átterjed a rengetegre, kérlelhetetlenül mindnyájan odavesznek. Borsalónától Nóripőig harminc kilométer átmérős körzetben egyetlen vadon volt az őserdő. Hetekig éghetett volna a rengeteg, ha egyszer belekap a tűz! S akkor az Isten se közelíti meg a fedél és élelem nélkül maradt szerencsétleneket!

A fenyő fasor fáit egymásután hántották, döntötték pusztító lázban, félőrülten. Vad kiáltások, a kétségbeesés őrzítő káromlásai közt rohant a munka s omlottak le a tűz terjedése előtt a fenyők. Ki törődött most azzal, hogy a telepen a legnagyobb épület is égett, a Péter-Pál intézeté?!

Az árvákat a kápolna környékre mentették. Mégis a ő épületüknek égése volt valamennyi között leginkább szívet facsaró. A vésznövelte önzés paroksizmusában sem akadt ember, aki előtt legalább egy pillanatra fel ne rémlett volna a kérdés: Mi lesz a libúr nép innen kitépett szomorú kis virágaival?!

Perverz dühében a féktelen elem mintha éppen ezt a martalékot fogyasztotta volna legősibb éhséggel. A Péter-Pál intézet pillanatok alatt süllyedt égigérő lángok hullámaiba s rokkant össze gutaütötten a pokoli hősgében. Vakító fénye nemcsak Nóripőt világította. Besugárzott az ég űrjébe s a fürdő felett az erdőkből kiszökő egyetlen meztelen sziklaszirt tetejére is.

A túlvilági látvány megriadt nézőiben jéggé fagyott a vér, tehetetlenekké bénultak rajtuk a férfikarok.

A szikla tetején vörös háti tollazatban, uszályos farokkal, fekete-

hasú szörnymadár csapkodott zöld szárnyaival, melyek lomha fenyő-lombokhoz hasonlítottak..

Nóripő agyonzaklatott tömegein rémulten morajlott át a testetöltött képzelet babonás szava:

— Ott a Tűzmadár!

Ujjak meredtek a szikla felé. Szemek készültek kiugrani üregeikből, hogy elpattantott idegek erejétől kilöve odatapadjanak a hihetetlen jelenséghez.

A mentés munkája megállt. A lenyűgözött tömeg egyszerre elnémult a látomás ellenmondást nem tűrő, felséges parancsolatára. S akkor a sziklatetőről felhangzott ugyanaz az ének, amit tegnap Boromeusz Eszter ajkai idéztek a nagyszerű hangverseny gyönyörűségére. De a hang mellyel a Tűzmadár most szólt letiport libúrajaihoz, földöntúli volt és évszázadok véréből, enyészetétől elviselhetetlen:

*Felhőkben lángolt még a libúr ének
Pár szárnycsapással ezelőtt.*

*Égő csöppjei lőtt szárnyam vérénel:
Perzseljenek most erdőt, levegőt.*

*Kik zsúpfödelek alá óvakodtak,
S kiket béke köt és köd ül,
Villogjanak fel félénk elnyomottak
Az alvó, ősi Vulkándomb mögül.*

A magyarázhatatlan tünemény hangja megkondította az emberekben az akaratot:

— Verjük agyon a gazembereket! Pusztuljon el mindenki innen, aki nem libúr!

Egy férfi bedobta a keletkező indulatviharba a Kajetán nevét s a zsandárokét. A Tűzmadár dala szárnyalt, söpörve a józanság morzsáit, mint szélvész a pelyhet:

*A szerte fröccsent nemzet mint a láva
Pusztítson mindent, ami nem libúr.
Reggel ne legyen Kékesföldön gyáva
Gyermek hős legyen s a rabszolga úr.*

Lihegő, bosszúszomjas, részegre fanatizált emberek azonban hiába keresték Kajetánt s a zsandárokat. Eltűntek azok a borsalónai út menedékében abban a percben, amikor az örült vízmérmők, vállán a bíborszín paplannal s két kezében két terebélyes fenyőággal, mint vergődő szárnyakkal a pokolian megvilágított sziklán megjelent.

A megmentett hajlék

Tótisz fürdőinspektor Borsalónában balszerencsével dolgozott.

Az üvegüzemek igazgatója Pizó eredmény teljes offenzívája után magánkívül volt idegességében.

Egy ilyen skribler, egy ilyen senkiházi fogott ki rajta, a Jablónavölgy koronázatlan közigazdasági fejedelmén! Vert hadvezérek dühével szakította félbe hivatalos óráját, hogy a veszett ütközet színteréről, az üzemi elnökgazgatóság épületéből kivonuljon. A kapus irodájában a látogatási sorszámok kiadása abban a pillanatban akadt meg, amikor Tótisz megjelent. Ravaszul adta tudtára mindenkinek a vén kapuőr, hogy az igazgató urat halaszthatatlan közügyekben Torradinba sörgönyözték. Két napig lesz távol Borsalónától, addig a főnökhelyettes intézkedik az üzem dolgaiban. A látogató urak szíveskedjenek a telep D. traktusába fáradni, második emelet, hatvannégyes számú szoba.

— Második emelet, magas szobaszám; aligha fogok célhoz jutni — állapította meg Tótisz inspektor úr. — Jelentős anyagi rendelkezéssel felruházott tisztviselőket nem raknak második emeletre.

Okoskodása nem volt helytelen.

Mivel pedig ügye teljes hatáskört követelt, amellettt döntött, hogy inkább vesztegel két-három napig Borsalónában, semmint szűkkebelű igazgatóhelyettesek belátásához posványosítsa terveit. A szállodában a hitel, éttermekben a felírás rendszere biztosították számára a huzamosabb borsalónai tartózkodást. Ki mert ezekben az időkben hitelt megtagadni az állam fotográfájától? S Tótisz, a hivatalos közeg egyéni ügyeiben is kidomborította állami jellegét.

Előnyös nemzeti elhelyeződésére támaszkodva megszavazta magának, hogy mindaddig marad Borsalónában, amíg az üzemigazgató visszaérkezik. Idejét a város megtekintésével s oly üzletek látogatásával töltötte, amelyekről fel lehetett tételezni, hogy tőle, Tótisztól nem követelnek készpénzfizetést. Ilyen üzletek voltak kilencvenöt százalékban a libúr tulajdonosok és százegy százalékban a zsidók boltjai. Eltekintve a vásárlásoktól Borsalóna aztán nem is nyújtott semmi említésre érdemes élményt a fürdőinspektornak. Jellegzetes kisvárosiasság unalma ült itt az intéz menyeken: kávéházon, cukrászdn, mozin. Félévvel ezelőtti külföldi

illusztrált lapokon Borsalóna egész intelligenciájának ujjlenyomatai hirdették, hogy a törekvő kisváros forrón érdeklődik Nyugat kultúrája iránt. De hirdették azt is, hogy az emberek legfőbb szórakozása a kávéházakban való lebzselés.

A városka főutcáján néha feltűnést keltett egy-egy gépkocsi. Nem keltett ellenben feltűnést, ha a nórípói havasok legelőiről ugyanezen az utcán hajtották végig a teherpályaudvarra a nagy tételekben eladott bivalyokat. Nemzetközi viszonylatban bármely külföldi nagyvárosával vetekedő portékája egy volt Borsalónának.

A borsalónai: — nő.

Eme cikknek nemcsak értékével, de nagy keresettségével s könnyen-kaphatóságával is tisztában voltak a férfiak és családapák. Aminek megvolt az a sajnálatraméltó következménye, hogy nyilvános helyeken lányok és fiatalasszonyok csak szigorú családi felügyelet alatt jelentek meg.

Tótisznak meglepetésszámba illett soroznia, hogy amikor borsalónai tartózkodásának másnapján, immár alkalmazkodva a kisváros polgári szokásaihoz, sörözni tért a vasúti vendéglőbe, tekintete ott egy magános fiatal hölgyre eshetett.

A hölgy sarokasztalnál foglalt helyet. Karcsú növése ültőhelyzetben is pompásan érvényesült. Szemeit utazókalap takarta a tolakodó pillantások elől. A pincér sonkásrántottát szolgált fel s a hölgy mielőtt elfogyasztotta volna villásreggelijét, türelmetlen utazószokás szerint nyomban fizetett. Kétségtelen volt, hogy ő is átutazó idegen Borsalónában.

Tótisz úgy érezte, hogy jövevény mivoltuk lesz a közös nevező, melyre könnyedén hozhatja futó ismeretségre számláló önmagát s a hölgy egyedségét. De minekelőtte a könnyű matematikai művelet végrehajtásához hozzálátott volna, jónak látta, hogy negédes imádatlappal tapassza kémlelő tekintetét a jóízűen falatozó hölgy kebleire.

A hölgy megérezte a tekintetet. Kést, villát letett. Fejét felvetette s merőn szemébe nézett az alkalmatlankodónak. Tótisznak nem lehetett panaszja, hogy a szemek nem reagálnak nézésére. A hölgy kitartó volt és elhatározott. Túláságosan az!

Egyszerre csak a fürdőinspektor azt kezdte érezni, hogy ő az, aki zavarba jő a hölgy nézésétől. Hiszen ez a tekintet nem az ő nézésének viszonzása volt, hanem leplezetlen kifejezése annak, aminek a hölgy Tótiszt nyilván megítélte. Nem biztatás, de nem is visszautasítás. Közön-séges ítéletmondás egy férfiről, aki a vélemény súlyától összeroppant. Gorombaság.

Legszívesebben távozni szeretett volna a fürdőinspektor. De hátha az esetben ugyanaz a kritikus tekintet a lépteit kísérné kíméletlenségével?! Önbizalmának utolsó cseppjét veszélyeztetné! Nem esetlenül kellene-

kitámolyognia az étteremből?

Menedéke a kínos helyzetben egy hálaistennek kézeügyébe eső folyóirat volt. Görcsösen markolta fel a lap nádkeretét és sohasem tapasztalt tudomány szomjijal temetkezett az újság olvasásába. így sem tudott tovább jutni egy találmásra felnyitott oldal fekete címsorainál: *„Az önfertőző lélek és a jellemzilárdság. Egy párisi orvos előadása Torradinban“*.

A hölgy egy örökkévalóság múltán végre megkönyörült az inspektoron. Elhagyta a vendéglőt, a torradini gyors berobogott s pár perc múlva indult tovább. Tótisz csak akkor merte megkérdezni a pincért, amikor a vonat visszavonhatatlanul röpítette már szép utasát:

— Ki volt az a hölgy, aki a sarokasztalnál szonkásrántottát fogyasztott és szemben ült velem?

— Boromeusz Eszter, Nóripő örökbérlője — adta meg a főúr a fölvilágosítást.

— Tótisz elképedt:

— Hiszen én neki, hogy úgy mondjam főnöke vagyok! No, ha ezt előbb megtudom!...

* * *

Nóripő fürdő örökbérlője!

Amelyik órában a borsalónai állomáson a pincér ezt mondta, a szavak mögött még jólét, biztos megélhetés hízott és tág lehetőség nyílt az élet örömeinek kiélvezésére. A következő nap az örökbérlét túlhaladott fogalomná romlott s egyjelentőségű volt a koldustársiznyával.

A fürdő pusztulásának részleteire a tűzvész követő hajnal derített igazi világosságot. Parázsló zsarátok alól egymásután kerültek elő megszenesedett emberroncok. Kiszenvedett Leó, a költő is és nagy volt a száma azoknak, akik kisebb-nagyobb égési sebekkel menekültek a lángok közül.

Akiket az oltás megfeszített munkája az éjjel kimerített, nagyrészt a szabadban szenderegtek át a hátralévő órákat hajnalig. Pokrócokba, felöltőjükbe burkolva, megmentett holmijuk mellett bóbiskoltak urak, úrinők. A betegeket s az idősebbeket beszállásolták három patakmenti villába. Ennyit sikerült megmenteni egész Nóripőből. Borsalónába küldöncök indultak pitymalatkor, hogy segítséget hozzanak, betegszállító kocsikról s orvosokról gondoskodjanak.

Kimerült csöndben levert emberek szédelegtek. Olyan volt itt nő, férfi, aggastyán és gyermek, mint egy kegyetlen tivornya után. A hajnali köddel egybefolyt a romok haldokló parázsának füstje s amikor végre a nap áttört a ködpáran: — egyetlen pogány áldozati tisztásnak tetszett a kimúlt Nóripő.

Hat órákor megszólalt a kis kápolna lélekharangja az áldozatok

lelkiüdvéért. Szem nem maradt szárazon a szívhez csengő, szaggató figyelmeztetésre. Csak a volt Péter-Pál intézet szomszédságában sötétlő romoknál nem figyeltek föl a földi búcsúztatóra. Félix Boldizsár vezetésével takarították itt munkások éjjel óta az egymásra omlott fekete gerendákat s faltörmelékeket. Az öreg Orbánt keresték élve vagy halva mindhiába.

Eltűnésére a tűzhalálon kívül egy másik feltevés volt. Háttha réműletében az erdőbe menekült? E feltevést viszont nem igazolta, hogy egyes értéktárgyai, miket a vízimérnök állandóan ruhája zsebeiben hordott és éjjelre sem vett ki, szintén nem voltak a romok alatt felkutathatók. Boldizsár úgy okoskodott, hogy ha édes atyja valóban ijedtében esztévesztve menekült volna el, bajosan marad annyi lelkijereje, hogy ruháit menekülés előtt magára öltse. Vagy idejekorán észrevette volna a tüzet és mások segítségére sietve más villákban lelt volna halált? Arról le kellett mondani, hogy az összes villák romjainak eltakarításánál személyesen vegyen részt. Orbán eltűnése fia számára egyelőre gyötrő rejtelem maradt.

* * *

Rövidesen a katasztrófa múltán az épkézláb vendégek búcsút vettek a nemrég nyájas fürdőhelytől. Szállításképtelen sebesülteken, a fürdő orvosán, titkárán, a Péter-Pál intézet növendékein és egy-két tanarán kívül csak Félix Boldizsár és Vidali maradtak hátra a pusztulás színhelyén. Boromeusz Olga még végignézte a tűz áldozatainak temetését. Meghagyta, hogy Leonak külön fejfát állítsanak. Sírfeliratát maga fogalmazta. Az elhunyt személyi adatain kívül Olga ezeket a sorokat vésette a költő fejfájára:

*Emelte egy haldokló élet
Az élet halott énekesének.*

Meghatottan búcsúzott a Péter-Pál növendékektől. S a rakoncátlan árvák, akik egykor szenvedéllyel úztek gúnyt Olga holdkóros érzelmeiből, zokogva búcsúztak patrónájuktól. Mintha érezték volna, hogy többé nem lesz találkozásunk az életben Boromeusz Olgával s mintha most ők is megértették volna azt a bánatos hangulatot, mely szezonvégeken éretlen kis mulattatásukra Olgát elhagyott vendégzobák felkeresésére kényszerítette. Gyermeki fejjel életükben először révültek rá a hiánynak, az űrnek fogalmára. Hogyne érezték volna meg a múlás illatát, akiket legközelebből sújtott a pusztulás! Mégha gyermekek voltak is! Felkomorló sorsukban mintegy sűrítve vetette előre árnyát az új országnak kényére növeledett legfiatalabb libúr nemzedék végzete.

A halott Nóri-pó hűtelen vendégei közül nem is volt senki sem, aki

átélt izgalmai és egyéni bajai ellenére lelke mélyéig ne szánta volna a növényeket. Miattuk maradt az elsivárodott telepen a két legemberebb ember, Vidali és Félix Boldizsár. A katasztrófa másnapján találtak egymásra a beteljesedett végezet bensőséges mérlegelésében és Orbán tragédiájának nagy döbbenetében..

Megfogadták, hogy az árváknak új hajlékot építenek. Vidali a megmenekült fürdővendégek körében használta ki a veszély riadalmaiból alig eszmélő lelkek lágyulását s adakoztatta őket erejükön felül az új árvaház céljaira. Boldizsár a vidék borzongani feljött, szegény népét dolgozta meg. Csókolni való jósága virágozott ki ekkor a nyomorúságos erdei népnek. Százzámra jelentkeztek asszonyok, hogy az árvákat magukhoz vegyék. Férfiak egymással vetekedve ajánlkoztak öt-hat napi ingyen munkára, hogy a leégett intézet helyére annak méreteit s berendezkedéseit túlszárnyaló új épületet emeljenek. Boldizsár könnyekig meghatva rohant számításokat vetni, hogy a felajánlott munkaerővel, az ingyen napszámok okos beosztásával s a Vidali által gyűjtött összeg felhasználásával megoldható-e hát csakugyan a terv? A fürdő környékén több fűrészmalom volt üzemben. Azok tulajdonosaihoz a cirkuszigazgató s a mérnök együttesen mentek megkérni a hozzájárulást. Önköltségben kaptak épületfát s tíznapos agitáció eredményeként az építkezés megkezdődhetett.

Nóripóben a verőfényes koraőszi napokban új élet fakadt. Az elnyomatásában is életképes nemzet teremőereje dolgozott a libúr parasztok s mesteremberek izmaiban egy jobb jövőöért. Élelmiszerral telt tarisznyával vándoroltak minden hét elején a haláltelepre azok a munkáscsoportok, akiket Félix Boldizsár a következő hat munkanapra felváltva kijelölt. Az elvállalt ingyenmunka végeztével vitték haza elhagyott erdei kunyhóikba, kis falvaikba egy nagyszerű *tett nemzet*-élesztő öntudatát.

Az építkezés megkezdéséig Vidali is együtt munkálkodott Félix Boldizsárral. Kivette részét a számítások készítéséből s maga tette az épület fundamentumának első ásóvágását. De a további munkákhoz fölösleges volt a jelenléte. Az ősz is kezdett szigorúbban beköszönteni, cirkuszát is elő kellett készítenie az új torradini téltre.

— Cirkusz és árvaház egyaránt libúr kötelesség — mondta munkatársának. — Az árvaház ügye jó kezekben van Önnél, de műintézetemet elhanyagolják embereim. Boldog volnék, ha az Ön tudását, akaraterejét és lelkiismeretét egyszer alkalmam volna a cirkusz javára érvényesíteni.

Úgy váltak el, mint régi jó barátok.

Boldizsár egyedül dolgozott tovább. Dehogyan egyedül! Ott voltak többi munkatársai, akikkel minden percét megosztotta. Velük étkezett, velük aludt a megmaradt villák tornácán, kemény és hűvös fekhelyén. S a munka ropogott. Első héten már állt az árvaház gyönyörű szerkezete.

Második héten felrakták falait, a harmadik héten tető alá került a nagy mű. Jöhetett az eső, már benn dolgoztak a szobák padlózatán, ajtókon s ablakokon.

Az érzés, hogy semmiből teremt lelkes emberi művet, boldogsággal töltötte el a mérnököt. Igaz, megvoltak ennek a derűnek a fellegei is. Félix Orbán kísérteties eltűnésébe fiúi szíve nem tudott belenyugodni. Szabad óráiban bevette magát a nórípői erdőbe. Nyomokat keresett, apja nevét kiáltozva s embereket bízott meg újból és újból az elveszett szülő felkutatására. Az üszköket rég eltakarították. Ott sem akadt Orbán nyomára senkisé.

Eközben érdekes átalakulás történt az építő fiú világnézetében. Ő, aki a civilizált ember felfogását a nemzetek közötti egyenlőségről szinte cinikusan mentette át a háború utáni időkbe s aki mindeddig inkább érezte világpolgárnak magát, mint libúnak, lassanként ráeszmélt, hogy a vele együtt dolgozó libúr népből oly tulajdonságokat szeret meg, amiket vagy a nemzeti öntudat fejlesztett ki, vagy amik már önmagukban véve is nemzeti tudat. Mire a Péter-Pál intézet épülete újjászületett, Boldizsárban fellélekzett a háború utáni, igazi libúr.

Október elején került sor az új épület átadására. Kedves mansafd-tetejével, körbefutó fatornácaival a svájci ízlésben épült intézet maga volt a meghittség, a hívogatás. Emeletén voltak a tantermek, ebédlő s a tanári szobák. A növendékek hálószobáit mintegy okulásként Boldizsár a hamarabb közelíthető földszinten helyezte el. Egyszerű, gyalult bútorok, ágyak voltak a Péter-Pál berendezése. De becsületes jó nagy kályhák búboskemencék enyhítették a közelgő téltre azt a ridegséget, ami velejárt a hirtelen készült bútorzat egyszerűségével. Ha valaki ezeket a kemencéket s a dércsipe völgyben didergő erdőket egyszerre pillantotta meg a sunyi ablakokon át, mégha menthetetlen városi ember volt is, megkívánt egy békés, boldog telet az új Nórípőben.

... A környék parasztnői, kik a tűz után magukhoz vették az árvákat, másnap készültek velük visszatérni. Sütöttek, főztek. El akarták látni a visszatérő kis libúrokat hosszú időre szóló elemóziával. Előkerültek az ünneplő köntösök a ládafiából, szárazrancos szoknyák, melyeknek bélése elől háromszögben felhajtódott s látni engedte a sárga szatytyánból való csizmaszárt. A férfiak is porolták feketedaróc szűknadrágjaikat, ezüstpitykés, kék ködmőneiket. A bevonulás az új palotába, ahogyan a Nórípő környékbeli nép Boldizsár művét elnevezte, méltóság-teli ünnepnek készült az emberek csorduló szíve szerint. S úgyis az átadás vasárnapra esett...

Szombaton délelőtt váratlanul megjelent a telepen Kajetán az elmenekült csendőrlégénységgel. Feltörtek egy szobát a patakmenti, régi épületek egyikében s ott ideiglenesen berendezkedtek. Délben a főbíró

egyik csendőrével magához hívatta Boldizsárt.

A mérnöknek oka volt, hogy ne rajongjon Kajetánék bevonulásán. Félvállról visszaüzent:

— Ha a főbíró úrnak dolga van velem, tudja hol tartózkodom. Ő is megtalál.

Kajetán kéjelegve nyelte le a nyers üzenetet. Tudta, amit tudott; a mérnököt még ma úgyis le fogja törni nemcsak önbizalmában, hanem népszerűségében is. Hadd kapálódzzék hát, ringassa magát nagy gög-jében. Annál keservesebb lesz kijózanulnia!

Fölkereste tehát Boldizsárt ő a Péter-Pálban. A mérnöknek az épületben egyetlen szobája volt: hálószoba, ebédlő és iroda egyben. Itt találkoztak egymással Kajetán és Félix Boldizsár.

— Megjelentem parancsa szerint — köszöntött be élesen a főbíró.

— Nem én kerestem a találkozást — háritotta el az óvatos támadást Boldizsár.

— De úriembersége kötelezte, hogy vendégnek tekintse látogatóját. Egyetlen kecskelábas székén mutatott' helyet Kajetánnak. Jómaga az ablakpárkánynak támaszkodva, állva maradt.

— Gyönyörű épület — nézett körül a főbíró Félix szobájában.

— Csak olyan, amilyen egyszerű eszünktől kitelik, ha egyedül maradunk a puszta helyén, csekély erőnkkel s együgyű emberek jószágával.

— Ez nem volt kellemes célzás Kajetán s a csendőrség meglépésére a tűz éjszakáján.

— Ő — vizonozta Kajetán csalfa megalázkodással. — Vannak körülmények, amikor a hatalom kénytelen respektálni a népharagot és a felizgott képzelet látomásait.

— A Tűzmadarat!

— Kajetán lesütötte szemeit. Úgy ismételte:

— Gyönyörű épület, mérnök úr.

— Félix hallgatott. A főbíró úgy látta, hogy ellenfelének nyugalma most éri legháborítatlanabb mélységeit. Alulról beledöfött:

— Gyönyörű épület. Kár, hogy holnap már le kell bontani.

— Ezt székéről felpattanva mondotta arcába Boldizsárnak. Elégtétellel észlelte, hogy a nyugodt vonások megrándulnak. Félix arca halványra változott:

— Megörült?

— Ön örült meg. — mondotta fojtott hangon Kajetán. — Ahelyett, hogy engedélyt kért volna tőlem az építkezésre, nekifogott sajtószakálára alkotni, jótékonykodni.

Leplezetlenül érezte Félixszel, hogy most visszafizet. Ő kerekedik felül a büszke libúrokon:

— Akkor éjszaka, amikor a sziklatetőn önök felszcenírozták komikus

nemzeti szárnyasukat, őrzöngésükben az életemre pályáztak. Lövethettem volna a csendőreimmel. Senki istenfia ezért az adott helyzetben el nem ítélt. De kitértem a vérontás elől. A tűz éjszakáját megelőzőleg önök annak tapsoltak, hogy beteg fűzfaköltőjük rovásomra izetlenkedett. Ma hívatom Önt, mert egynémely dolgot tisztázni akartam az épület ügyében. S Ön visszaüzen: jöjjön Mohamedhez a hegy. Elég volt. A hegy itt van. Kívánsága szerint. De rátapos az Önök kis játékszerére.

Félix utálkozva nézte a magából kikelt ember áradozásait. Ha ösztöneinek enged, nyomban elégtételt vesz rajta. Ám mi lenne akkor a játékszerével? Tanácstalanul s féligmeddig önmagának mondta:

— Az nem lehetséges; a főbíró úr nem tehet hajléktalanná százhusz árva gyermeket.

Kajetán kacagott:

— Hogy nem tehetek? Ezt kérdezi? Nevetséges! Amikor családommal a nyomor legmélyén sínylődtem, én nem kérdeztem senkit, hogy tehetik-e amit velem cselekedtek. Kenyérbe mentem a beteg feleségemért, szolgáltam becsülettel új hazámat. Ezért kinézték tudóbajos asszonyomat Nóripöböl a jólibúr, emberszívű polgártársaim!

Emberi hangok voltak a renegát szavai. Nehéz lett volna ezekre Félixnek felelnie.

— Főszolgabíró uram! — szólította szelíden, békülékenyen. De Kajetán újból feldühöngött:

— Nem főszolgabíró. Renegát!

— Emberek vagyunk — tétovázott Boldizsár.

— Néha emberek, néha állatok!

— Ön mégsem bosszulhatja meg magát a kicsinyeken. Belátom, hibát követtem el, amikor elmulasztottam az építkezéshez kikérni az Ön jóváhagyását. Olyan körülmények közt kellett itt gyorsan cselekednünk, amiket ön is méltányolhat. Egy kis mulasztásért az Ön felettesei sem követelnék, hogy már kész épületeket lebontsanak. Egész Gitániában ínségek forrása, hogy az emberek nem építenek. S kétkedem benne, hogy Önnek állana jogában egy épület lebontása a törvények szerint akkor is, ha az épületet engedély nélkül emelték.

— A hetvennyolcadik paragrafus! — csapta össze tenyerét Kajetán. — Mily jól ismeri Ön építkezési törvényeinket!

Ellágyulása ismét helyet engedett kétszínű indulatainak.

— Valóban, most már emlékszem — derült fel Boldizsár. — Tényleg a hetvennyolcadik paragrafus. Hogy felejt az ember itt a havasokban! A törvény azt mondja, hogy ha valaki engedély nélkül épít, az emelt épület utólagos jóváhagyásának vagy lebontásának kérdésében a megye kormányzója dönt.

Kajetán komoran készülődött látogatása befejezéséhez:

— E paragrafussal az utolsó szál merült el, amibe mérnök úr kapaszkodhatott. Építkezési törvényeink mint jól tudja kizárólagosan diplomás mérnökök munkáit védelmézik.

— Azt akarja ezzel mondani...?

— Azt. Ön nem diplomás mérnök Gitániában.

Boldizsár előtt elkékült a világ. Most már értette, hogy nyakára szorult a hurok:

— Hányadika van ?

— No ugye?! — enyelgett a látogató.

Azután sebesen idézte a törvény szavait:

— „Aki diplomája szerinti foglalkozását jogérvényesen gyakorolni akarja Gitániában, köteles a szakmája számára előírt időben a kendőbeverejtkezés kötelezettségét teljesíteni. Építő mérnökök számára a verejtkezés végső terminusa október harmadika“.

— Hányadika van?! — ordított fel a csapdában Boldizsár.

— Találja ki.

Kajetán válasza több volt az elviselhetőnél. Félix torkonragadta a főbíró, úgy rázta ki belőle a kérdésre a feleletet:

— Hányadika van?

— Október negyedike. Eressze el a torkomat.

Boldizsár ujjai kiegyenesedtek:

— Takarodj!

* * *

A kendőbeverejtkezésnek eleget nem tett mérnökök munkáit a hatóságoknak valóban, kötelességük volt megsemmisíteni. A Péter-Pál intézet újjáépítésének minden fáradsága kárba veszett amiatt, hogy Félix Boldizsár október negyedikéig nem verejtékezett! Mától kezdve Boldizsár diplomájának érvénye megszűnt Gitániában. S a méltánytalanságnak éppen őrajta kellett teljesednie! Aki Nóripöbe jövet még tüntetőleg nem akart különbséget ismerni gitán és libúr között! Aki az egész kendőbeverejtkezésen legfeljebb mulatott s bárha utálkozva, egész bizonyosan verejtékezett volna ő is, mint mások meggyőződéstelen kényszerűségekből.

Amikor néhány napra feljött édesatyjáért a fürdőbe, oly távol volt még a verejtékezés végső időpontjától, hogy fölösleges volt a dátumot számontartani. Fokozta később feledékenységét a tűzserencsétlenség s még inkább az utána következett, egymásbefolyó erős napimunka. Régi nemzeti közönye helyébe az imént lepergett jelenet hatása alatt meglepetésre méltón kezdett bontakozni benne a gyűlölet. Az együgyű gitán papírtörvények először öltöttek testet számára úgy, hogy nemcsak a természetes nemzeti elhatalmasodás céljait szolgálták, de az emberi fejlődés elveibe is beletiportak. Kegyetlen csizmatalpak voltak előtte új

hazájának gyűlöletszító törvényei. Kapva-kapni kellett volna minden építkezésen. A háború befejezése óta sem kedve, sem anyagi eszközei nem voltak senkinek új házak létesítéséhez. S a törvény ahelyett, hogy elősegítette volna a nórípői ház újjáépítését, holnap lerombolja azt, amit csodával határos lelkesedés és áldozatkészség emelt a romokon!

A háromnemzedékes mérnöksarj családi hagyományai, a nemzedékek építőmunkája a nagy Jablónavölgyben ágaskodott dacról Boldizsárban.

— Jól van. Nem vagyok mérnök Gitániában! De művem állni fog míg élek Nórípőben!

Mindenre készen várta a másnapot.

Vasárnap kora hajnalban nagy áradatban özönlöttek a környékbeliek a fürdő felé. Ki gyalogosan, ki apró hegyi szekeren igyekezett a Péter-Pál intézet átadásához. Akár az új ház építéséből, akár az árvák ellátásából vette ki valaki részét, az mind ott akart lenni a növendékek beköltözésénél. Száraz őszi hidegben a köves hegyi utak kemények voltak, mint a csont. A piros szattyán csizmák sártól és portól kímélten kocogtak be a csend telepre.

Mire Boldizsár az átgötrődött éjszaka s a hajnali nehéz alvás után felébredt, Nórípőnek szakasztott olyan képe lett, mint egy nagyvásárnak. A sokaság nyüzsgéséből elégedetlen hangok szűrődtek be a Péter-Pálbeli mérnökszoba ablakán. Boldizsár kinézett. Meglepve látta, hogy a növendékek s az épület átadására teljes számmal egybegyűlt tanáraik tájékoztatlanul álldogálnak külön csoportba összeverődve. A parasztok a szekerek mellett s részben a szekereken ugyancsak kisebb csoportokra szagatva hevesen vitakoztak. Az asszonyok némelyike sirt, a férfiak közül sokan ostorukkal, mások öklükkel hadonásztak s irgalmatlanul káromkodtak. Soraik között feltűzött szuronyokkal párosával cirkáltak Kajetán csendőrei.

A mérnök pillanatok alatt kapta magára öltözetét. Nem mosdott, nem fésülködött. Azon borzasán, ahogy álmából felriadt, állott az ablak elé. Csapzott hajával, rosszul kötött nyakkendőjével, arcán a tettevégyás viharzó előjeleivel úgy hatott, mint egy rapszódia.

Az emberek egyszerre elnémultak. Karok nyúltak feléje és ujjmutatások. Boldizsár nem értette őket. De csakhamar felcsattant egy fiatal ácslegény ajkán:

— Ott van, aki bennünket elbolondított!

A mérnök szándéka az volt, hogy felvilágosítja a nórípői parasztokat. Megmagyarázza nekik, hogy közös munkájukat konokságból, a libúr nép gyűlöletéből, ostoba törvényekre támaszkodva fegyverrel és gazsággal akarják megsemmisíteni. Felhívja őket, hogy ne engedjenek azoknak a csendőröknek és annak a főbíróknak, akik a Tűzmadár megjelenésekor

együtt működni? Szabad ezeket az ebalázatú hatóságnyalókat csak egy percig is munkatársakul tekinteni?

— Hallottátok? Nyomorultak vagyunk! Fulladjunk meg az ostobaságunkban!

— Amíg dolgoztatott bennünket, addig nem mondta, hogy dögölj meg nyomorult paraszt!

— Tanítsátok meg a nadrágos istenét!

Újabb kőzapor zúdult Félix halálraitélt játékszerére, a Péter-Pálra. A paraszttenger újra felmorajlott. Első soraik botokkal, fejszével keredtek az épület megostromlására.

De Kajetán nem akart vértanút adni az elnyomott libúroknak Félix Boldizsárban. A csendőrök elálltak az épület bejáratát. Ideges vezényszavak hangzottak s a tömeg támadó lendülete megingott a fegyvertöltések vészjós zöreijére. A szuronyok farkaszemet néztek a parasztok rémült szemeinek szűrő villanásaival. Ám még semmit sem lehetett tudni e percben. A gyanús lehidegülést egyetlen szó, egyetlen elhamarkodott példa új örültségekre lobbanthatja. Talán Félix ellen, talán a zsandárok ellen . . ., ki a mondhatja az ily vérszagú ellihegés következményeinek?!

Meghajszolt trappban sárga hegyi hintó kanyarodott ekker a borsalónai útról az épület elé. A lovak pontosan a csendőrök előtt álltak meg. A hintóból kihajolt egy sovány úriember.

— Félre, emberek!

A csendőrök vezetője és egy paraszt egymás szavába vágva tájékoztatták nagyjából a hintó utasát.

— Ki rendelte el az épület lebontását? — kérdezte a jövevény.

— Kaj etán főbíró úr.

— Hívják ide a főbíró urat.

Kajetán egy-kettőre előkerült.

— Tótisz fűrdőinspektor vagyok, — mutatkozott be az utas. Kiszállt a hintóból és a hosszú úttól elgémberedett lábait felváltva emelgette:

— Az épületet nem fogjuk lebontani.

Kajetán meghökölt:

— Törvényeink és rendeleteink szerint olyan építményt, amit nem verejtkezett mérnökök építettek ...

Az inspektor legyintett:

— Már értesültem. Annak ellenére az épület fennmarad.

Egy paraszt, aki közel állt a két tárgyaló úrhoz, csodálkozva kapta fel a szót:

— Hogyan? Hát nem tűzveszély és rossz építkezés miatt kellett volna az épületet lebontani?

— Mi az? — kérdezte Tótisz.

— Nekünk a főszolgabíró úr azt mondta, hogy a mérnök úr megint tűzveszélyesre építette a Péter-Pált, azért nem lehet beereszteni a növénydekeket. Meg azért, hogy az épület falai nem bírják el a tetőszerkezetet. Hogy az épület akár mikor rároskadhat a gyermekekre.

— Ez mind nem tartozik ide — állott sarkára a főszolgabíró. — Jogom van az épületet lebontani. Az inspektor úr ellenben nem felettesem. Nincs joga, hogy utasításokkal lásson el.

Tótisz nem haragudott. Barátságosan megveregette Kajetán vállait s a következő sürgönyt tartotta orra alá:

nóripei peter-pal haaz nem lebontandó akárki építette fennmarad beluegyminiszter.

A távirattal Kajetán is, a parasztlázongás is elintéződött. Azaz Kajetánhoz még volt egy pár szava az inspektornak:

— A kocsimat pedig lesz szíves kifizetni a főbíró úr.

Ahol a gondolatnak is koppanása van

A torradini házban megkezdődött a felfordulás.

— A princessza jön!

Olga érkezeit elmaradhatatlanul nagy rendezkedések előzték meg. Éjjel-nappal szellőztettek, a nehéz tölgybútorokat egyik szobából a másikba költöztették. Valóban ily előkészületekkel akár egy hercegnőt fogadhatott volna a Boromeusz-ház. Eszter személyesen ügyelt a munkára, ami azt jelentette, hogy reggeltől estig jóformán megállani sem jutott ideje senkinek.

— A princessza jön!

Az odavetett megállapításból a beteg Boromeusz-leány ajnározó szeretete, de meg egy kis bosszankodás is csendült a háznép ajakán.

Ezúttal a princessza Eszter legnagyobb rémületére a rendtelenség kellős közepén állított haza. Nem volt egy szoba, ahová léghuzat veszélye nélkül be lehetett volna mennie. Nem volt egy szék a helyén, amire leülhetett volna.

Holott Olgának nagyobb szüksége volt a lepihenésre, mint bármikor. A nórípői események, az ébren eltöltött éj, Leó halála s az utazás teljesen kimerítették. Hozta a hírt és amint kapkodva beszámolt a szörnyű éjszakaról s elbeszélésében újraélte a borzalmakat, arca kétszeresen látszott megtöröttnek.

Hamar az egyik szobát ideiglenesen rendbehozták.

A ház boltíves nagy ablakán mélézva sárgult be a lankadó őszi nap. A princesszának, amikor eldőlt a friss vánkoson az az érzése volt, mintha az ágyban végleges állapotra rendezkednék be. A falak tapétáján üzött őzek szaladtak s hátuk mögött éhes képzeletbeli fenevadak. Olga befordult a fal felé. Ernyedten takarta hófehér kezét az őzre, hogy a támadó fenevad elől megóvja a menekülőt.

— Még nem is néztem közlről soha ezt a falfestményt — mondta nővérének.

Egyideig az őzeket nézte, meg a fenevadakat:

— Mintha ezek is a nórípői tűz elől rohannának.

Azután kezefejére esett tekintete és elkezdett sírni. Az orvos nevetett, amikor megvizsgálta. Nevetve veregette arcocskáját:

— Persze megijedtünk. Hát ami igaz: ki kell heverni az ijedelmeket. Egy hét, két hét, három hét idehaza. Azután elmegyünk szórakozni.

— Ó én szívesen maradok idehaza — felelte fátyolozottan a beteg.

— Szívesen maradok ágyban is. Szórakozásra nem gondolok. Tudja doktor úr, mi most szegények lettünk Nóripliben.

A doktor kérdőleg tekintett Eszterre.

— Nóripliben csakugyan szegények lettünk — hagyta helyben a beteg nővére, — De Torradinban mindig lesz annyink, hogy fusson belőle Olga utazására.

Kényszeredetten ő is mosolygott, mint az orvos az imént. Ő sem hitte a saját szavait. Most a princessza kérdezte bátortalanul:

— Meggyógyulok?

— Csak kipihenni magát, mert fáradt s nem beteg.

Megint mosolygott a doktor, megint mosolygott. Mint az őszi napok a kései virágra ahogy mosolyognak. Tudják, hogy holnap már nem melegítenek. De a virág még nyílik. Nem a melegtől már, csak a meleg látszatától, a báyadt őszi fénytől. Eszter az előszobáig kísérte a nevető őszi fényt. Ott a mosoly megszűnt s maradt egymással szemben a doktor s a hozzátartozó.

— Amint mondtam — törte meg a várákozást immár az őszinteség.

— Néhány hét idehaza pihenés. Hogyha kibírja, akkor el a tengerre, mentől előbb. Igen, le délre. A helyen még gondolkodom. Semmiesetre sem gitán tengerre. Valahová, ahol kényelem s nyugati civilizáció ismeretes. Ahol a szanatóriumokban professzorok vannak, nem politikai érdek fejében benyomott felcserek. Persze a mi valutáris viszonyaink mellett ez az utazás kissé kimeríti az ember zsebeit.

Eszter lesütötte szemeit:

— Hozzávetőlegesen mennyi időre kell délre mennie?

— Nem szabad visszatérnie. Ha élet lesz, csak addig él, amíg ottmarad.

Azzal búcsúzott, hogy a beteget ezentúl mindennap meglátogatja. Eszter egyedül maradt. Voltak tehát az ékszerek, valami készpénz s a torradini ház. De az utóbbihoz nem akart hozzányúlni, hacsaknem a legvégső esetben. Emelt fővel kiegyenesedett:

— Dolgozni fogok!

Első ötlete a borsalónai üvegüzem volt. Hosszas töprengés árán később sem talált jobb tervet ez első ötleténél. Az üvegüzem fő részvényese valamikor édesatyjuk volt. Bizonyára méltányolni fogják az elhunyt érdemeit. S ha odaköltözik tisztviselőnek, az olcsó kisvárosban valahogy megél keresetéből. A torradini ház felszabadul; előkelően bútorozva mérégdrágán adhatja ki a jelenlegi lakásínséges időben. A bér menne a princesszának megpótolva az ékszerek árával, ha arra is szükség

lesz. Tervét egyelőre nem közli Olgával, csak majd ha befejezett dologgal állhat elő. De Borsalónába mégis el kellene utaznia. Ilyesmit levélben jól elintézni csaknem lehetetlen.

Néhány nap múlva a princessza állapotában némi javulás jelentkezett.

Eszter bejelentette, hogy felmegy Nórípöbe. Megnézi mi történt a Péter-Pál intézet árváival.

Borsalónába utazott.

* * *

Borsalónai üvegüzemek! Hány és hány törött életnek kapaszkodott meg képzeletében e bűvös ige. Bár az óriási telep jövedelmezősége a gitán hatalomátvételt követő időkben jóval mögötte maradt hírének, senkisé hitte, hogy a borsalónai üvegüzem megszűnt az a fejőstehén lenni, amelynek tőgyéből egy-két csepp mindig jutott a hozzáfordulóknak.

A nórípői tűzvészt követő napokban Tótisz fürdőinspektornak is sikerült bejutnia az üvegüzem igazgatójához. Fellépése most már a kapusnál is lényegesen határozottabb volt, mint első kísérletezésekor. A tűzvész erkölcsi alapot teremtett alája, tekintélyt és fontosságot kölcsönzött személyiségének. Elsőízben Tótisz minden jogcíme az lett volna az üvegüzem megsarcolásához, hogy a telepen egy emlékművet akart felállítani a gitán dicsőség hirdetésére. Az emlékművet főleg kereskedelmi cégek, iparvállalatok és pénzintézetek adományaiból vélte meg-alapozhatónak. Jómaga a takarékoság elve alapján egyszemélyben lett volna szoborbizottság, zsűri, adománygyűjtő, pénzkezelő és ellenőr. Számításai alapja az volt, hogy a vállalatok sehol sem merik megtagadni a gitán célra való adakozásokat. A győzelmi emlékmű költségeiből, ha szerényebb keretek között is mozog, Tótisz föltétlenül szép tantiémeket remél a maga privátkasszája számára.

Most azonban szó sem lehetett többé emlékműről. Nagyarányúbb, magatóljövőbb és lélektanilag is kedvezőbb kihasználással biztató gyűjtő-akció rajzolódott a rosszfizetésű inspektor reményeinek láthatárára.

Ne emlékműre adakozzanak a Jablónavölgy tehetős vállalatai, hanem a fürdő újjáépítésére! Ne aprópénzeket, hanem komoly és súlyos aranyakat! Az akció terjeszkedjék ki magánosokra is. Vegye ki részét mindenki a balsors sújtotta Nórípő megsegítéséből!

Tótisz eldobta magától a kérelem félszégét. A szerencsétlenség jegyében joga volt követelőleg lépni fel.

Az üvegüzem igazgatósági irodájában hanyagul ült egy bőrfotójben. Lábaít egymásarakva bodor karikákat eregetett a finom cigarettafüstből. Nem zsarolt, de tárgyalt, előkelően, egyenrangú félként az üzem igazgatójával. Tetszett önmagának.

Az igazgató előzékenyen fogadta Tótisz előterjesztését. Magától értetődőnek találta, hogy az újjáépítéshez szükséges összeget haladéktalanul elő kell teremteni. Saját részéről gondolkodás nélkül jelentette ki, hogy a borsalónai üzemek az újjáépítéshez az összes ablaküvegeket ingyen szállítják.

A fürdőinspektor sokalta a nagylelkűséget.

— Nem lehetne önköltségi árban számlázni az üvegeket?

Az igazgató kémlelve nézett Tótiszra. Kellemetlen másodpercek voltak. De a két tekintet értette egymást. Elmosolyodtak.

— Ahogy óhajtja — egyezett bele az igazgató. — Ebben az esetben bátor leszek inspektor úr számára az üvegeket magasabb árban számlázni, mint amennyit nekünk tényleg kifizet.

— Köszönöm. Fele haszonra?

— Ahogy inspektor úr parancsol velem.

Elvben megegyeztek. A helyzet nemcsak előkelő volt, de barátságos is. Az igazgató, hogy a részletekre térjenek, egyik cégvezetőjét hívatta. Tótisz ismeretlen kereskedelmi kifejezésekkel ismerkedett. Üvegminőségek megjelölései, méretek, határidők körül vitáztak az igazgató s a cégvezető. Tótisz nagyúri módon hallgatott.

— Félóra múlva körülbelül tudni fogjuk mit kereshetünk az üzleten — mondta az igazgató miután cégvezetője távozott. — Addig kérem engedje meg inspektor úr, hogy néhány ügyfelet fogadjak..

Irodájának ablakmelletti alkóvjába vezette Tótiszt:

— Foglaljon helyet és hanem untatja ismerkedjék meg iparunkkal. Díszes albumot helyezett az inspektor elé. Az albumban népszerűen megírt, értelmes cikkek és rengeteg fénykép fölvétel ismertették az üvegyártást.

— Parancsoljon likőr és cigaretta — kínálta egy kis asztalkával vendégét az igazgató .

Koccintottak. Az igazgató még egyszer bocsánatot kért. A nyílt alkóvban Tótisz egyedül maradt a cigarettákkal, a likőrrel, az albummal és színesedni kezdő reményeivel.

Az igazgató szobájába pedig belépett Boromeusz Eszter, a soros látogató. Az igazgató szeme megakadt rajta s elgyönyörödött.

Eszter bemutatkozott.

— Boromeusz..., hogyne... ismerem a nevet — udvariaskodott az igazgató.

Önkéntelenül az alkóv felé pillantott. Meg volt győződve róla, hogy a látogatás összefüggésben van az inspektor ittlétével. Az alkóvban Tótisz meghallotta a nevet. Letette az albumot. Figyelt.

Eszter nem sokat teketóriázott:

— Az a szándékom, hogy munkát vállalok. Magam akarom meg-

keresni a kenyeremet. Igazgató úr volt szíves megjegyezni, hogy családom neve nem ismeretlen előtte. Megtakarítja tehát a kényelmetlenséget, hogy édesatyámnak az üzem felvirágoztatása körül szerzett érdemeire hivatkozzam. Lelőtelezem igazgató úr, ha abban az esetben, ha az üzemnek megbízható tisztviselőnőre szüksége van, engem alkalmazna.

Az igazgató nem ezt várta látogatójától. Eszter megjelenése, előkelő föllépése ellentétben állt a kenyér után járó nők szokott fogalmával. Azonnal megérezte rajta, hogy kérése szoros következménye lehet a nóripi katasztrófának. S a nagyvilági nő tájékozódása a mindennapi kenyérről területén a direktort messzemenő hímreményekre ihlette. A pompás nő anyagi zuhanása, amit a drága ruha suhogása már nem palástolhatott, maga után vona a kérdést: miért ne követhetné az anyagiakat az erkölcsi is? Mielőtt azonban Eszter kérésére válaszolt volna, az igazgató pillanatnyi türelmet kért.

Átment az alkóvba, a fürdőinspektorhoz. Tudnia kellett, érdeke-e jövőd seftársának, hogy Eszter a borsalónai üzemnél elhelyezkedjék?

Tótiszban a dolgok váratlan összejátszása pezsgésbe hozta a vért. Megcikázott előtte a romantika: mily nagyszerű színben tűnhetne fel a pályaudvaron csodált hölgy szemében, ha kélpne az alkóvból, ahová eddig Eszter nem láthatott s így szólna az igazgatóhoz:

— Igen barátom, én ismerem önagyságát. Tudom, hogy a borsalónai üvegnek az ő alkalmaztatása csak díszére válnék. Kérem hallgassa meg és teljesítse kívánságát, amint önagysága azt meg is érdemli.

De nem játszaná-e el ugyanakkor a szépnek ígérkező üvegüzletet? Nem volna-e túlsok egyszerre azt kívánni az igazgatótól, hogy védencét is vegye pártfogásba, az üzletet is kösse meg vele? És nem vonna-e le sokat éppen üzletkötés előtt az igazgató szemében az ő “megbízhatóságából, ha önagysága nem találná fel magát a váratlan helyzetben s kísülne, hogy egymást nem is ismerik? Mindennel számolni kell.

Némi habozás után lemondott a romantikáról:

— Nincs szerencsém önagyságához.

Az igazgató visszatért Boromeusz Eszterhez:

— Az elhelyezkedés kérdése kedves kisasszony — kezdte hadarva, miközben íróasztala mögött fáradtan omlott a karosszékebe és jólápolott körmeiben gyönyörködött — sokkal nehezebb, mintsem kegyed elgondolja. Mi, hogy ezzel az új kifejezéssel éljek leépítünk. Ami azt jelenti, hogy sok régi tisztviselőnknek is kénytelenek vagyunk felmondani, hogy üzemi kiadásainkat lecsökkentsük. Tud a kisasszony gyorsírást?

Boromeusz Eszter életében először érezte, hogy alárendelt helyzetbe kerül valakivel.

— Nem tudok. De van akaraterőm. ígérem, hogy gyorsan megtanulok.

— Csaknem kivétel nélkül azt ígérték a kisasszony elődei is. Aztán bejutottak és elfelejtették ígéretüket.

Ezt is lenyelte. „A kisasszony elődei, akik elfelejtették ígéretüket!“ Húgára gondolt. Úgy igyekezett legyűrni felindulását, hogy még ő keresett mentséget az igazgató számára. Valószínűnek találta, hogy sokan a tisztviselők között valóban visszaélhettek az igazgató jóindulatával. Mi van abban, ha ezt az igazgató előtte, akit nem ismerhet, kissé keserűen vagy bizonyos mihez tartás célzatával felelgeti? De már következett a második kérdés:

— Tud-e francia, német, angol levelezést?

Eszter felvidult:

— Perfektül beszélem és írom mindhárom nyelvet, igazgató úr!

— Könyvvitel?

— Igen. Nóripőben az árvaház számadásait mindenkor magam revideáltam.

Borsalóna nagyfejedelme felvillanó tekintetében képtelen volt elnyomni egy kis tiszteletadást. Hogy az akaratán kívül esett önárulást tüstént helyrehozza, ismét olyan kérdést szegzett Eszternek, amelyről a hölgy kezeire tekintve bizonyos volt, hogy tagadó lesz a felelet:

— Gépírás?

— Még nem.

— Üvegvegyészet?

Eszter megdöbbsen a felfedezésre, hogy művelt nő létére mennyi nagyfontosságú dolog van a világon, amiről neki fogalma sincs. Ekkor az igazgató odalépett az ajánlkozóhoz. Atyai jóindulattal szólt:

— A helyzet az, hogy az üzemnek kimondottan nincs szüksége új tisztviselőkre. Mégis hajlandó vagyok alkalmazni a kisasszonyt személyi titkáromnak tekintettel műveltségére és kedves édesatyja érdemeire.

Kézét rátette Eszter kezére és csuklón felül erősen, bizalmasan megszorította. A többi a szemei fejezték ki.

Eszter borzalommal értette át szándékait. Nézte kidülledő, vizenyős szemeit és ijedtében a keze is behűlt a férfi ujjai közé.

— Személyi titkárkisasszony — búgta mégegyszer a hangsúlyt az igazgató.

— Köszönöm — mondotta Eszter. — Legalább az apám emlékét ne keverte volna a szándékaiba!

Ment amint jött, tele bizonytalansággal s kételyekkel jövője iránt. Az igazgató azt mondta az inspektornak:

— Kissé naiv a kicsike.

Tótisz nem akart ellentmondani. Rohanni szeretett volna a távozó után. Az igazgatóval váltott szavaiból belelátott a helyzetébe, jellemébe. Tervei voltak Boromeusz Eszterrel, az Eszter szegénységével és egyenes

lelkével. Nagyratörő tervei, kitűnőek és csak neki valók!

Örökkévalóságnak tűnt fel a félóra, amíg a cégvezető tervezete alapján az igazgató nagyjából kiszámította mennyit nyerhetnek a nórípói ablakokon.

* * *

. . . Hajszolta, vendéglőben, utcán, cukrászdában. Beszélnie kellett vele! Kinn volt kétízben az állomásnál. És míg kereste és míg nem találta, Tótisz előtt mint szaladó filmen pergett le nyomorúságos múltja s elképzelt közeljövendője.

Templomszegény gitán halászbember gyermeke. Ifjúságából a leg-hatalmasabb emlék a sózott heringek illata. Megtanulja az alázkodást, a kétszínűséget a nálánál erősebbekkel szemben. És minden megaláz-tatást visszaad, ha valakivel nagyritkán összehozza a sors, akit magánál gyöngébbnek tapasztal. Az iskolában ő az, aki társait egymásra uszítja. S míg a többiek verekesznek, ő az, aki tízórai vajaskenyérüket elcseni. Hozzászokik, hogy mindent ami a sózott heringnél az életben jobb falat, alakoskodással érje el. A gitán-libúr háborúban katonának sorozzák. Tótisz idegbajt szimulál. Sikertül megúsznia a hét keserves évet anélkül, hogy puskaport szagolna. És látja hogy nála derekabbak ünnepelet hősként vonulnak az eszeveszett harcba s megtérnek úgy, hogy a társadalom nyűgei lesznek és többé senki sem veszi őket semmibe. Hazája meg-nagyobbodik. Nem azok számára, akik vérükkel munkáltak a hódításon, hanem azoknak, akik kellő óvatossággal rendelkeztek, hogy a nagy vér-fertő szellőjétől megóvják magukat. Hivatalok, állások bőven jutnak a hódító nép fiainak. Az ország egyszerre gazdag lesz állásokban és szegény a megfelelően iskolázott emberekben. Viszont az állásokkal nevetséges kis fizetések járnak. Az állam azt mondja: adok állást vakulj fizetéssel; az állás adjon neked megélhetést.

Fürdőinspektor. Látja maga előtt a jabolónavölgyi fürdők dúskáló életét. Mohón szeretne gazdagodni s eleinte azt sem tudja, hogyan kezdjen a vagyonszerzéséhez. Akkor jön a nórípói tűz. A reménytelen láthatáron piros remények lobognak. Egy egész nyaralótelepet fog újjá-építeni és sok víznek sok iszapja marad. A jószerencse ügylátszik továbbra is kedvez. Eléje sodorja a leégett fürdő örökbérlőjét szegényen, kiszolgáltatottan. És Tótisz nem látja a lehetetlenséget, hogy egy erő-teljes társadalmi akcióval a fürdőt újjáépítse s akkor visszaadja Boro-meusz Eszternek, úgy hogy a bérlet azontúl közös joguk legyen Nórípó fölött.

Nagysokára a Jablónapart egyik néptelen sétányán sikerült Eszterre rátalálnia. Balul kiütött kísérlete után emberektől elcsömörödvé várta a Torradinba visszamenő vonat indulását.

Tótisz tudta, hogy életének nagy lépése következik.

Olyan egyszerű elhatározással, amin maga is csodálkozott, levett kalappal odaállt Eszter elé:

— Kisasszony! Szeretném a maga elrontott életét becsületesen a régi vágásaiba visszaterelni.

Eszter ijedten feltekintett. Megismerte a pályaudvari vendéglőben hagyott alkalmatlankodóját.

— Félre ne értsen — kérte Tótisz a lányt. — Ha megengedné, leülnék ide. Elmondanék egyet-mást Önnek, amit vagy elfogad, vagy meghallgat s máris elfelejt. Nem a férfi tolakodása ez. Mégcsak közel ülni sem akarok. Kérem húzódjék a pad szélére; én majd az ellenkező végére telepedem.

Lélekézzéssel dolgozott.

Első pillanatban Eszter faképnél akarta hagyni szellelleződtöt lovagját. De Tótisz szavai pontosan odahullottak, ahol talaj volt hozzá, hogy azonnal horgonyozzanak. Kíváncsi volt a szavak folytatására. Különös — gondolta — az ember néha reményt fűz valakihez és csalódik. Máskor megítél valakit egy tekintetből. Ellenszenvet érez iránta és úgy lehet ismét csalatkozni.

Ostoba bizalmat érzett. És határozott, élénk érdeklődést.

— Én a Jablóna-vidék fürdőinek vagyok a főfelügyelője — folytatta Tótisz anélkül, hogy formászerint bemutatkozott volna. — Egész véletlenül ott voltam az üvegüzemek igazgatójánál, amikor a kisasszony alkalmaztatása ügyében odament. Ön nem láthatott engem az alkóvban. Hallottam amit az igazgató beszélt s első gondolatom az volt, hogy közbelek. Férfias kötelesség lett volna az alattomos inzultus ellen.

— Ó — sóhajtott Eszter és mondani szeretett volna valamit. Tótisz azonban nem zavartatta magát:

— Mégis jobbnak láttam, hogy ne csináljak ott jelenetet. Egyenes ember vagyok. Látja, mindent szépen feltárok kisasszony előtt. Terveim vannak Nóripővel és terveim Önnel is.

Eszter fokozódó érdeklődéssel feledkezett immár másodszer Tótisz szemeibe. Tekintetük találkozásába mindketten elvörösödtek.

— Igen. Nóripőt fel fogom építeni. Éhez hivatalomnál fogva meglesznek eszközeim. Az új telep egy éven belül kész. Kötelességem új életet teremteni a romokon.

Lélekzetet vett:

De az új Nóripő nem lesz az Öné s nem lesz az enyém. Az Ön bérlete a régi Nóripőre szólt. Kétséges, lenne-e befolyása Önnek, hogy régi jogait az általam felépített új fürdőre elismertesse? Nekem viszont pusztá hatalmam minden jog nélkül még sem elegendő, hogy munkám gyümölcsét méltóképp élvezhessem. Hogyha valahogyan egyesíteni tudnók az Ön jogait az én hatalmammal, ki tudnám eszközölni kormányomnál.

hogy Nóripő bérlete közösen maradjon: — mienk.

— Közösen maradjon mienk? — ismételte Eszter gondolkozva. Nem értette mi módon képzei az inspektor a felajánlott közösséget.

— No igen — mondotta Tótisz. — Nóripő bérlete megmaradna számunkra közösen. Kisasszonyt elvenném feleségül s ilyen formában a minisztérium holtbizonyosan respektálna bennünket, mint örökbérlőket.

Eszter felnevetett:

— Kedves uram, Ön nyers, mint az élet, de becsületes, mint egy . . .

— Egy regény — fejezte be Tótisz a mondatot.

— Nem tudom mennyiben becsületesek a regények; Ön egész bizonyosan az. Méltatlanul és valószínűleg nem is okosan cselekedném, ha ajánlatára nemet mondanék,

— Viszont — mérsékelte magát az inspektor— azt sem követelhetem Öntől, hogy ily sorsdöntő kérdésre azonnal feleljen. Elmondtam, amit gondolok. Ön is mérlegelni fog, aztán elmondja nekem a gondolatait. Megadom címemet és hogyha döntött, értesít.

Ebben maradtak.

Eszter hazautazott Torradinba. Igyekezett ott is elhelyezkedni. Nem mintha a Tótiszénál előnyösebb ajánlatra bárcsak álmaiban is számítani mert volna. Hanem a függetlenségét mégsem szeretne volna könnyelműen feláldozni. A függetlenségét? Talán inkább a szívét, melyben immár egy másik férfinak arca élt. Azé, akivel a hangverseny estéjén Nóripőben oly valószínűtlenül találkozott. Mily elütő volt egymástól a két férfi megnyilatkozása! Egyik a józan ész becsületes, de hideg föltalálásában ajánlott közösséget Boromeusz Eszternek. Talán jószívvel, emberies-séggel. De lehet-e igaz közösség csupán azért, mert az emberek rájönnek arra, hogy a közösség mindkettőjükre előnyt jelent? A másik férfi nem okoskodott. Nem ajánlott kézzelfogható célokat. A közösség mégis megszületett közöttük, szemeik első villanásában, szavaik első csengése nyomán. Az egyik férfiről tudta, hogy a jablónavidéki fürdők inspektora. A másíknak nevét sem ismerte. Halvány sejtései voltak róla mióta Nóripőben a Péter-Pál árvaház újjáépítését megkezdették, hogy hátha az építés önzetlen vezetője lehet azonos az ő emberével. Mennyire vágyott az ismeretlen férfiismerős után! Mennyire bánta, hogy ama hajnalon menekült előle. Most bizonyára ő lenne támasza. De ha valóban ő volna a havasok között új hajlékot úri passzióból emelő építész? Nem kellene-e Eszternek bizalommal hozzáfordulnia?

Úgy érezte, megalacsonyítaná a benneélő érzést, ha érzelmeit gyakorlati céloknak állítaná szolgálatába. És tudta, hogy ereje sem lenne annak a másíknak elpanaszolni bajait. A véletlenek más irányt szabtak útjai elé. Nem akarták hogy életének gazdasági vonalai s szíve vonzalma egy célba fussanak. Nem akarták hogy egymaga, kizárólag saját munkája

arán tartsa fenn magát s hosszabbítsa szegény, elesett húga életét. Akarták ellenben, hogy sorsát összekösse egy férfivel, aki egyformán akart hasznot öneki is, önmagának is.

Nemrég elháríthatatlan akadály lett volna előtte, hogy az inspektor ahoz a fajtához tartozik, amely Eszter nemzetét letiporta. Most hatalmasabb talpakkal tiport rájuk az élet, mintsem a mentőkezet nemzeti szempont tehette volna elfogadhatatlanná. Aztán meg csakugyan oly nagyok voltak a különbségek emberi szemmel tekintve gitán és libúr között? Akadtak jók és rosszak itt is, amott is. A borsalónai igazgató libúr volt. És libúr eredet volt Kajetán, aki a tüzet rázúdította Nóripőre.

Miután Boromeusz Eszternek hozzávetőlegesen sem voltak olyan kilátásai Torradinban sem, amelyekre a maga és húga sorsát nyugodtan rábízhatta volna, leszámolt körülményeivel s elfogadta Tótisz ajánlatát.

Az inspektor buzgón aknázza ki a napokat, míg Eszter válaszára várt. Leutazott Gitánia fővárosába, hol személyesen tette meg jelentését a katasztrófáról. Teljhatalmú intézkedésekre kért és kapott felhatalmazást. Visszatérve Kékesföldre továbbfolytatta Nóripő újáteremtésére irányuló buzgólkodását. Torradinban, Borsalónán s a Jablónavölgy jelentősebb városaiban és ipartelepein sorra látogatta a nagyüzemeket és pénzintézeteket. Az építőiparhoz tartozó vállalatoknál a borsalónai üvegüzemmel kötött megállapodáshoz hasonló egyezségeket létesített a suba alatt. Máshol egyszerűen csak segélyadományokat jegyeztetett. Hogy a mozgalomnak mentől előkelőbb színe legyen, a jegyzett összegeket egyelőre nem vette fel. Arra számított és számítása nemritkán bevált, hogy a kiutalásoknak későbbi időre való halasztása a lejegyzett összegeket nagyobbakra növeli annál, amit azonnal fizetnének felei. Kezdetben el is érte, hogy a mozgalom kecsegtető arányokban terjeszkedett. Oly eredmények körvonalai kezdtek bontakozni Tótisz előtt, amelyek érdeemesnek tüntették fel a megkezdett úton haladást.

— Pár hónap múlva — számította az inspektor — az anyagiak nem fognak gátolni a fürdői építkezések megkezdésében.

Mínthogy előlegek felvételével hitelét rontani nem akarta, elhatározta, hogy életmódját a lehető legszerényebb keretek közé kényszeríti. Kilátásainak fellöveléséig istenesen élt azon az alapon, hogy számláit nem egyenlítette ki s rövid lejáratra fűtői-fától kölcsönzött kisebb összegeket. E rendszernek most végétvetett. Napjai lázas tevékenységben és szerzetesi igénytelenségben merültek ki ez ígéretteljes szépídőkben.

Mindent egy kockára tett: a közeli, vadsebességgel testetöltő meggazdagodásra. Szenvedélyesen kívánta az elégtételt sanyarún elfecsérelt ifjúságáért. Nem bánta, sőt csiklandós öröme telt benne, hogy a bizonyossal kecsegtető nagy fellendülés küszöbén helyzete a szükség végsőig fokozott vesszőfutására kényszerítette.

Egy nap tudomására jutott, hogy a borsalónai főszolgabíró túlbuzgóságból azon alapon, hogy az építést vezető mérnök nem verejtékezett, le akarja romboltatni az újjáépülő Péter-Pál intézetet. Achilles-sarkán sebezve hördült fel a hírre, mely bekövetkezése esetén alkalmas lett volna arra, hogy a libúr közvéleményt az újjáépítési mozgalmától elkedvetlenítse. Nem törődött vele, hogy a lebontás megakadályozása diadalmos hazájának képzelt sérelmét jelentheti. Táviratilag közbenjárt kormányánál, hogy a különleges szempontokra való tekintettel hagyják bántatlanul az új épületet.

S az inspektor személyi érdekei előtt behúzott farokkal kullogott hátra Gitánia úgynevezett államerdeke. Ki ismert volna ekkor Tótiszban arra a férfire, aki pár héttel ezelőtt a borsalónai gyorsvonaton egy libúr hírlapíróval oly hévvel és meggyőződéssel vitatta a jablóna szorodását?!

Boromeusz Eszter kedvező válasza koronája volt Tótisz reményeinek.

Koronája, de egyszersmind gondjainak a szaporodása!

A levegő, mely az inspektort a menyasszonyi házban fogadta, régi polgári jólétet tükrözött. A múltat fitogtatta, az elfinomítót, amihez akarva, nem akarva alkalmazkodnia kellett a házba belépőnek. Bútorok, szervizek, szőnyegek tiszteletet parancsoltak. A házi szokások észrevétlenül törvényekké váltak a vendégre. Kötelező erejük alól el függetlenül nem lehetett. Egyszer valaki úgy jellemezte a Boromeusz-lányok otthonát, hogy a nagy boltíves szobákban az átöröklött úriasság régen elkoptatott minden hangos életnyilvánulást. Annyira ment itt a túlekedő élet leszeli-dülése, hogy ki nem mondott szándékoknak is koppanásuk volt az ó szobákban.

Jövevény életigényeivel ide került be a gitán vőlegény. Elhatározásai hogy mindaddig kerülni fogja a költséges életmódot, amíg a fürdőmozgalmat le nem bonyolítja, az első órákban oldódni kezdett, amiket Eszter és Olga körében töltött el. Látszatot kellett tartani. Hiszen a menyasszonykérés is azon az alapon történt hogy ő, a vőlegény fog segíteni a lányok helyzetén.

Most látta Tótisz, mire vállalkozott. De hátrálni már nem tudott; az új világ úgy bilincselte mint egy bűvölet.

Egýzben Eszter távollétében jelent meg a házban. Szabad bejárása volt s a fogadósobában várakozott menyasszonya visszatérésére. Ismét eltelt e neki új léggör élvezésével. Megesodálta az égerfa almárium miniatúrjeit, a csodás nyugalmú vén bútorokat.

Majd egy idősített ékszerdobozra esett a tekintete. Mióta Olga idehaza gyengélkedett és egyik nap fennjárt, másik nap ágyban pihent, drága gyöngynyakéke lekerült testéről s ott pihent bíborbélésű koporsójában az almáriomon. Tótisz a természetes érdeklődés nyugalmával nyitotta ki az ékszerdobozt. Kezébevette a gyöngynyakéket.

— Egy vagyon! — játszott színt feléje a pazarságában megtáruult füzér.

Tekintete mosolyogva siklott végig a hamvasfényű gyöngybogyók során. Egy ilyen kis csecsebecse éppen elég volna ahoz, — gondolta — hogy gavallérként viselkedjem a menyasszonyommal s magamnak se kelljen hozzáfolyamodnom kínos pénzforrásokhoz.

Szó sem volt róla, hogy a gyermekes ötlet több lett volna éppen átvillanó éretlen gondolatnál. De a Boromeusz-házban nemcsak a szándékok koppantak. Visszhangja volt itt az eredendő hajlamoknak is. Származás, múlt következményeinek! ...

Tótisz ebben a pillanatban csak gyönyörködött és szándék nélkül képzelgett. De a balszerencse kérdezetlenül suhant át az ő szobában.

A vőlegény összerendezte. A szomszéd szobából lépések zaját hallotta. Egészen közel az ajtóhoz. Annyi ideje sem volt, hogy a kezében lévő ékszert a dobozba visszahelyezze.

És ha úgy látják, szemlélet közben? Nem tudott arra gondolni, hogy ebben a helyzetben még semmi sem gyanús. A saját szándéktalan ötlete ijesztette és zavarta meg. A Boromeusz-házban nemcsak a szándékok koppantak.

Meghökken, hogy valaki hirtelen belépő úgy pillanthatja meg, amint lobbal visszacsempészi a nyakéket vagy éppen amint sóváran nézegeti. Azt hitte elárulja a gondolatát.

A kilincs ellenségesen megmozdult. Tótisznak nem volt más válasza: zsebrevágta a gyöngyfüzért.

Az ajtóban halványan, tétován Olga állt. Az ő szemében is zavar rebbedezett. Tótisz köhögve kiegyenesedett. Feltűnő érdeklődéssel kezdett tudakozódni Olga hogyléte felől. Közben eszébe jutott, hogy a nyakék tokja nyitvamaradt. Jézusom, ha Olga tekintete odatévedne s a hiányt felfedezné!

Cigaretára gyűjtött. Úgy remélte, akkor Olga hamutartóval szolgál s a pillanatot felhasználhatja az ékszerdoboz befödésére. De Olga maradt mozdulatlanul, elképedve.

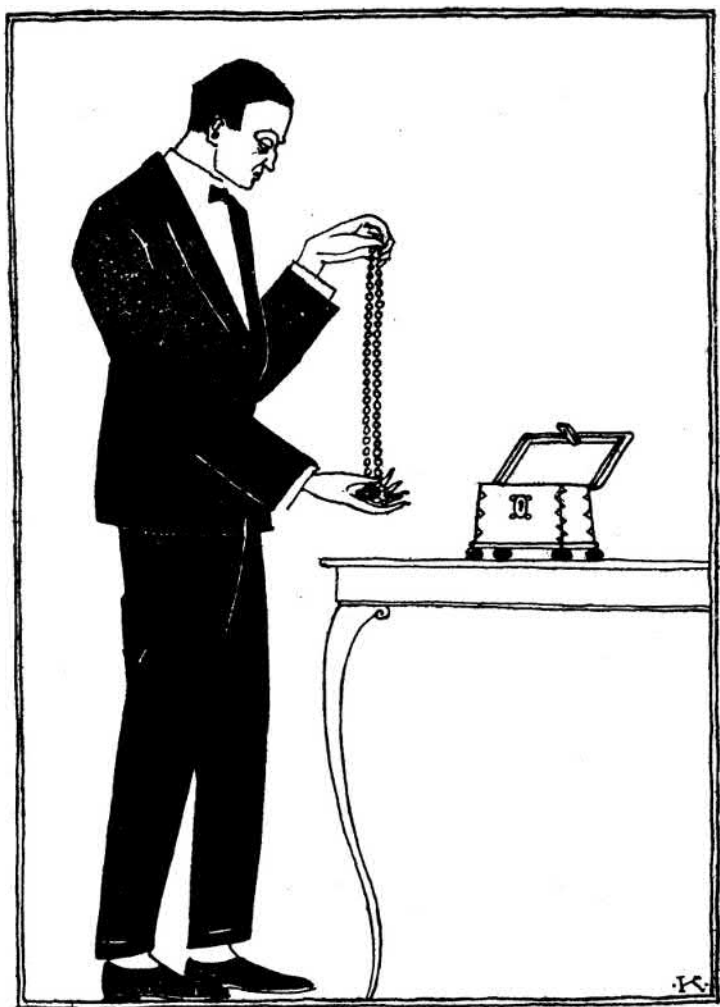
— Ne vegye rossz néven — figyelmeztette látogatójukat — a cigartafüst árt nekem és Ön éppen az imént érdeklődött hogylétem felől.

— Ó — kapott észhez a vőlegény. — Bocsásson meg szórakozottságomért. Egészen elveszitem fejemet.

Felkelt, hogy a dohányzóasztalnál cigarettája parazsát elfojtsa. Két lépést az almáriom előtt kellett megtennie. Az ékszertok piros bélése úgy ásított felé, mint egy oroszlántorok. De érezte háttal is, hogy Olga tekintete méltatlankodva követi. Végzetes volt, hogy a dobozt betenni nem lehetett. Azon volt, hogy már búcsúzkodik.

Eszter hazajött.

Üdvözölték egymást, aztán Eszter a hűgához fordult. Ezt a pillanatot végre felhasználhatta. Idegeinek teljes készenlétében, mutatóujjával lopva lepattintotta a fedelet. A doboz csukva volt. Nagyobb eredmény, mint egy életmentés! Többre, például a nyakék visszahelyezésére, ebben a percben gondolni sem lehetett. A pillanatnyi vakmerőség is istenkísértés volt. Tótisz egészen kimerült.

Rögtön távozni megint nem lehetett. A nyakék égette zsebét. Az is eszébejutott hátha zsebe ruhaszövetén át a gyöngyfűzér formája kidom-borodik? Zsebébe mélyesztette tehát a kezét s ujjjaival aggódva szorongatta a gyöngyöket, nehogy megcsörrenjenek.

A büntudat alantas helyzetet teremtett benne a menyasszonyával szemben. Dühös volt, hogy szenvednie kellett a helyzetet. Az alacsonyabb társadalmi osztály ösztönös gyűlöletét érezte Eszter iránt. Mással nem tudta menteni magát, mint azzal, hogy elhamarkodott cselekedetét egy nyomorban töltött ifjúság félszegítő körülményei okozták. A gyűlölet meghagyta iszapját Tótiszban későbbre is. E naptól kezdve élete folyása azonban csakugyan megváltozott. Bőkezűen, gavallérosan költekezett. S három héttel látogatása után Eszter csakugyan felesége lett.

Tapasztalatok a nemzeti cirkusz kulisszái közt

Nóripőben a vörösmohára dérhomály ülepedett. A páfránylevelekre lilán rakódott az ősz. Boldizsár szívében az önbizalom őszült válnikészülő hervadt falevélle.

Már ment az országúton néma reggelen, bottal és gyalog. Holmiját szekéren *küldte* a borsalónai állomásra. De a gyaloglás *kellott neki*, a színektől megfosztott erdőkben, az üresreményű férfinek.

Legyen egyszer igazán egyedül!

Jaj ha még egyszer felzengene neki a béke himnusz! A dal, mit Nóripőbe jövet első estén a szökőkút előtt együtt hallgatott. . . Kivel is?

Nem tudta; a szökőkút sem locsolta azóta vidám sugarait!

Számot vetett veszteségeivel. Eltűnt a nő s a tűzben eltűnt az apa. Legisjobb lett volna, ha akkor sátorfáját azonnal szedi s elmegy Nóripőből. Mi fogta ide, ahonnan egyszer im mégis vándorolni kell? A kedves és a szülő visszatérte nélkül is, alázottan is, menni az utón, amelynek porát hiába tapodjuk valamennyien, mégis társtalan vándorai maradunk! Mi fogta ide?

A vér parancsa a nemzedékek visszatérő hajlamaiban növekedett benne ellentmondásokat el nem tűrővé! Mint ahogyan az elektromos áramot a vezetékdrót sokszoros megesavarása erősíti. Boldizsár libúr-sága az alkotókedvben gyökeredett. Ha véletlenül ezen az érzékenységen nem éri sérelem, föl sem lobban benne fajtája dühe.

Hogy az intézet mégis fennmaradt?!

Mitsem számított az átadásnap i golgota után. Hiszen amit Boldizsár tett, azt az árvákon keresztül a népe jövőjéért cselekedte. És éppen a libúr nép üvöltött reá gyalázatol! Szabad ezt egészséges húsból, idegből való férfinek elfelejteni?! Igyekezett aggyal meggyőzni szívét, hogy hiszen a nóripői népet a főbíró meg a zsandárai félrevezették. Hazug ürügyet kerestek az új épület lerombolásának szándékához. Orv alattomossággal fogták reá, hogy ő lenne oka annak, amiért csákányokkal kell nyúl ni a kalapács eredményeihez.

— Ha becsapták őket, arravalók voltak. Hittek! — dült benne az ellenindulat. — Nyomorultak, a zsandárnak hittek inkább, mint nekem!

Vad felviharzásában komolyan latolta, nem volna-e érdemes megtenni a szégyent, hogy utólagosan folyamodjék különverejtkezési enge-

délyért? Ő szégyenkezzék?! Szégyenkezzék a fajtája! Vagy ha neki kell röstelkednie, hát szégyelje a fajtáját, nem pedig a maga tetteit!

Avarkavaró szelek zúdultak le a havasokból.

Mielőtt Félix Boldizsár hazatért volna Torradinba, felkereste a Jablónvölgyi Orbán-kúriát. Amit édesatyja Kékesföldtől kapott nemzeti ajándékol a Jablóna szabályozásáért.

Az eltűnt Orbán intézője fogadta az érkező fiút. Ízes káromlásokkal tulajdonította Orbán halálát a gitán uralom egyik legnagyobb bűnének, amit a fiaknak megtorlatlanul hagyni nem szabad.

— Mióta Orbán úr eltűnt — magyarázta az intéző — csudálatos módon a nép képzeletében egyre sűrűbben jelenik meg a Tűzmadár. Sokan esküsznek reá, hogy nappal is látták messziről. Meglátja mérnök úr, kedves édesatyja egy szépnapon még halottvezére lesz a libúr bosszúhadjáratnak.

Boldizsár fitymálva hallgatta az intéző okoskodását. Ő már tudta mit ér ez a nép!

A kúriához tartozó birtok jövedelmezősége iránt érdeklődött, amely ezentúl őt illette s amelyre annál inkább nagy szüksége volt, mert hiszen az oklevélbe akár sajtot csomagolhatott.

Az intéző feleletei kellemesen lepték meg Boldizsárt.

— Nem is tudtam, hogy az öregúr ily tekintélyes jövedelmeket élvezett!

Mióta egyetemre került, nem látta atyja otthonát. Most újra megnyíltak előtte a gyermeki kor emlékeiben gazdag, nagy szobák. Az intéző mint egy vezető járt Boldizsár előtt.

— Gőzhajós Félix képmása! — mutatta a dolgozószoba falán a régi fősteményt.

S a képmás sarkában ott, ahol a címer állhatott, csakugyan durva eszközzel a festék levakarva.

— Hát ez micsoda? — emelt fel egy vastag vászonkötéses könyvet Boldizsár.

— Nem ismerem. Sohasem mutatta Orbán úr nekem.

Boldizsár felütötte a kezéügyébe került kötetet. Erről nem tudott. Orbán ötven év óta naplót vezetett! Csak az utolsó lapokat futotta át. Róla szólt. A fiúról, Boldizsárról:

„Külföldön neveltetem és a világlátás éppúgy megártott neki, mint nekem. Felfogása mindenben nemzetközi. Nem volna nagy baj, ha a nemzetköziséget úgy értelmezné, ahogyan népünk összeomlása előtt a mi nemzedékünk értelmezte: értékmérőnek, törekvéseink magasabbrendűségének. Ám az ő nemzetközisége a nemtörődomség internacionáléja. Mentés a sovinizmustól azon az alapon, hogy tüzes ostorral csaphatnak végig nemzetén, Őneki nem fáj, Őneki arcába nem kergeti a vért a

rengeteg csapás. Azon a napon, amikor a verejtékrendelet napvilágot látott, a mi generációnk kezét tördelte. Ők azt mondták: túl vagyunk a koron, amikor nemzeti büzbombákkal meg lehetett akadályozni az egyén érvényesülését. A kenyérért elviseljük a verejtékszagot“.

Valóban Boldizsár emlékezett feljegyzett beszélgetésükre.

— Hát most megvan a kenyér! — gondolt az ajándékbirtok jövedelmeire. Nincs szükség megalkuvásra.

Orbán feljegyzései elmosták keserűségéből a dühös szándékot, hogy magamegalázás árán külön kérelmezze az elmaradott verejtékezés engedélyezését. Egy fejjel magasabbnak érezte magát dacosságában, mint ezelőtt. Már nem bánta, ha mint építész el is esett munkalehetőségeitől.

Dolgozni mégis kellett valamit. Nem az az ember volt, aki henyelésben, élvezetek here kiszürcsölésében leli örömét. Mint végső menedékre, a gazdálkodásra is gondolt. De riasztotta a mérlegelés, hogy akkor pusztán kell laknia s míg beletanul új mesterségébe, a tágas magányban ezer lehetsége nyílik az önmagával való viaskodásokra!

Torradinban ez az életkérdése is rendeződött. Az első napokban összetalálkozott Vidalival.

Az igazgató egész magatartása más volt, mint Nórípőben. Katonásabb, pattogóbb, feszesebb egyéniséggé markolta össze hivatala. Aki Vidalira ránézett, annak nem lehetek többé a libúrságot illető aggodalmi. A műlovarok vörösfrakkjához fehér nadrágot és lakkcsizmát viselt hétköznapi használatra is. Ez a csizma úgy tudott döngeni, hogy a történelmi igazságtalanságok mindig eszébe jutottak Vidali libúr honfitársainak. Ujjal mutatták egymásnak az uccán sétáló cirkuszigazgatót:

— La vérité est en marche!

Valaki egyszer ráfogta, hogy mindaddig viseli Torradin általános szórakoztatására vörösfrakkját, amíg a libúrok vissza nem hódítják Gitániától Kékesföldet. E hit átszívódott a gitán rendőrség tudomásába is. Történt, hogy Vidalit régi reumája szokottnál erősebben megkínozta. Két hétig lakkcsizma helyett posztópapucsban, fehér lovaglónadrág helyett közönséges pantalonban járt. Harmadik héten ezért mint államellenes igazgatót és rémhírtérjesztőt letartóztatták. Erélyes közbenjárásokra, orvosi bizonyítványok felmutatása ellenében bocsajtották szabadon csupán.

Vidali már értesült a nórípői eseményekről. Kajetán fellépése az építészrel szemben olyannyira felháborította, hogy kopottas lovaglófrakkja helyett vadonatúját csináltatott. Az új ruhadarab a régit elhólyosító berzsenyszínével mindennél kifejezőbben hirdette érzelmeit.

— Nos kedves öcsémbarátom — ölelte derékon Boldizsárt, amint nórípői elválásuk után most Torradinban egymásrataláltak. — Legalább saját szájából fogom hallani, mit művelt odafenn a gaz gyújtogató.

Miután aznap este a cirkuszban díszelőadás volt, Vidali megkérte Boldizsárt, hogy tartson vele:

— Be fogunk menni vándorkocsimba és elbeszélgetünk. Az előadáson nem kell személyesen jelenlennem, de a személyzet mindenestre másként teljesíti hivatását, ha érzi, hogy közelben tartózkodom.

— Kinek tiszteletére lesz díszelőadás? — kérdezte Boldizsár.

— A közönség tiszteletére — mormolta Vidali fogai között. — Utóbbi időben csak akkor telik meg a sátor, ha díszelőadást rendezek.

— Vidali műintézete hatalmas tábor volt Torradin piacterén. A bejárat előtt atlétatermetű kikiáltók fáradhatatlanul verték az üst-dobokat:

— „Lovaink nem kapnak elég abrakot. Elefántjaink ormánya elfacsarodik az éhezéstől. Libúrok, ne engedjétek megtörténni a gyalázatot, hogy legősbibb kultúrintézményetek részvétlenség folytán kénytelen legyen bezárni kapuit, azaz összecukni a ponyvabej ár atot!”

— Jójó! — mordult egy hang a közönség köréből. — De mi igazi cirkuszt akarunk. Nem gebéket, hanem paripákat. Miért nem hoznak telivéreket?! Akkor nem kellene napestig ordítani a bejárat előtt!

— Miből hozassak telivéreket — súgta Vidali vendégének — amikor a közönség gyatra érdeklődéséből a jelenlegi rezsit sem bírom?!

A két kikiáltó közé akkor kilépett Norina, az elefántlovas. Norinát számtalan férfi ismerte a közönség soraiból és szemük egyszerre felcsillant, amint kékselyem trikójában bájait felfitogtatta az ezerfejú Cézár előtt.

— Éljen Norina! — dördült, mintha ezer torok egygé forrt volna a kiáltásban.

Norina felszökkent a két kikiáltó fejetetejére. Ennivaló hímzett papucsaiabon lábujjaival kitapintotta a két atléta fején a legmegfelelőbb felületet.

— Kész! — kiáltotta csípőre tett kézzel.

A két kikiáltó egymásnak háttafordítva állt. Norina ballába az egyik kikiáltó, jobblába a másik kikiáltó fején nyugodott.

Műtörténeti pillanat! Norina tapsolt, mire mindenki odafigyelt.

— Emberek! — kezdete éles hangon a nő. — Libúr ügy, hogy combjaim diadalívei alatt bevonuljatok a hippodromba! Libúr ügy, nemzetünk ügye. Befelé!

A két kikiáltó megindult az ácsorgó tömeg üdvívalgása közt. Egyik északnak a másik délnek. Norina két lába rendületlenül tapadt a két egymástól távolodó atléta fejetetejéhez.

— Hogy ez a nő nem tud szétrepedni! — csattant fel az őszinte bámulat egy kezdő cirkuszlátogatóból.

— Ez a nő a legtehetségesebb!

Valóságos zarándoklat indult meg Norina combjai alatt.

A két atléta mint egyre távolodó két gránitoszlop s fölöttük Norina az édes csúcsív! így igen, így már értette Torradin, hogy meg kell menteni a libúrság ügyét. S aki az élő kapuív alatt elhaladt, és fejét felfelé fordította, hogy belásson a libúrság legmélyebb problémáiba, az Norina asszony jóvoltából nem bánta meg, hogy néhány garast a kultúra oltárán feláldozott.

Eleinte egyenként haladtak a vidám látogatók Norina combjai alatt a Hippodromba. De később az egész áradat csakis ezen az egy kapun át volt hajlandó bevonulni a sátor alá. Hogy egyszerre mentől több látogató özönölhessen befelé, Vidali az összes jegypénztárakat a két kikiáltó elé parancsolta. A kikiáltók egyre merészebben távolodtak egymástól. Norina még félelmesebben engedte tágítani a csúcsívet. Közben mind csiklandósabban kacagott s hisztériásán sikoltozta:

— Libúr ügy! — Tessék befelé!

* * *

— Mára megcsináltuk a közönséget — törölte meg homlokát Vidali a vándorkocsiban Boldizsár előtt. De mi lesz hogyha holnap vagy holnapután Norinának s a többi művésznőnek kimerülnek az ötletei?!

Boldizsár nem tudott elnyomni egy kis kételkedést:

— Tud ez a Norina lovagolni is?

— Ahhoz is ért — mormolta Vidali. — De ma nem az a fő.

— Hanem micsoda?

— A...

S a vén lóidomító lesütötte szemeit, míg az ildomos kifejezést megtalálta.

— A reklám! — felelte azután. — S látja kedves barátom éppen ez az amiről én magával beszélni akarok.

Szivarral kínálta látogatóját.

— Emlékszik rá kedves öcsémbarátom, mit mondtam én Önnek Nóri-pőben? A Hippodrommal kapcsolatban. Gondolkozzék csak kérem egy kicsit.

— Nem kell megerőltetni magamat — legyintett Boldizsár. — Mióta elmulasztottam az építészek kendőbeverejtkezését, sokat forgattam terveket. Mihez kezdjek, hol fejtsék ki olyan tevékenységet, amely legalább nagyjából hasonlatos az én mesterségemhez? És ahol a hivatás gyakorlásához nem kötelező a verejtékezés?!

— No ugye?! És akkor bizonyonnyal emlékezik az én szavaimra, amiket megismételtek. Boldog volnék, ha az Ön tudását, akaraterejét és lelkiismeretét egyszer alkalmam lenne a cirkusz javára érvényesíteni.

— Csakugyan szóról-szóra mondta ezeket!

— Látja barátom én hiszem, hogy rendeltetés van abban, hogy Ön

ugyanakkor esik el foglalkozásától, amikor a cirkusznak legégetőbb szüksége van az Ön tudományára. Libúr fátum ez!

Alkalmasint hogy szavainak a kellő súlyt megadja, Vidali fölkel és járkálni kezdett irodájában, a vándorkocsiban. Három lépést előre, harmat visszafelé. A kocsi térfogata ennél több mozgást nem engedett.

— Kedves direktor úr — kérdezte Boldizsár, — bizonyos Ön abban, hogy amit csinál, valóban nemzeti ügy?

Vidali megtorpant:

— Hogyan? Hát gondolja, hogy hit nélkül végig lehetne vesződni ezt a keserves bizonytalanságot? Ceruzát adok Önnek s papirost, mérnök úr. Számítsa ki, mibe kerül műintézetem fentartása. Azután számítsa ki, mennyivel okosabb lenne, ha lovaimat elkótyavetyélném, vadállataimat lebunkóztatnám s bőrüket értékesíteném!

Boldizsár hidegen nézett reá:

— Nem értem Önt.

Vidali vállat rándított. Nagy tenyerei lecsapódtak fehér nadrágjára:

— Én sem értem egészen magamat. De tudom, hogy cirkusz nélkül a libúrság elveszett.

Ez az ember nem komédiázott! Ugyanazzal a hittel ragaszkodott rögeszméjéhez, amivel Félix Boldizsár a nörípői házat építette. Inkább csak a vitakozás kedvéért semmint komoly meggyőzés óhajával folytatta tehát Boldizsár:

— Mily paradoxon! A közfelfogás valóban libúr ügynek tekinti a cirkusz fennmaradását, Holott a libúrság lényege éppen az őszállatokból való régesrégii átszelidülés a civilizációs életformák közé. Lovaglás, fenevadakkal szembeszállás, idegizgató mutatványok a trapézokon, hogyan hangolhatok mindeme műveletek népünk fejlődését követelő tulajdonosságaihoz?!

— Ott van a hiba az Ön szemléletében — magyarázta Vidali — hogy Ön a cirkuszban a harcias erények továbbélését keresi. Ellenkezőleg! A cirkusz maga a leszelidülés. Maga az átmenet népünk hajdani vad hajlandóságából a szórakoztató látványosság felé. Formaművészet, mely a vadságból a testi ügyeséget, a vérszomjból a bátorságot, az élet folytonos kockázatából csupán a bravúrt tartotta meg.

— Így is lehet felfogni a dolgokat — gondolkozott utána az igazgató szavainak Boldizsár. — De én még egy kérdést szeretnék tisztázni Önnel.

— Parancsoljon.

— Kékesföld napilapjai számtalan vezércikket puffogtatnak el a cirkusz érdekében. Valamennyi cikk a gitán kormányok állítólagos bűneinek tudja be a nemzeti cirkusz súlyos válságát. Hazafiatlanság lenne-e a kérdés felvetése: vájjon egyáltalában közsükség-e a cirkusz vagy nem? Kell-e cirkusz a libúroknak vagy nem kell? Ha kell, miért láto-

gatják kelleetlenül? Ha nem kell, van-e értelme, akár nemzeti szempontból is további fentartásának?!

— A kérdés felvetése csakugyan hazafiatlanság volna — felelte Vidali. — Kénytelen feleletünk reá ugyanis az volna, hogy a cirkusz-mizériák felidézésében elsősorban nem a gitán kormány, hanem a libúr nép hibás a maga közönyében. Ily természetű megállapítások azonban annál károsabbak nemzetünkre, mentől több bennük az igazság. Maradjunk tehát a hazugságnál, hogy népünknek igaz, hű fiai legyünk.

Boldizárnak kezdett tetszeni az igazgató.

— Szeretem a férfiakat, akik nem hajlandók befolyásoltatni magukat ostoba konvencióktól. Akik olykor átutorják a morált s logikát.

— Ne feledje el, hogy fiatalkoromban világdíjat nyertem mint műlovar, Tótágast állni pedig ma is kitűnően tudok faji ambícióból... Ámde e percben másról van szó. Ön kedves mérnök úr, foglalkozás nélkül maradt. A cirkusznak viszont szüksége volna olyan kvalifikációju férfira, mint mérnök úr.

— Cirkusznak építészmérnökre?

— Mentől hamarabb be kell Önt vonnom műintézetembe. Megfigyeltem, hogy a cirkusz azért megy rosszul, mert eleinte a páholyok közönsége maradt el. A többi helyek publikuma pedig a páholyok után igazodik.

— Tervezzek új páholyokat?

— Várjon. Páholyokat bármelyik dummeraugusztommal csináltathatnék.

— Akkor hát. . .

Vidali enyhén *leintette*:

— Nem is a nézőtér gyökeres átalakítása. Önnek a közönség lelki konstrukcióját kell átépíteni.

— Boldizsár bambán bámult a berzsenyfrakkos direktorra. Az pedig hátán összekulcsolta karjait, megállt mereven, úgy mondta a szentenciát:

— A páholyok közönsége sznob. Fejébe vette, hogy műveltségéhez méltatlan dolog olyan művészek csodálata, akiknél ő magasabb intellektusfokot képvisel. Ezeknek az embereknek beszélhet a sajtó libúr nemzeti áldozathozatalról, ezek a sznobok még a Norina combjaira sem hederitenek. Más oldalról kell megragadni az üstöküket. Hajlandó vagyok Önt bármilyen gázsival alkalmazni műintézetemben, mint az egyensúly professzorát.

— Egyensúly professzora?

— Úgyvan. Egyensúlytanár a torradini nemzeti cirkuszban. Cím, jelleg, fizetés!... Elfogadja?

— Én tanítsam a műlovarokat?

— Sőt a trapézművésznöket, a kerékfutókat, kötélkerékpárosokat is.

Az elefántokat és párducokat! Természetesen csak elméletileg.

— Gondolja igazgató úr, hogy szükségük van az én elméletemre?

— A közönségnek van szüksége arra a tudatra, hogy a libúr nemzeti színház művészei nemcsak gyakorlati akrobaták és professzionista sportemberek, hanem elméletileg is magas képzettségű bajnokai fajunk művészetének.

— Értem. A páholyok! ...

— Sznobok vagy páholyok. Ahogyan az egyensúlyprofesszor úr parancsolja. Mindenestre abba bele kell egyeznie, hogy alkalmaztatását a legharsányabban reklamírozhassuk. Kommünikék és plakátok, kikiáltók és keresztretjvények formájában. A siker s a cirkusz fokozottabb látogatása azon múhik, tudomásul veszi-e a nemzet az Ön alkalmaztatását?

Félix elgondolkozott:

— Mielőtt ígent vagy nemet mondanék a megtisztelő ajánlatra, tisztába kell jönnöm valamivel. Okom volt a nagyfőmegettől megundorodni Nóripőben. Megvetésemet velük szemben érintetlenül tartom fenn Torradinban. Orruknál fogva vezetjük őket vagy sem, számomra egészen közönyös. Megérdemlik a félrevezetést. De nem szeretném, ha munkatársaim vagy mondjuk tanítványaim is azzal a bölcs cinizmussal fognák föl az oktatást mint Ön. Hajlandó vagyok elfogadni igazgató úr ajánlatát, ha meggyőz arról, hogy reámbízott személyzete komoly törekvéssel kíséri előadásaimat. Ki akarom használni a kínálkozó helyzetet annak keresztülvitelére, amit Ön üdvös, haszonhajtó látszatnak szánt. Másszóval a kényyszerűség leple alatt valóban becsempésznék egy kis elméleti tudást az ön személyzetébe. Kérdés nem fognak-e ezért kinevetni tanítványaim? Hisznek-e művészetünk hivatásában?

— A lovokról és a párducokról kezeskedem — felelte habozás nélkül Vidali.

— És az emberek?

Az igazgató nyelt. Alapjában becsületes ember volt ahhoz, hogy megfontolás nélkül szemébe hazudjon rokonszenves embereknek. Szerencsére e percben kopogtattak.

Az elefántlovasnő állított be a vándorkocsi ajtaján.

— Mi az Norina? — kérdezte Vidali.

Norina tekintete végigsuhant Félix Boldizsáron. Nem zavartatta magát.

— Igazgatókám — hadarta viharsebesen — mikor akarod, hogy áttérjek az igazi szerepemre? Féléve hetenként ígéred, hogy a legközelebbi előadáson Nóniuszra szállhatok. Nóniusz lassan megöregszik és én a lomha elefántokon mutogatom magamat. Lovagolni akarok öregem, lovagolni en carrière, őrült vágatásban, hogy reámtapadjanak a szemek, egye a fene!

Vidalinak éppen most kellemes volt Norina ambíciója.

— Mondd csak gyermekem, mennyit kapsz fellépésként mint elefántművésznő?

— Mellékes. Tudom, hogy a lovarnók kevesebbet kapnak, mint az elefántcsillagok. De én lovagolni akarok, lovagolni, különben szörnyet-halok. Nem bánom, ha fele gázsira is, de lovat adjatok. Tökéletesedni akarok! Allé hopp, Nóniusz, mikor adod ide a lovat?

— Voilà — mutatta Boldizsárnak az igazgató Norinát. — íme a felelet arra a kérdésre, hogy hisznek-e művészeink a hivatásukban?

— Hát ez kicsoda? — kérdezte az elefántcsillag az igazgatót.

— Az egyensúlytan professzora — felelte Vidali.

— Hát az micsoda?

— Tantárgy, amit te is hallgatni fogsz, mielőtt a Nóniuszra szállsz. Ugye mérnök úr?

— All right — fogadta el Boldizsár az ajánlatot. Norina felvonta vállát;

— Hát egye fene, mért ne hallgassam, ha lovagolhatok?!

* * *

Vidali megállapodott Boldizsárral. Az építészmérnök azzal távozott, hogy másnap délután megkezdji előadásait. Akkorára Vidali is elkészíteti a plakátokat. Félix távozása után Norina is elkészönt az igazgatótól. De Vidali visszatartotta. A cirkusz új korszaka különös észrevétellel kezdődött.

— Lássam csak milyen nyakéket viselsz Norina.

— Új szerzemény — csicseregte az elefántok csillaga.

— Veszem észre. Új és különös. Minthogyha láttam volna már valahol valakin.

— Meglehet. Egész véletlenül jutottam hozzá. Képzeld direktorkám a barátom, tudod éppen az, aki mindenáron azt akarja, hogy hagyjam az elefántot s térjek lovaglásra, a barátom bevisz egy ékszerészhez. Válaszszak valamit! Nézek, nézek a boltban, de nincsen semmi igazán kedvemrevaló. Akkor jön be egy úr, erősen gitán kiejtéssel beszéli nyelvünket. Félrehívja az ékszerészt. Az ékszerész kijön. Hozza ezt a gyöngy-sort. Megvesszük-e tízezer dukátért? A barátom belesápadt, de aznap volt egy nagy féltékenységi jelenet után kis kibékülésünk. Felét kifizette, másik feléről bont adott. Az úr, aki a gyöngyöt hozta nem akarta a bont, az ékszerész saját pénzéből egyenlítette ki a különbözetet. Látnod direktorkám ilyen áldozatokra tekintettel kell hogy légy te is. Utóvégre nem abból a rongyos gázsiból élek, amit te fizetsz. S barátom köti magát, hogy a Nóniuszon lovagoljak.

Ujjaival szerelmesen pergette a nyakék gyöngyszemeit:

— *Tízezer dukát. Holnap megkezdem a próbaloaglásomat!*

* * *

Torradin közönsége csakhamar értesült a nagy eseményről; hogy a nemzeti cirkusz új alapokon szerveződött, A kor igényeinek megfelelő elméleti tudás nélkülözhetlenné vált a cirkusz tagjai számára. A múltak csupa-fizikum akrobatái, állatszelistái, idomítók, lovasok, bohócok kassan-ként helyet engedtek a művelt, szakképzett, modern cirkuszművészeknek. Férfiaknak és hölgyeknek, akiknek kezében a cirkusz játszás nem olcsó mutatványos eszköz lesz többé, hanem a huszadik század többi testvérművésztével egyenrangú nagy artisztikum. Libúr kultúrügy, a szó leg-nemesebb értelmében.

Legalábbis ezt sugalták Torradin és egész Kékesföld libúrnak a hírlapok közleményei, ezt rágták unos-untalan a cirkuszlátogatók fülébe öblöstorkú kikiáltók s ötletes plakátok, amiket neves festőművészek terveztek. A plakátokon látni lehetett Félix Boldizsárt, a híres Jablónamérnök dinasztianak utolsó sarját» amint a hippodrom közepén felállított katedrán magyarázatot tart az equilibristáknak, harlequineknek és dromedároknak az egyensúlyról. S adjuk meg: Vidali jól ismerte az emberi gyöngeségeket. Lényegtelen új műsorszámok beállításával, néhány szerepcserével, mint például Norina lóraültetésével az új rendszer fáradhatatlan hangsúlyozása mellett sikerült elérnie, hogy a Boldizsár szerződését követő hetekben műintézetének hatalmas újjászületése következett be.

Mi volt pedig a hasznos délibáb a valóságban, mely felé a csorda rendületlen bizalommal igazodott?

Félix Boldizsár minden délelőtt egy-egy órahosszat foglalkozott tanítványaival. Beszélt nekik a görög mértanról, az archimedesi törvényről, csigákról, a test által kiszorított víz súlyáról, a pisai ferdetoronyról, teherelosztásról gótikus ívekkel kapcsolatban s bármiről, ami éppen eszébe jutott. S tanítványai, az érdes, önhitt nagy gyermekek áhítattal hallgatták magyarázatait. Tetszett nekik, hogy végre egy ember műveltebb nyelven szól hozzájuk, mintsem azt képzettségük megengedné.

A baj Saltónál kezdődött az agg kötél-táncosnál. Saltó a világosabb elmék közé tartozott s egy ihletett pillanatban sikerült teljesen megértenie Boldizsárnak a súlypontról tartott szép magyarázatát. Ha egy test csúcs-pontjáról függőlegest húznak a test alapjára és ha ez az alagsíkba belesik, az egyensúly stabil, ellenkező estben azonban labilis. Ez a mondat Saltó fejébe szegte ütött. Este az előadás alatt is, erre a tantétellel gondolt, mialatt gyakorlott ujjával isten tudja hányadik ezerszer tornászta föl magát a cirkuszporond fölé vérfagyasztó magasságban, kifeszített lenkötélre.

Gyakorlott cirkuszemberek már a feltornázásnál észrevették, hogy

Saltónak valami baja lehet. Máskor önkéntjövő, megszokott mozdulatait bizonyos megfontoltság váltotta föl.

Meglássátok, a vénség még kiesik sodronyából — mondta cirkuszi jassznyelven egy szemtelen lóápoló.

Saltó feladata szerint egyenesen ment a kifeszített kötél közepéig. Itt rendes mutatványaihoz híven féllábra kellett volna helyezkednie s törzsében derékszögben úgy elhajolnia, hogy kinyújtott szabad lába jobbra, törzse pedig balra egyensúlyozza ki a veszedelmes helyzetet.

Saltót remegés fogta el.

Boldizsár magyarázatára gondolt. Fejem a csúcspont, — kapkodta szédülten gondolatait. — Ha a fejemet oldalt hajtom és onnan egy függőleges vonást éresztek, az többé nem esik talpam felületébe.

Viszont a feladat elől meghátrálni sem lehetett. Ezer és ezer szem tekintete kísérte mozdulatait;

Lezuhant.

Halálos ágyáról ezt izente Félix Boldizsárnak:

— A mérnök úrnak tökéletesen igaza van. Csak azt szeretném tudni, hogyan csináltam végig egy életen keresztül minden áldott este a produkciót a súlyelmélet ellenére?

Saltó halála sokakban megerősítette Félix tekintélyét. Mások, a cirkusz ösztönösebb művészei ellenben kezdték bizalmatlanságot érezni irányában.

Normával Boldizsár az ívek feszerejének kérdésében került vitakozásba. Boldizsár szerint az ívhordó oszlopoknak annál erősebbeknek kellett lenniök, mennél nagyobb átmérőjű ívet viselnek. Norina ezzel szemben azt vitatta, hogy a kikiáltók, akiknek ő a cirkusz előtt fejük-tetején szokott állani, addig remegnek az erőlködéstől, amíg combjai kis szögív alatt távolodnak egymástól. Amikor ellenben két combja mintegy egyvonalban, egymás folytatásaként nyugszik fejükön, az akrobaták úgy-szólván semmi súlyt többé nem éreznek.

Boldizsár az ellenvetésre elég vakmerő volt azt felelni, hogy ebben az utóbbi esetben Norina lábai már nem az ív, hanem a gerenda szerepét töltik be.

Norina vérig sértve hivatkozott az akrobatákra:

— Legyetek tanúim ti. Gerendák-e a lábaim vagy kecses ívek?

Az udvarias kikiáltók morogva utasították vissza Boldizsár hasonlatát. Tekintélyük nagy volt a cirkusznép előtt s Boldizsár e napon föltötte kényelmetlenül érezte magát katedróján.

Növelte elkedvetlenedését, hogy közelebről megismerkedve a cirkuszi étellel némely visszatetsző titkok birtokába jutott. Rájött például, hogy a fenevadak esti mutatványaik előtt morfiuminjekciókat kapnak, tehát az esetben sem lennének veszedelmesek idomítóikra, ha dresszírozva

nem volnának. Mindé tapasztalatok megérlelték a kérdést: érdemes-e tovább működni a cirkuszkatedrán?

Ugyanakkor már úgy látszott, hogy a különös tanszék rövidesen nemcsak időtöltő, hanem egyedüli kenyérkereső foglalkozásává válik. A „*Torradini Napló*“ egy törvénytervezetet közölt, melynek három hónapon belül kellett szavazásra kerülnie a parlamentben. A tervezet a régi ajándékirtokok konfiskálásáról szolt. Nyilvánvaló célzata az volt a tervezetnek, hogy a Gitániába szakadt libúrok gazdasági felsőségét újabb alámozással legyöngítse. Mert hogy a törvény nem a nagy és kicsiny földvagon között akarta csupán az ellentéteket kiegyenlíteni, arra rávallott az, hogy bizonyos előfeltételek mellett az elkobozandó irtokok megszerzését lehetővé tette gitán származású tisztviselők számára.

Félix Boldizsár kenyérrügyébe másodsor szolt bele hát gyilkosan a gitán törvényhozás. Ha az apától rámaradt Paradicsomtól is úgy ütök el, mintahogy elütötték építési gyakorlatától, igazán keserűvé válik szájában a sovány falat. Egyelőre kilátásai sem voltak, hogy nem verejtékezzet másodrangú honpolgár létére máshol kaphasson foglalkozást, mint a vén Vidali mester megunt műintézetében.

A törvénytervezet részletei érthetően érdekelték. Fölkereste a *Torradini Napló* szerkesztőségét, hogy bővebb tájékozódást szerezzen be. A szerkesztőségben a belpolitikai rovat vezetőjéhez utasították.

Ezt a férfit Boldizsár már látta valahol.

A szerkesztő úr homlokán is összeszaladt a szemöldök Félix megpillantására. Választ mindazáltal sem Félix Boldizsár, sem a maga kérdésére adni nem tudott. A törvénytervezetet szórói-szóra a Központi Távíratirodától kapta s más irányú értesülései, mint a szórói-szóra leközölt jelentés nem voltak a javaslatról. Arra, hogy a mérnökkel hol találkozott, egyáltalában nem emlékezett. Kikérdezte ellenben Félixet jelenlegi vagyoni állapota és foglalkozása felől.

— Mit?! Egyensúlyprofesszor a Nemzeti Cirkuszban?! Hát Ön az, akit napról-napra reklamíroznak?!

Pizó tiszteletteljesen pattant fel helyéről. Most *vette* észre, hogy eddig helyel sem kínálta vendégét:

— Üljön le kedves mérnök úr. Tudja-e, hogy Ön az én emberem? Éppen a napokban készültem önökhöz. Nagy tudósításban akarok beszámolni a Nemzeti Cirkusz helyzetéről. Interjút csinálók a direktorral, akrobatákkal és bohócokkal. S elsősorban Önnel, professzor úr.

— Szerkesztő úr nemcsak a politikai rovatot vezeti? — kérdezte Félix Boldizsár.

— Ma minden politika — mosolygott rejtélyesen Pizó szerkesztő. Sőt mivel Önnek oly bizalomgerjesztő egyénisége van, elárulhatom, hogy a cirkuszba is politikai célok vezetnek.

Közelebb húzta a székét a mérnökéhez. Kezet rányugtatta Boldizsár térdeire. Úgy folytatta:

— Nézze mérnök úr. Az interjú nekem csak lepel, hogy a cirkuszban később egy eszmét népszerűsítsek. Egy eszmét, aminek utolsó csöpp véremmel is szolgálatában állok. Megvallom Önnek, hogy a cirkuszt be akarom szervezni a Libúr Szövetségbe.

— Libúr Szövetség? Nem volna kegyes elárulni, mi fán terem ez? Pizó ismét felugrott. A Libúr Szövetség definícióját csakis felállva tudta elmondani:

— Egy óriási kataszter, amibe előbb-utóbb minden libúrnak belé kell kerülnie. Férfinak, nőnek, gyermeknek, aggnak.

— Halálozási anyakönyv?

— Ellenkezőleg! Minthogy szövetségünk a politikai megalkuvások szükségességén alapul, örökéletre született.

— Célja?

— A dinamikus nemzeti erők bölcse levezetése.

— Hová?

— Szövetségünk jelszávába.

— Sa jelszó?

— A szent Egység szava.

— Értem. Eruptív erők rezerválása, hogy egyszer minden energia felhasználtságáig a köz kívánalmára.

— A köznek semmi köze a közhöz. Ismétlem jeligenk az Egység vagyis mindenkié úgy kell gondolkozni, ahogyan a Libúr Szövetség direktóriumának gondolkozik. A mi gondolkodásunk elfogadása automatikusan levezeti az előbb említett nemzeti energiákat. Ez éppen a mi politikai patentünk, vagy ha jobban tetszik, patent-politikánk.

Félix Boldizsár bambán báméskodott maga elé.

— Holnap én is a légüres térről tartok előadást cirkuszunknak — szakította félbe Pizó felvilágosítását. — Akkor, ha óhajtja, legyen szerencsénk szerkesztő úrhoz iskolánkban.

Pizó másnap pontosan megjelent Félix előadásán. Lebilincselő volt mindenkihez. Norinát éppúgy megnyerte magának, mint a trapézművészeket. Vidáli igazgató az akrobatákkal versenyt rajongott egyéniségéért. Az egyénsúlyprofesszort azzal nyerte meg tökéletesen, hogy a legnagyobb áhitattal hallgatta előadását.

— Eleven elme! — kiáltott többiben magáról megfélekedve. — Önnek redakcióban lenne a helye nem cirkuszkatedrán. Százerek számára kellene értékesíteni gondolatait.

Boldizsár pihenőt tartott előadásában. Pizó ötlete tetszett neki.

— Beszélhetünk róla — válaszolt félíg tréfásan.

A szerkesztő úr kissé elhűvösödött. De aztán észébejutott, hogy

kiadója minap bocsájtott el két rendőri riportert.

— Hopp! Ön az — világlott meg a következő percben első találkozásuk emléke. — Ön az, akivel egyízben Borsalónáig utaztam. A jabmadárról és a Jablónáról folyt akkor a vita. Nemcsak eleven, de cinikus elme is. Ilyen kell nekünk!

Félix most tanítványaival akart tündökölni. Norinát szólította:

— Miféle példát tudnál mondani a légüres térre?

Norina aznap kivételesen szórakozott volt. Vaktában a pisai ferde tornyot említette.

— Látja szerkesztő úr — tört fel Boldizsárban a keserűség — ez az eredmény! Egy teljes órai magyarázatra.

Pizó búcsúzott. Mégegyszer biztosította Boldizsárt, hogy ha kedve van, beléphet a Torradini Napló szerkesztőségébe. Távozása után az egyensúlyprofesszorból elemi erővel robajlott fel a méltatlankodás:

— Embert akartam faragni belőletek. Azt akartam, hogy különbek legyetek a farkasoknál, szelídített medvéiteknél. Tudást akartam csöpögtetni a puszta ösztöneitekbe. Hogy a mesterségetek méltó legyen a libúr művészet elnevezésére. Nem voltam jó nektek. Hát megyek. Csalódtam tibenetek is.

Norina most sem figyelt. Boldizsár minden haragja hirtelen erre a nőre őszpontosult:

— A többiek mehetnek — süvöltötte képéből kikelve. — De teneked, aki tanításomat a sajtó színe előtt kompromittáltad, teneked meg fogom mutatni, hogy igenis, ha akarom megtanulod előadásomat. Te itt maradsz velem egyedül — csikorogta. — Nem távozol addig, ameddig fel nem mondod a légüres térről szóló magyarázatot.

A pillanat szinte szikrázott Boldizsár haragjától. Ám ekkor, elképesztő meglepetésére: — Norina bűbájósán kacsintva intett titkos beleegyezést az egyensúlyprofesszornak, hogy igenis készséggel hajlandó vele négy szemközt egyedül maradni.

A többiek mentek, ők pedig maradtak, a szórakozott cirkuszkisaszszony s a keserű, haragos egyensúlytanár. Mikor utolsó kollégája is eltűnt a ponyvafüggönyön át, Norina kitárta karjait Boldizsár felé:

— „Szár az elmélet barátom; zöld egyedül az élet aranyfája“. Költőt idézett!

Boldizsár aznap mint egyensúlytanár megszünt létezni Vidali mester cirkuszában.

Olga örökre hallgatni fog

Ízes gyümölcsöt Tótisznak nem érlett sem Nóripő, sem a házassága. Sóvárgásaiba mindjobban belekelletlenkedett a vackor fanyarsága.

Kékesföldön szélében erjedt az esztelen hódítópolitika. Fekete árnyékkal borultak Torradinra s a Jablónavölgyre a gitán hatalomhályog vak következményei. A nép leszegényedett, a föld gyarmattá becstelenült. Amíg a züllés a jólétből a nyomor feneké felé csupán folyamat volt, addig a gitán kormányok repestek örömben, hogy bekebelezett ellenségeik testében elsorvadt az izom, csontjukból kiszikkad a velő. A fölülkerekedett ellenfél nyugalma ömlött el rajtuk: a levert ember nem fog talpra állani! De a folyamat befejeztetett. A vállára fektetett libúr nép meghalt. Nem volt tovább. A hullabűz facsarni kezdte a gitán orrokat.

Tótisz Torradinban először egy vagontrösztöz folyamodott. A vállalat a legrégebb társaságok közé tartozott. Félévvel ezelőtt anekdoták keringtek gazdagságáról.

Elképedt az *összeg* alamiznasilányságán, amit a tröszt Nóripő újjáépítésére kiutalt.

— Uram, ne csodálkozzék. A kormány oly nagyarányú szállításokkal bízott meg bennünket, — szólt a mentegetődzés — amiben végső aktívánk is kimerültek. S a kormány nem fizet. Pereljünk? Hol van *Gitaniá*-ban bíróság, amely a kormánnyal szemben megítéli a libúr tőke követeléseit?

Máshol udvariasan mosolyogtak:

— Fürdőépítés? Kinek kell fürdő holott utolsó csepp vérünket is kiizzadtuk?

Hasonló válaszra nemrégiben Tótisz gondolkozás nélkül merényletet üvöltött volna az állami rend és biztonság ellen. Ma megelégedett annak kifejtésével, hogy Nóripő újjáépítése nem az állam érdeke, hanem a libúr társadalomé.

— Nem libúr ember az — dörögte az inspektor, — aki e kérdés horderejét lebecsüli.

A kioktatás egy másodpercig meggondolkoztatta Tótisz ügyfeleit. Majd annál tarthatatlanabban ernyedtek az egykedvűségbe:

— Azt hiszi, hogy mi még libúrok vagyunk? Halottak vagyunk uram, nem libúrok. Dögök!

Egy Isten sem mutatott volna itt fel eredményeket.

Felesége előtt óvakodott színt vallani reményei elfogyatkozáról. Eszter úgy rendelkezett új körülményei közt, mintha Nóripő régi biztonságában állana. A nász gyötrelmes volt számára a közönyös férfivel. Vértanúságnak viselte örömtelen friss asszonyiságát a húga életéért. Megrokkant volna, ha egyszer arra kell eszmélnie, hogy Nóripő örökre elveszett.

Olgának legkésőbb egy hó múlva kellett utaznia. Ez szinte föltétele volt Tótisz és Eszter egybekelésének. S a messze dél gyógyító ígéretei egymásután röppentek be a Boromeusz-lányok otthonába. Színes prospektusok, fecskeszárnyú kék hímökei annak a világnak, ahol az élet csak szelíd panoráma s a betegember kedves főstemény. Nem sejtett elérhetlenség pálmafái, az égi valószerűtlenség azúrja a beteg lány felé.

— Mit gondol kedves — kérdezte Eszter az urát, — mi fog jobbat tenni öneki? Eukaliptusz erdők? Pálmaligetek?

— Pálmaligetek.

De Tótisz már nem bírta saját lelkiismeretlenségét. A gyatra látszatot, hogy pénze van, egyesegyedül a gyöngynyakék árából tudta tartani.

Kínzó helyzetéből kétségbeesve menekült.

Magával s a világ folyásával való elégedetlenségét a torradini egyetem fanatikus gitán hallgatói közt tombolta ki. E sűrűvérű, lobogó, vad fiatalokban platonikus tisztaságukban égtek az eszmék, melyeknek jól kiszámított horderejét a politika tegnap a libúr nép leverésére, ma pedig egyéni érvényesülések érdekében uzsorázta ki. A láng voltak ők, aminek hőfokában fehéren izzik a felesleg. Pazarok szeretetben és gyűlölködésben ama nagy rendeltetés folytán, hogy majdan az életbe törve csalódottan lehervadjanak.

A libúr polgárság mereven elzárkózott előlük. Nem gondolhattott arra, hogy romlatlan hevületüket a politikusok zaklatásainál kevesebb türéssel szelídítse saját utókorának emberies szolgálatába. A gitán nemzetpolitika akaratosan állított a színlibúr Torradinban gitán főiskolát. A sarjadzást akarta megindítani a vérbő gitán és a sebzett libúr nemzedékek között. Ugyanekkor azonban elfelejtkezett arról, hogy az egyetem hallgatóinak életét az idegen városban megkönnyítse. Hivatalnokait, katonatisztjeit erőszakkal szállásolta be a szent libúr hálósobákba. Ezáltal maga szította a gyűlöletet a libúr társadalomban minden gitánnal szemben, akinek csak álmában megfordult a gondolat, hogy keresztül lépje egy torradini ház küszöbét.

Mennyivel szebb lett volna, ha az új ország két szembenálló népét nem emlékeztetik életének legbensőbb vonatkozásaiban is letiportságára a fenyték két félelmes eszközével, a katonával s a hivatalnokkal. Mennyivel természetesebb útja lett volna az új állapotokba való libúr bele-

törődésnek, ha a házakba mint vendég s nem mint hódító vonul be egy másik nemzet jövője, reménysége! De Torradin házai kaszárnnyak lettek és a laktanyák szobáiban ugyan ki törődik a holnap virágaival?! Ki oltja be egyik rózsavesszőbe a másik rózsza hajtását, amikor a rózsatótó ügyis nehézléptű felvonulásoknak esik útjába?!

A gitán ifjúság idegen volt Torradinban. Fájdalmasan érthető okokból éreznie kellett, hogy ellenséges idegen. A kikülönítettség azonos érzése kudarcai óta Tótiszban is élt.

Az egyetemkörünyeki kávéházak, hová az inspektor másként képzelt családi életének fagyai elől melegedni járt, egymásra utalták az ő elégedetlenségét és az ifjúság nyughatatlanságát. Beszélgetéseik, vitáik elkese-redett végeredménye abban jegecedett, hogy hiába ömlött a háború folyamán tengernyi diadalmas gitán vér, a győzők mégis a libúrok maradtak. Övék a vagyon, az új élet parlamentjében a politikai hatalom egyetlen felebbviteli fóruma. Bár Tótisz a libúr iparüzemek példáján eléggé láthatta e megállapítás gyöngéjét, mohón magáévá tette a tetszetős frázist s annak szellemében habzósájú szónoklatokat tartott ifjú barátainak.

Rövidesen nagy befolyásra tett szert az egyetem környékén.

Ebben az időben került tárgyalásra a parlamentben a nagybirtokok és nemzeti ajándékok kisajátításáról szóló törvényjavaslat. Tótisz a törvény megszavazása napján terjedelmes kérvényt nyújtott be az agrár-minisztériumhoz, melyben igényét jelentette be Félix Orbán Paradicsonára. Ugyanakkor az egyetemi hallgatók körében féktelen agitációt kezdett a kormány állítólag türelmes politikája ellen. A földbirtokok elvételel fél munkának nyilvánította. Követelte oly további lépések megtételét a kormánytól, amikről maga is tudta, hogy teljesülés esetén fenekestől forgatnák fel a társadalmi rendet Gitániában s rontanák le az ország hitelét a kapitalista külföld előtt.

— Mit érünk vele, ha néhány nagybirtokostól elvettük a földeket?! — állította fel az inspektor a követelést. — Vegyétek el a városi bérházakat a libúroktól s a libúroszemitáktól!

A torradini kormányzó legszívesebben letartóztatta volna az igaztót. De éppen arravaló tekintettel, hogy Tótisz az ifjúság előtt páratlan népszerűségnek örvendett, csínyján kellett elbánni vele. Magához hivatta tehát az inspektort. Négy szemközt kérdezte tőle, mily ellenérték fejében mondana le kényelmetlen magatartásáról?

Tótisz a Félix Orbán Paradicsonát igénylő beadványának elintézését jelölte meg békefeltételként. S a kormányzó kilátásba helyezte közbenjárását s a maga részéről biztosnak nyilvánította Tótisz ügyét.

Tótisz aznap a kötelességét megtett férfiú önérzetével tért haza feleségéhez.

— Mit akarsz?

— Azt akarom mondani Önnek, hogy miután elrabolja az én néhai barátom Paradicsomát, most már mindent elhiszek Önről.

— Örült vagy. Rabolok?

— Elrabolja az én néhai barátom Paradicsomát.

— Hát aztán? Nektek rabolom.

— Nekem nem fog rabolni semmit ezen a világon.

— Kérlek ne okoskodj. Délre kell menned az egészségedért.

— Én nem megyek délre a maga bűnétől szennyes pénzeken. Meg fogok halni Torradinban.

— Az ember lúdbőrös lett a lány elszánásától. Pedig mit tudta még ekkor, mily leszámolt szándék remegett a szavaiban?! Olga folytatta:

— Azért jöttem, hogy megmondjam Önnek, hogy most már mindent elhiszek Önről.

— Mit hiszel?

— Elhiszem azt, amit egyszer nem akartam elhinni a szemeimnek. Tótságban a lelplezés veszélye felszította a bor mámorát. Világosság esett a lány magatartására. Ebbe a fénybe Tótság belemeredett.

— Maga lopta el az én gyöngygyakékemet! — hangzott felebbeszóval.

Olga félelmessé nőtt a kimondott igazság hatalmában.

— Mit? Mit? Nem értem — dadogta a férfi, hogy időt nyerjen valami cáfolat előráncigálásához.

— Láttam amikor zsebrevágta a gyöngygyakékemet.

— Olgácska!

— Emlékezzék! Ott állt a kómód előtt. Kezében tartotta, úgy nézte a nyakékemet. Akkor benyitottam az ajtót. Nem akartam hinni szemeimnek. De most már hiszek. Maga lopta el a nyakékemet. Azt hittem akkor, álmodom. Eszter előtt azt is titkoltam máig, hogy a nyakékem eltűnt.

— Azt hitted álmodsz ... Hogy mered feltételezni rólam, hogy ébren voltál?

— Most már tudok mindent. Tisztán látom az összefüggéseket.

— Micsoda Összefüggést?

— Levelet kaptam a cirkuszigazgatótól. Azt írja, hogy valahol egy hölgy nyakában éppenolyan nyakékét látott, mint az enyémet. Meg fogjuk oldani a szálat. Elhatároztam, hogy még ma szólanom fogok Eszternek.

Ilyen kis beteg senkiség forrása a hurkot a nyakán! Girhes házimaszka bivaly szügyébe harapott! Hogyan is lehetett oly örült, hogy amikor zavarból, szándéktalanul az átkozott fűzért zsebrevágta, még értékesítette is s a tetejében még személyesen?! Hja a dolgok egymásból folynak s az ártatlanságból észrevétlenül dagad ki a bűn! S akkor igazán olyan szegény volt; egy rossz dukát sem volt az erszényében! Vájjon ha oda-

A szűz irtózata fokenként helyet engedett a tüdőbeteg szervezet mindedig elnyomott sóvárgásának. Lehunyt szemei mögött elnyújtózkodott az idegen test közvetlen közelségének nemismert nyugózése. S a hatalom lassan eluralkodott a tiltakozáson.

— Elárulsz-e hát?

Aléltan, törten nyöszörögte:

— Nem.

— A férfi félkezével a derekát kulcsolta át. Másik keze a kis, kemény mellén remegett.

— Agyonkínozzlak!

— Ölj meg! — gyötrődött a lány.

Fáradtan viszonzta Tótisz öleléseit.

Fehér térdei remegtek. Csuklás fojtogatta. Ahol Tótisz a feltüremlett ruha alatt meztelenségre lelt, ott a gyöngye hús síkos volt s hideg.

A mámor megrabolta eszméletüket. Most már hörgött fuldoklóit a lány:

— Eressz. Meghalok.

Vad ajkai megint egészen befödtek ajkait. Szemei fehérbe fordultan merevültek valami lehetetlen, groteszk üvegszerűségbe. A férfiben az öröm, az asszonnyá gyötört Olgában az élet lüktetett el.

Tótisz kellemetlen, meleg sós ízt érzett a nyelve hegyén. Felemelkedett. Láta, hogy Olga szájaszögletén vékonyan szivárog a vér.

Összeborzongott. A hirtelen beállott csönd irtózatában fáradhatatlanul működött valahol a szű.

— Olga! Olgácska! Kedvesem!

A nő nem felelt.

Utálattal nyúlt a melléhez. Hideg volt a mell.

* * *

Egy asztalkendő a földön hevert. Tótisz emlékezett reá, hogy mielőtt ebédnél felkelt, abba törölte száját a pohár bor után. S a kályhában ropogott a tűz.

— Szerencsém van — villant át rajta a menekülés gondolata.

A kendővel eltüntette a nyomokat. Rendbehozta Olgát. A kendőt tűzbevetette. Óvatosan kinyitotta az Olga szobájába vezető ajtót. Nyugalmas csönd volt az egész lakásban és béke.

Karjaira emelte Olgát. Abba a szobába vitte át, ahol a szegény szenvedő annyit ábrándozott ma délig délről, tengerekről, pálmákról, eukalip-tuszról.

Ott is a pamlagon helyezte el.

Mégegyszer körülnézett. Véryomokat keresett az ebéldívánon s

a parketten amerre Olgát az ebédlőből átvitte hálósobájába. De minden rendben volt.

Hirtelen nagy felengedés fogta el megfegyvelmezt józanságát. Saját szavait hallotta visszacsengeni:

„*Mondottam, hogy hallgatni fogsz*“.

Nem így akarta, nem egészen így.

— Most már bizonyos, hogy hallgatni fog — gondolta mély sajnálkozással.

Elsírta magát. Férfi és gyilkos létére hangosan zokogott.

— Ez jó, hogy most hullnak könnyeim, ez alibi, hogy sírok — keredett felül benne megint a számító ész.

Halkan kizárta az ebédlőajtót.

— Olgácska rosszul van. Az istenért jöjjön — kiáltotta a konyha felé.

A szobalány lélekszakadva berohant. Látta, hogy az úr göresösen zokog. Tótisz látta, hogy látják könnyeit...

A kezelőorvos mikor előhívták, csak szívére tette a fülét Olgácskának. A halál úgysis közeli volt, mindennap várható. Szinte természetes volt, hogy bekövetkezett.

— A tuberkulózis ölte meg. S a gyöngye szíve — mondotta Olga orvosa.

XI. FEJEZET

Hírlapirodalom Torradinban

A Torradini Naplónál az új munkatárs mérnöki pontossággal jelent meg szerkesztőségi óra kezdetén.

— Látszik, hogy újonc — mosolyogtak rajta a régi hírlapírók.

Boldizsár megbecsülte új állását. Nem verejtékezett honpolgár létere alig válogathatott foglalkozásokban Gitániában. S a hírlapírás végleges kenyérkereset formájában kínálkozott életében. A nagybirtokról s a nemzeti ajándékföldről szóló törvény közvetlenül végrehajtás előtt állt; atyja Paradicsomára most már igazán nem volt mit számítania.

Aznap három cikket irt lapjának az utolsó huszonnégy óra eseményeiről. Munkáját megírás után átolvasta. Száraz, egyszerű híradás volt mindhárom. De a leírt tények állásfoglalás nélkül is a libúr sors harsány jalkiáltásaiként hatottak az új viszonyok között:

A Linkoln-út és Amazon-tér sarkán az orvosi fakultás hallgatói Tótisz vezetésével tegnap megrohantak egy arra haladó zsidótemetést. Kiborították a hullát, miközben a jajveszékeltő özvegyet s a halott gyermekeit behajigálták a Városligeti tóba.

Ugyanezen napra virradó éjjel a torradini polgármester sugalmazására a Pángitán kultúregyesület kiküldöttei ledöntötték az igazságügyi palota előtt a Szabadság-szobrot. A több mint ötszáz éves libúr emlékmű törmelékait a rombolók egy vagonygár számára jópénzen eladták. Jövedelmükön a polgármesterrel megosztottak.

Az Unikum hangversenytermébe tegnap estére hirdették az Arizona-duó fellépését. A duó egy dobművészből és egy cintányéros művésznőből állt. Hangszereiket mindaketten lábukkal kezelik. A közönség egész héten át, amíg a hangversenyt hirdették egyetlen jegyet sem vásárolt. Miss Arizona erre ma reggel felkereste lakásán a rendőrfőnököt, akitől másfél órás tárgyalás után meglehetősen zilált állapotban távozott. A rendőrfőnök még a délelőtt folyamán egy szakasz gyalogos és négy lovas rendőrt bocsájtott az Arizona-duó rendelkezésére. Mr Arizóna a karhatalom fedezete mellett végigjárta az összes torradini kereskedőket, orvosokat s más jómódú polgárokat. Csodálatos könnyen csaknem minden jegy elkelt már, amikor Arizóna műdobos úr egy Merész Károly nevű szatócs üzletébe is benyitott. A szatócs a műdobos úr ama ajánlatára, hogy vásárolja meg tőle egészben a hátralevő tizenkét hangversenyjegyet,

zavarában megvakarta a fületövet. Mr. Arizóna dűhre lobbant a szatócs mozdulatára. Kirántotta a kíséző rendőrök egyikének kardját és markolatig döfte a szerencsétlen ember beleibe. A rendőrség a halott szatócsot letartóztatta.

A kéziratot Boldizsár bevitte a felelős szerkesztő szobájába. A szoba még üres volt, A nagy amerikai íróasztalon szokatlan a rend. Ebből Boldizsár arra következtetett, hogy a felelős ma még nem járt a szerkesztőségben. Letette a teleírt papírlapokat a szerkesztői asztal közepére s hogy hírei a figyelmet jobban magukra vonják ha a lapfőnök bejön, rájuk helyezte a tintatartót.

Mire munkaszobájába visszatért, bejött Pizó is, akivel Boldizsár szomszédasztalnál dolgozott. Pizó fejetetejéről a szerkesztőségben sohasem került le a keménykalap. Félix, mielőtt belépett, kénytelen volt tudomásul venni, hogy kollégája valamivel nincs megelégedve. Pizó úgy ordított, hogy a folyosón az egész szerkesztőség összeszaladt volna, ha Félixet kivéve legalább még egy lélek ott tartózkodik.

— Jó reggelt kolléga úr — köszöntött nyájasan Boldizsár a forrongóra.

Pizó anélkül, hogy hátrafordult volna, mégjobban kezdte verdesni az asztalt.

— Valaki megint ellopta a jegyzeteimet. Rajta volt a tegnapi tűzoltóbál résztvevőinek teljes névsora. Disznóság! És tegnap osztottam szét a segélyeket is az elcsapott tisztviselők közt.

De egyszerre felderült az arca. Mint egy zseniális ötlettől ihletve előbb homlokához kapott, azután kabátja külső balzsebéhez.

— Megvan. Tévedtem. A hiba ott volt, hogy rendesen a belső zsemben viselem jegyzeteimet. S ha véletlenül a külsőbe teszek valamit, mindjárt megjedek. Mi újság kolléga úr?

— Írtam három cikket. Odatettem a felelős asztalára.

— No ugye mondtam, hogy egész használható munkatársunk lesz. Boldizsár elmosolyodott. Jólesett neki az elismerés ettől a pózoló, kiszámíthatatlan hírlapi rókától.

— Szeretnék valamit kérdezni kolléga úrtól — folytatta aztán komolyan.

Pizó szemöldökei összeszaladtak. A rezdülés ravasz homlokán annyit jelentett: figyelek.

Boldizsár kérdezte:

— Ki az a Tótisz voltaképpen? Ön közelebről ismeri.

— Egy csirkefogó.

— És azonkívül?

— Főinspektor. Bohém. És férje a nagyobbik Boromeusz-lánynak. Miért kérdezi?

Félixben pillent valami. Férje a nagyobbik Boromeusz-lánynak? Nem tudta, hogy az egyik, akit ő nem ismert, férjhez ment. Csak a másokra emlékezett, akit a tűzvészből kimentett Nórípőben. Tehát az egyik férjhez ment.....

— Persze. Tudom már — hadarta Pizó. — Ez a Tótisz pályázik az ön boldogult édesatyja jablónamenti birtokára.

— Mi több, én már úgy veszem, hogy a birtok nem is az enyém. Libúr sors ez. Elháríthatatlan. Nem ezért érdekel az ember, de tegnap negyedszer jelent meg életemben. Először nyáron a vonaton. Erről tud Ön is. Aztán Nórípőben, amikor a Péter-Pál intézetet felépítettem s a borsalónai főbíró ráusztotta a parasztokat. Ő volt, aki utolsó percben elhárította a szegyent a fejemről. Nem engedte lebontani az új árvaházat.

— Világos. Akkor már tudta, hogy elveszi a nagyobbik Boromeuszt. Érdeke volt, hogy Nórípő újjáépüljön.

— Meglehet. Okait akkor nem kerestem. Sőt az, hogy ő veszi el a földemet s kúriámat, megenyhül bennem nórípői viselkedésen keresztül szemlélve dolgait. Hanem a tegnapi találkozásom egészen rejtélyes volt vele. Van ideje, hogy meghallgasson?

— Tegnap találkoztak?

— Képzelve el, hogy hol. Nem csinálok belőle titkot. Normánál. Pizó csettintett nyelvével:

— Á! Egészen érdekes. De még mennyire van időm meghallgatni az ilyen csiklandós históriát.

Szabadideje bizonyosságként kényelmesen elterpeszkedett karosszékén. Boldizsár állva maradt:

— Tegnap este vacsora után Norina a lakásán várt reám. Valamit késtem, talán tíz percet, negyedórát vagy lehet, hogy felet. Mellékes. Csengetek az előszobában. Az ajtó nem nyílik. Mégegyszer csengetek. Erre hallom, hogy bent suttognak, majd lépések közelednek. Bosszantott a dolog. Elvégre helyes, Norina nem kizárólagos szeretője senkinek. Annyit mégis elvárhat tőle az ember, hogy amikor valakinek találkozót ad, másokat ne fogadjon. Egészen elment már a kedvem ettől az estétől. Visszafordultam volna, de akkor eszembejutott, hogy titokzatos látogatója még azt hiheti, hogy meghunyászkodtam és elkullogok. Nem kellemes, lia nyeregben maradt versenytársaink együtt nevetnek rajtunk a kedvesünkkel. Mondom, maradtam és föltettem magamban, hogy most már minden áron bejutok. Az ajtót maga Norina nyitotta ki. Zavarban volt, de mosolygott. Gyerünk beljebb — mondta és valósággal tuszkolt az előszobából. Jó. Ami azt illeti, nem ragaszkodtam kimondott találkozáshoz a rejtélyes látogatóval. Amint bent voltam a szobában, persze, hogy Norina azt mondja: pardon, egy pillanat. . . elfelejtettem bezárni a leülső előszobaajtót. Ez már megint nem volt inyemrevaló. Visszatar-

tottam:

— Pardon kedvesem! — mondottam jó hangosan, hogy az illető úr is meghallhassa. — Nincs kifogásom ellene, hogy egy gyáva férfi előlem meneküljön. De hogy ugyanazt a gyáva férfit kikísérjed, aztán visszajöjj engem szórakoztatni, az ellen igenis tiltakozom.

Úgy látszik erősen elevenjére tapintottam valakinek. Először egy másik szoba ajtaja nyílt, azután az előszobán át valaki Norina kísérete nélkül is kisuhant.

— Mi volt ez? — kérdeztem Norinát.

— Mindent elmondok — felelte ő.

Ezeket mondta el:

Nem régiben egy este egyedül távozott lakásáról a hippodromba. Az ucca, amelyen át igyekezett, néptelen volt és rosszul világított. Egyszerre csak észreveszi, hogy valaki utánasiet. Meggyorsította lépteit. A férfi így is eléje került.

— Ne ijedjen meg Bűvésznő — szólította meg kísérője. — Én a bűvésznőnek régi tisztelője vagyok. Ha megengedi, elkísérem egy darabon.

Norina megkönnyebbült. Az ilyen tisztelők — gondolta — lehetnek kényelmetlenek, de sohasem veszedelmesek. Elfogadta a kíséretet. Közömbös dolgokról beszéltek az úton. Majd egy erős uccai ívlámpa alatt a kíséző hirtelen az a kérdést szögezte Norinának:

— Mondja Bűvésznő, hát igazán nem ismer fel engem? Nem találkoztunk volna mi soha?

És kalapját lekapva fejről úgy állt a nő előtt, hogy az ívlámpa vakítón világította meg az arcát. Norina felismerte az embert:

— Ni, csak most emlékezem. Dehogy nem ismerem! Ön volt az, akitől barátom a gyöngygyakéket nekem vásárolta.

A férfi megrezzent. A nagy uccai lámpa sápasztó fényében látni lehetett, hogy arca egy árnyalattal sötétebb kifejezést ölt.

— No lássa — nevette aztán. — Tudtam én, hogy engemet nem lehet egykönnyen elfelejteni.

Azt is kérdezte Norinától, hogy hát a nevét nem ismeri-e? Miután Norina azt igazán nem tudta megmondani, nevetve fellélegzett és búcsú nélkül otthagya a nőt.

Nos, tegnap ugyanez az úr az én randevúm idején becsönget a bűvésznőhöz. Norina a találkozónkra való tekintettel figyelemből a komornáját is elküldötte. Egyedül van a lakásban, tiltakozik a látogatás ellen. Azzal igyekszik eltávolítani az idegent, hogy minden pillanatban megjöhetnek a látogatói. Csakhogy az idegen nem hisz a bűvésznőnek.

— Kifogás! — legyint — és erőszakosan beljebb kerül. Legalábbis Norina úgy mondja, hogy erőszakosan. Azt is mondotta

Norina még, hogy az a tudat, hogy én minden pillanatban megjöhetek, nyugalmat kölcsönzött neki.

Pizóban itt megszólalt az újságíróérzék:

— Hogyan magyarázta akkor Norina azt, hogy az előszobaajtót mégis bezárta az Ön orra előtt?

Azt mondja, hogy az ajtót nem ő, hanem a látogató zárta be.

— Jó vicc.

— Nem kutatom. Csak azt adom vissza amit Norina beszélt. Miután látogatója a fogadószobába jutott — így adja ő elő — kínálás nélkül, barátságosan helyetfoglalt. Felszólította Norinát, hogy mutassa fel a gyöngynyakéket.

A nő habozott.

— Ne féljen — biztatta erre a férfi. — Nem fogok erőszakoskodni. Becsületes megegyezést akarok kötni a Bűvésznővel.

És most: jól figyeljen a kolléga úr! A látogató megmondta a nevét. Tótisz volt.

— Előbb-utóbb úgyis rájönne asszonyom a kilétemre. Jobb ha én mondom meg a nevemet, ezzel szemben kérem legteljesebb titoktartását.

— Norinától titoktartást! — kiáltott fel nevetve Pizó. — No ez érdekes! Naiv és regényes. Folytassa csak; valóban igazot?

— Norina természetesen megígérte a titoktartást. A férfi annyira ment Norina megnyugtatózásában, hogy személyazonossági igazolványokat mutatott neki. Amikor pedig meggyőződött róla, hogy Norina végre tökéletesen megnyugodott, felajánlotta a nyakékért cserébe ... nos találja ki, hogy mit, kolléga úr?

— Fogalmam sincs — vont vállat Pizó.

— Felajánlotta a Paradicsomot!

— Megörült?

— Norina azt mondja, hogy Tótisz feltűnő nyugalommal tette meg ajánlatát. Szinte patológus volt a magaviselete. Amellett a logika, amivel szándékait megvilágította, kifogástalanul működött. Hogy azt mondja annak idején a nyakéket fojtogató anyagi és családi szükségből adta el. Viszont a felesége miatt, hogy a Paradicsomot tőlem eligényeli, nem akarja többé ismerni őt. Ő már szívesen szabadul a Paradicsomtól még ha oly olcsó áron is, mint egy gyöngynyakék. Norina aztán vissza is szolgáltatta neki a nyakéket, de hogy önmagát is biztosítsa esetleges kijátszás ellen, néhány szemet titokban megtartott magának a gyöngyökből.

Pizó két újabb kérdést kockáztatott:

— Tudta-e Tótisz, hogy Norinának aznap este Önnel van találkozója?

— Azt sem sejtette, hogy közelebbi ismerőse vagyok a bűvésznőnek.

— Ismeri-e Ön Tótisz feleségét?

— Ez az, amit magam sem tudok. Arról, hogy Tótisz felesége Boro-

meusz-lány csak imént értesültem kolléga úrtól. A Boromeusz-lányok tudtommal jóban voltak édesatyámmal. Boromeusz Olgát, mint említettem, Nóri-pó égésekor kihoztam egy lángoló házból. De Olga a napokban elhunyt.

— Hogyan értelmezi kolléga úr, hogy nem tudja ismeri-e a másik Boromeusz-lányt, Tótisz feleségét.

— Amikor Nóri-póbe érkeztem, találkoztam egy hölgygel, — felelte Félix. — Bemutatkozáskor nem sikerült megtudnom ki ő. Később sem érdeklődtem iránta. Néha úgy rémlik, mintha ez a hölgy azonos volna Tótisz feleségével.

— Kis szünetet tartott.

— Különben erre gondolni sem szeretek — folytatta azután. — Mindenesetre ritka tünemény napjainkban, ha ugyan igaz, hogy egy feleség azért hidegüljön el férjétől, mert a férj vagyont szerez. A reám nézve igen hízelgő viselkedésnek magyarázatában mégis megelékszem annyival, hogy a Boromeuszokban mindenkor túltengett az erkölcs és az önzetlenség, azonkívül, hogy — ismétlem — a lányok kedves ismerősei voltak édesatyámnak. Szeretném megismerni Tótisz feleségét. Sőt most már bizonyos, hogy megismerem. Akarom a találkozást.

— Ezért kéri tehát felvilágosításaimat Tótiszról — mondotta Pizó.

— Részint ezért, részint pedig maga Tótisz is érdekel. Az egyik hír, amit ma lapunkban irtam, rá is vonatkozik. Ki tulajdonképpen ez az ember? Milyen álláspontot kell vele szemben elfoglalni? A végzet rövidesen szembeállít bennünket, tudom. Elnéző legyen-e vele vagy kíméletlen?

Pizó szerette ha tanácsát kéri. Készséggel nyújtott felvilágosítást:

— Tótiszt jól ismerem. Típusa a tegnapról-mára tág lehetőségek közé csöppent embernek. Ki akarja használni alkalmait s ha erényei vannak, nem a saját erényei. Bűnei, amik kétségtelenek, ugyancsak helyzetéből magyarázhatók. A típus erényeit s a típus bűneit hordja magán az efajta ember. Hangsúlyozottabban mint bárki más. A távlatot a senki embertől a mindent bíró emberig egyszerre pillantotta meg szűklátókörű tekintetük. Kételyek nélkül indulnak a kedvező szélben. Kalóz sajkákon, sovinizmusuk dagadó vitorláival. De a tengeren járatlanok. Nem értenek a hajó kormányzásához. Nincsen sem önfegyelmük, sem nemzedéknevelte ösztöneik zátonyok, szirtok kikerülésére. Sodorja őket az ár és hajtja a szél. Nem kell evezniök, mint másnak, mint a mi népünknek. Izmaik ennél fogva petyhüdtek maradnak. Tenyerükön az evező rúdja nem kerge-síti meg a húst. Szerencsájuk van! Pihenten érik a célt! Csakhogy az első kedvezőtlen szellő, az első kis örvény, amivel a magunkfajta edzett ember szembeszáll, haláluk a nem ismert habokon. Ismerem Tótiszt. A gitán diadal passzátszele most csiklandozza elvukult kilátásait. Külön hátrányos

helyzete van abból ítélve, amit Norina beszélt. Nem bírja felszedni horgonyait. A gyöngysor úglátszik nagyon köti sajkáját a tengerfenékhez. Erősíteni kell a szeleket, hogy eltépje horgonyát. S ezt meg is próbálja. Gyakran látom őt a gitán ifjúság találkozó helyein. Jó szónok. Tudja, hogy a félrevezetett fiatalság hangulata hatalom, amit kihasználva nincs lehetetlenség az érvényesülésre.

Pizó szavai eleven érzékenységeket érintettek. Félix Boldizsár Nóri-pöre gondolt, a jó libúr erdei népre, akiket kezes alkotókból ordas vadakká állatiasított egy alattomos ember hazugsága.

— Ha így van, akkor tudom, hogy ezt az embert engesztelhetetlen módon gyűlölöm.

— A gyűlölet nem civilizált érzés — mondotta Pizó. — Értünk kell ellenfeleinket.

— Nincs ellenfelem. Őt sem ítéltem el, amíg csak ellenem vétett. Nem hördültem fel a Paradicsom elsajátításán. De ne mérgezze meg jövődönket a tömegek szívében, mert akkor orvul, halálíg üldözöm. Nincsenek ellenfeleim. Hanem a népek gonosztevői vigyázzanak!

— Ön egy hatalom nélküli Robespierre.

— Senki sem látja a holnapot.

A szerkesztőségi szolga behozta Félix cikkeinek kefelevonátát.

A nyomda kérte a cikkek azonnali átolvasását. A szedésanyag váratlanul előrehaladt; a cikkeket tördelni kellett a lap formába.

Félix megdöbbsent. Cikkeit így szedték nyomtatásba:

„*Megható tanulmányozomj.* Páratlan módon nyilvánult meg tegnap délután a Linkoln-egyetem orvostanhallgatóinak tanulmányozomja Torradinban. Az egyetem hetek óta nélküli a boncolásra alkalmas hullákat. A lelkes diákság szemelött tartva, hogy az anatómiában való visszamaradása mérhetetlen károkkal járhat a jövő generáció egészségügyi viszonyaira, nem szívesen bár, de elhatározta, hogy maga igyekszik segíteni a lehetetlen állapotokon. Hősies felretételével avult középkori elfogultságoknak, a Linkoln-út és Amazon-tér sarkán, népszerűségük veszélyeztetésével megállítottak egy halottaskocsit s a bennefekvő holttestet tiszteletteljesen kiemelték. A lakosság egyes rétegeiben a tudományos expedíciót félremagyarázták s összefüggésbe hozták a városligeti tó partján ugyancsak az orvostanhallgatók által inszenált jelenetekkel. Jól informált helyen azt a felvilágosítást nyertük, hogy a tóba a hallgatók szintén kísérleti célból sülyesztették a halott hozzátartozóit, amennyiben a fuldoklás szimptomáit akarták rajtuk tanulmányozni. Fölötte sajnálatos, hogy némelyek sötét szenvedélyektől fűtötten a diákság legnemesebb cselekedeteit gyűlöletre alkalmas módon igyekeznek elferdíteni“.

„*Éjjeli orkán a Szabadság-szobornál.* Tegnapra virradó éjjel hatalmas orkán pusztított a városban. A vihar ama ritka természeti tünemé-

nyék közé tartozott, melyek csupán egészen szűkre határolt területeken nyilvánulnak. Elemi erővel lesodorta az Igazságügyi palota előtt álló több százados emlékművet. A rombadöntött szobor darabjait, nehogy illetéktelen kezekre jussanak, a polgármester összeszedte s kegyeletesen elraktározta. A polgármester atyai gondoskodásáért minden dicsőretet megérdemel.“

Harmadik cikkének már csak címeit és alcímeit futotta át Boldizsár.

“Kultúrmerénylet az Arizóna művészpár ellen. — Egy belvárosi szatócs kihívó magatartásának következményei. — Merész Károly gyógyíthatatlan betegségben hirtelen elhalt.“

Boldizsár fogta a levonatokat.

— Benn van még a felelős szerkesztő úr?

A szolga nem tudta megmondani.

— Mit akar? — érezte meg Pizó a bajt.

— Kérdőrevonom a felelőst. Ezek nem az én cikkeim. Ezek karikatúrák.

Odadobta a nedves papírszeleteket Pizó asztalára. Pizó unottan futotta át a sorokat:

— Sejtem, hogy Ön másként írta meg értesüléseit. Mit gondol, hány-szor tiltották be megjelenésünket amiatt, hogy fotográfiát s nem karrikaturát adtunk az eseményekről?

— Akkor tegyük le a tollat. Rosszabbak vagyunk a prostituáltknál, így nem lehet szolgálni nemzeti érdekeinket.

— Most csak így lehet. A prostituáltat pedig sohasem a saját egyénisége teszi azzá, hanem a körülményei. Jelenleg kissé kétesek a körülményeink. Azért ne tesék hinni, hogy a prostituáltak mi vagyunk. Csak a viszonyaink tisztázatlanok.

— Az első cikkben kiírtam a Tótisz nevét. Ezt egyszerűen nem is lelem.

— Legtöbbet a múltban azzal ártottunk magunknak, hogy kiírtuk a szereplők neveit. Az emberek betegesen hiúak. Respektálnunk kell az érzékenységeket. Egyébként maga a Libúr Szövetség is azon az állásponton van, hogy küzdelmeinkben tartanunk kell magunkat a loyális és parlamentarizmus formáihoz.

— Akkor is, ha e formákat a másik oldalon semmibeveszik?

— Abban az esetben is.

— A Libúr Szövetség gerinctelen, önző érdekcsoport. Hülye és impotens!

— Lehet hogy kissé tehetetlenek vagyunk. Eddig valóban nem sok eredményt sikerült felmutatnunk. Fő azonban, hogy megvagyunk. Ne tessék bennünket sértegetni.

— Ezt én nem bírom!

— Az ember sok mindent elbír, hogyha akar. Zokon ne vegye kolléga úr, az Ön vérmérséklete a huszadik század politikai főzélekeihez élvezhetetlenül fűszeres.

— Készíték én még saját ínyemre való ételeket!

Pizó arcán egyszerre minden izom egyetlen érzellemnek petyhüdt a szolgálatába. Az ajkak szélei legöbültek, az orrcimpák kiábrándultan lazultak meg, a szemgolyók bágyadtan rebegtek a vörösárnyalatu, ravasz pillák alatt. Az egész ember maga volt az élő megvetés:

— Lapot alapít?

— Azt. Lapot alapítok. Igazat akarok mondani. Harcolni akarok. A petyhüdt arc figyelemre hegyeződött.

— S a pénz?

— Ha akarom van még valahol. Amiért nem akartam hozzányúlni a készhez és inkább keservesen kísérletezem, hogy megkeressem a mindennapi betevőfalamat, azért valami van még valahol.

— Tessék? — kétkedett füleiben a hírlapíró. — A mérnök úrnak pénze van és komolyan lapot alapít? Mennyi az a pénz?

— Van — mosolygott Félix Boldizsár megenyhülve.

De ekkor már az előbbi Pizó nem volt sehol. Kicserélték. Lelkes fiatalember ágált Félix karjába kapaszkodva. Vitte magával a mérnököt, ki a szerkesztőségből, szabad levegőre. Kalapját is lekapta odakünn, hogy a homlokát jobban érje a hűvös őszi szél:

— Ketten fogunk szerkeszteni. Irgalmatlanok leszünk a gazemberekkel szemben és megteremtjük a megalkuvás nélküli szabad közvéleményt. Friss vérkeringést viszünk be a Libúr Szövetségbe, vagy felrúgjuk Őket mint a nemzet diadalmenetének útjában rothadó akadályt. Ön, mérnök úr meg fogja lelteni keserőségei kielégülését. És én, én, én visszakapom az ifjúságom hitét! Ajkamról elmúlik a fanyarság íze. Olcsó megalkuvás nem fogja kiherélni leirt gondolatainkat! Mérnök úr! A nagy libúr vereség óta mi leszünk népünk első hősei. Menetelésünk az emberi igazságok felé nem ide-oda való topogás lesz többé, hanem ellenállhatatlan lendület!

Félix Boldizsár nem ismert rá. ismerősére.

— Ön csodálkozik rajtam, — folytatta Pizó. — Mit tudja Ön, hogyan őrlődött bennem tíz év óta az ember abban a taposómalomban, amit ma újságírásnak nevezünk. Ön ma csak izelítőt kapott s máris fuldokol. Tíz év! Az emberek a háborús éveket duplán számítják. A mai újságírás tíz esztendeje egy egész *élet*, elrontott, felélt, hitvány földi lét. Szüntelen hajsza a kilátástalanba! Nyomorult bér és dús zaklatás. Földgihajlás a hatóságok előtt. És ma mindenki hatóság. A falú kondásáról csak körülírtan lehet közölni, hogy lopott. Mert őt a község alkalmazza, tehát hivatalos közeg. Nebántsvirág. Ő is hatóság! A gazemberek másik része vagy

hirdet a lapban vagy legalábbis előfizető. Két évvel ezelőtt egy közismert kéjenc, egy nagykereskedő szemellettára öklözött meg az uccán egy fiatal leányt, akinek elrabolta a szüzességét, beteggé tette és teherbeejtette. Én mentettem ki a szerencsétlent a vadállat karmai közül. Az összecsődült ucca bosszút lihegett.

— Ne féljete! Meg fogom írni a gaztettet a Torradini Naplóban. Holnap — mondtam — ez az ember a közmegevetésé!

A hős férfiú gúnyosan nevetett:

— Semmit sem fog írni tisztelt szerkesztő úr; majd én elintézem. Két ujjával a megvesztegetést mutatta az orrom alatt. Elütöttem a szeplős, szőrös, zsírpárnás kezeit. Az összecsődült uccához üvöltöttem:

— Köpjete! le, ha holnap a neve öklönyi betűkkel nincs benne a Torradini Naplóban!

Benne volt.

Én a szerkesztőségben véresre vertem az öklömet az asztalon, mert kiadóim nem engedték megírni a botrányt. Ő ellenben a kiadóhivatalban egy egész évre, feladta üzlete hirdetését. Azt mondta a kiadóhivatalban:

— Mondják meg Pizó szerkesztő úrnak, hogy én nobilis ember vagyok. Azért tétetem ki legalább a reklámhírek közt a nevemet, hogy az ucca népe szaván ne foghassa őt. Nem fogják szembekepní!

. . . Összepólyázott fejfel betámít egyszer egy nyomorult libúr adó-tisztviselő. Előfizetőnk. A főnöke, valami iszákos gitán adminizstrátor követte el rajta a súlyos testisértést, mert nem volt hajlandó parancsára egy hamis nyugtát szabályszerűen kiállítani. Előfizetőnk nem mert főnöke ellen feljelentést tenni. Minden elégtétele az lesz, ha mi foglalkozunk az esetével, amit mint előfizető elvár tőlünk. Én benyomozom a riportot. Megírom, öles hasábokon. Hiszen előfizetőnk! Harmadnap ismét megjelenik a panaszos. Nyilatkozatot hoz, hogy vele foglalkozó tudósításunk elejétől végig légbőlkapott.

— Hiszen a pólya még most is rajta van a fején. Ember! Hogy lehet valaki ilyen gyalázatos?

— Elestem — mondja előfizetőnk. — Állásomból dobnak ki, hogyha nem cáfolok.

— Kirúgtam volna, de előfizető!

— Ugye mérnök úr hogy most már megért?

— Mindent meg fogunk írni — mondotta Félix elhatározottan. —

Nem baj, ha rajtavesztünk is!

— Nagyszerű! Mi lesz a címe a lapnak? Igazság? Népszava?

— Tűzmadár.

Pizó elhallgatott. Meredten nézett föl Félix Boldizsárra. Ő, aki miniszterekkel, világhíres művészekkel, sőt egyszer egy köztársá-

sági elnökkel is csinált már interjút, soha még embert olyan elérhetetlen magasságban nem érzett maga fölött, mint most ezt a fiatal mérnököt. Megragadta a kezét s mámorosan dadogta:

— Tűzmadár! Nem baj, ha belehalunk!

XII. FEJEZET

Szellemes emléksorok

A nagypolitika suszterei és augúrjai szüretet szimatoltak. Valami volt a levegőben, ami kétértelmű jóslatokat hozott divatba. Dodonai komorság feküdt Kékesföldre. Az augúrok, kiknek őselődei állati belek-ből mondtak jövőt, híven szektájuk szokásaihoz hasból adtak nyilatkozatokat az újságíróknak.

Kopasz, közgazdászok a délutáni fekete és gyűrűs szivar élvezete mellett mind gyakrabban ejtették mellükre tokájukat. A dús ebéd emésztése közben felbőffent emlékezetükben a múlt:

— Hasonló előjelek előzték meg annakidején a libúr-gitán háború kitörését is.

Ez a megállapítás általánossá rohamosodott. Egyszer egy fejhangú pikoló a Nagyfej-törzsasztal politikai vezérfőnökéhez kiszolgálás közben ezt az idegesítő kérdést intézte:

— Századszor hallok kegyelmes uram, hogy a feketekává és cukor ára a libúr-gitán háborút megelőzőleg is emelkedett. Tessék megmondani nekem, mi következik ebből? A libúrok most nem háborúskodhatnak a gitánokkal, hiszen a gitánok bekebeleztek és lefegyvereztek bennünket.

A vezérfőnök a feketéhez adott plékanállal éppen a cukrot olvasztotta csészéje fenekén:

— Szemtelen kölyök! Ki küldött ide ezzel az ostoba kérdéssel?

— Magamtól jöttem; ne méltóztassék haragudni rám. Úgy gondoltam, hogy ha háború nem is lehet közöttünk, forradalomnak mindenesetre jönnie kell.

A vezérfőnök nyelt és rejtélyesen fujt a levegőbe szivarfüstjéből:

— Félő, hogy ennek a gyermeknek igaza lehet — nyilatkoztatta ki az asztaltársaságnak.

Magát a pikolót azonban tekintetre sem méltatta. Tartott tőle, hogy a kölyök újabb kérdéssel terheli, amire újból felelnie kell. Hogy a társalgást elterelje a hátamegett ólalkodó pincérnövendéktől, tréfásan megfenyegette az asztalvégén állommal küzdő fiatal riportert:

— Aztán barátom, ezt a nyilatkozatomat nem föltétlen szükséges megírnia.

A riportert ijedten eszmélt, hogy röppenni hagyott egy politikai nyilatkozatot.

— Mit mondott a kegyelmes úr? — kérdezte sűgva szomszédjától.
— Nem figyeltem oda.

— Félő, hogy a gyermeknek lehet igazza — ismételte a nagy horderejű kijelentést a kérdezett.

A riporter följegyezte:

— Fél ő, hogy csak a gyermekeknek lehet igazuk.

Utána gondolt. Ki fél? Mielőtt az asztalvégén elbóbiskolt, a kegyelmes úr a pénzügyminiszter helytelen adópolitikájáról értekezett. Ahá! Tehát a pénzügyminiszter fél, hogy végeredményében csakis a gyermekeknek lehet igazuk. Kissé ugyan homályos volt előtte, miért lesz igazuk a gyermekeknek, de a homályt álmoságának tulajdonította. Konyakot rendelt s ekkor megvilágosodott előtte a kérdés: a pénzügyminiszter attól fél, hogy Gitánia jelenlegi gazdasági válsága annyira tartós jellegű, hogy hiábavaló ellene minden erőfeszítés. Azoknak a közgazdászoknak van igazuk tehát, akik gyermeki nemtörődomséggel csak a pillanatnyi konjunktúrát tartják szemelőtt, hiszen a válságot úgysis csak a jövő nemzedék fogja megoldani.

Ily értelemben, a kegyelmes úrra hivatkozva, másnap a riporter hatalmas politikai és közgazdasági helyzetképet írt. Mivel pedig az általános pesszimizmusnak a cikk megfelelt, nagy feltűnést keltett vele. A kegyelmes úr bölcsességének sugarai a megerősödött népszerűség fényével csillogtak keresztül a nehéz pénzügyi fellegeken.

Gitániában a libúr nép mesterségesen előidézett leszegényedése a gitán népelemen is kezdte éreztetni kellemetlen hatásait. A kormány immel-ámmal hozzálátott a kérdés vizsgálatához, kárára lenne-e az országnak, ha legalább gazdasági téren enyhítené a különbségtételt első és harmadrangú honpolgárai közt? Meggondolásainak eredményeként azonban mást kisűtni nem tudott, mint azt, hogy a politika és gazdasági élet összefűggései oly szorosak, hogy alig lehet az egyikhez a másik érintése nélkül hozzányűlni. Hol volt a beavatkozásra legalkalmasabb pont, azt egyöntetűleg sem a gazdasági sem a politikai tekintélyek megállapítani nem tudták. A hétköznapai politikai frázisok szótára új libúr kifejezéssel gyarapodott:

— Kőrövetkezmények sodrában vagyunk — lehetett hallani minduntalan.

Kékesföld leveretésének napjaiban a hódítók érdeke az volt, hogy megsemmisítsék a libúr nemzeti jólétet. Mentől inkább rongyolódott a hódított nemzet, annál inkább múlt annak a veszélye, hogy kiheverik vereségüket. De a nép elkoldusodása azt eredményezte, hogy a kormány az új ország libúr területén idővel tűzzel-vassal sem tudott annyi adót behajtani, amennyiből közigazgatási és rendőri szolgálatát fenttarthatta volna. Nem fizették tehát a tisztviselőket. A tisztviselőnek élnie kellett,

zsarolta tehát a polgárokat. A polgár még mélyebbre züllött anyagiakban, körkövetkezmenyként az államkincstár s a tisztviselők mind kevesebb hasznát látták elszegényítő politikájuknak. Az állami szervezet további fentartása egyre kétségesebbé vált. Józan politika az adott viszonyok közt a tisztviselői és rendőri létszám apasztása lett volna. De felmerült az aggály: miután a libúr nép mérhetetlenül szenvedett uraitól, veszély nélkül keresztülvihető-e a létszámapasztás? A kormány ismét körkövetkezmenyek hírájában találta magát. Az elkeseredés Kékesföldön abban az arányban nőtt, amint több és több kiéhezett rendőrt küldöttek a libúrokra. Másrészt: mentől nagyobb volt az elkeseredés, annyival inkább erősíteni kellett a biztonsági szerveket.

Gitánia kezdetben döböntő szükségét érezte a szakképzett polgári elemeknek. A levert ország magasabb rendű civilizációjában viszont nem az utat látta a hódító saját felemelkedéséhez, hanem elért hegemoniája veszélyeztetését. Hogy a kedvezőtlen kultúrelosztódást őslakossága és új népelemei között kiegyensúlyozza, Gitánia egymásután szüntette be Kékesföld iskoláit. Tudatlanság penészfoltjai verték ki a libúr polgári osztályt s a gerincefosztott nép a ráboruló sötétségben képtelen volt többé megkülönböztetni reális életérdekeit lelkiismeretlen népbolondítók ígéreteitől. Szabad garázdálkodásuk nyílt a politikai kalandoroknak, akik kihasználva a növekvő nyomort és elégedetlenséget állandó feszültségben tartották a revans gondolatát. Vissza kellett volna térni a nép felvilágosításához. De hol voltak már ekkor a szélnek eresztett tanítók, hol voltak a tanintézetek, könyvtárak, múzeumok, melyeknek becsukott kapui mögül szenvedélyes gitán mügyűjtők a nemzeti érdek jelszava alatt rég magántulajdonba biztosították a kincseket?!

Itt is emberfölköti szellemet és akaraterőt követelt volna a körkövetkezmenyek megszüntetése.

De talán Gitánia minden más betegségét felülmulta a lakások nyomorúsága. Az ősbaktérium ebben a sorvadásban szintén ugyanott volt, ahol a többi bajoknál. A hatalmi politikában.

Kékesföld fegyveres előzőnlése idején a mozgósított gitán haderő ahelyett, hogy a megszállt városokban kaszárnnyákban helyezkedett volna el, mint tudjuk a polgárság lakásaiba vette be magát. A régi laktanyák üresen maradtak. Patkányok, baglyok szállásaivá romlottak, hol a tört ablakokon, kitépott ajtókon keresztül szél süvöltött, vihar csapkodott. A katonaság nyomdokán később a betóduló tisztviselők is rávetették magukat a magánlakásokra. Kékesföld népe megalázottan volt kénytelen túrni a hálósobák megbecstelenítését. A legszükösebb otthonok sem mentesültek a rekvirálástól. Ordító méltatlankodás, kéztördelő kétségbeesés, a családi élet tisztaságára hivatkozó esdeklések egyként visszahullottak a nyers hatalom egykedvűségéről. Ha a beszállásolt gitánnak kedve jött, hogy a

kiutalt lakásban feleségek vagy leánygyermekek ágyai mellé állítsa fekhelyét, túrni kellett a vérlezítő ötletet. Merényletszámba ment és az államhatalom ellen való illoyalítás címén üldözték, hogyha a házigazda az elfoglalt szentélyből akár ingóságokat, ereklyéket, féltett dísztárgyakat, akár nőnemű családtagjait biztonságosabb légkörbe helyezte át. Rendörközlegénytől, bírósági írnokoktól kezdve fel a meghódított területek kormányzóig a kvártélyos fagyöngyként tapadt a nyomorodó libúr polgárság életére. Korlátlan urak voltak a számukra édenkertet, a lakosságra pokolt jelentő otthonokban. Időnként a libúr közvélemény felmorajlott, mint sima felszín alatt a tenger mélyen áramló mérhetetlensége. Mozgalmak csíráztak a kaszárnyák s tisztviselő-lakások kitarozása érdekében. A kezdeményezőket egyszerűen beidézték a rendőrségre, vagy a rögtönítélő bíróság elé sa mozgalom bámulatos gyorsasággal kimúlt. Ugyanez történt olykor a kezdeményező libúr honfiakkal is.

Néhány év alatt megszűnt az építőipar. A kőművesek, ácsok, épületasztalosok vagy kivándoroltak, vagy pályát változtattak. Nagyrészük a kéregető foglalkozás gyakorlásában talált menedéket, vagy útonállt. Ki lett volna örült új hajlékot emelni azért, hogy az ingyenkvártélyosok oda is beköltözzenek?!

Hasonló sors érte a lakatosipart. Kilincs és kulcs, mindennemű zár, lakat retesz fölöslegessé vált, A hatalom szava mindent kinyitott.

Legtovább bírta az üvegüzem. A nyomor eleinte hihetetlen mértékben növelte az alkoholizmust. Miután Kékesföldnek sem égen, sem földön nem volt menedéke, az alkoholban talált vizasztalást.

A borsalónai telepeken az épületüveg gyártását likörös készletek, pálinkásüvegek konjunktúrája váltotta föl.

Másfél éven belül azonban minden kékesföldi ember beszerezte az alkohol fogyasztásához szükséges butykosokat és poharakat s Borsalóna ezzel új válságba került.

Az üzemek a Jablónavidék hegyeinek és falvainak tízezreit foglalkoztatták. Az erősen szervezett borsalónai munkásság jól tudta, hogy a gyárak az utóbbi időben súlyos milliárdokat kerestek. Tömeges felmondással, elbocsájtással egyensúlyozni a kereslethiányt a munkásság nyílt kihívása lett volna. A másik megoldás: tovább folytatni a termelést egy újabb fellendülés reményében s azalatt fokozatosan építeni le az üzemet, üzleti szempontból a legesztelenebb ráfizetés. Valahol mégis kezdeni kellett az orvoslást. Az igazgatóság a legvesztelenebb könnyítés eszközéhez folyamodott. Máról-holnapra ötödrészére apasztotta a tisztviselői létszámot, majd óvatosan azokat a munkásokat kezdte egyenként elbocsájtani, akik három évnél rövidebb ideje álltak az üzemek szolgálatában. A tisztviselők családjaikkal együtt tehetetlenül néztek a holnap elé. Nem úgy azonban a munkásság, amely ösztönszerűen már az első elbocsájtások

nyomán felkorgó gyomrok szavára idegesen felfigyelt.

Erdők mélyén, a kvarcbányák elszórt, ellenőrizhetetlen szakadékaiban összeráncolódtak a barna homlokok. A közös gond fekete szárnya megsuhogott a furcsa nép fölött, mely munkásöntudatban már modern szocialista volt, de életmódjában még tovább tenyészette az erdei népkönnnyen kockázatos veszélyvállalásait. A Jablónavölgyben a szellők mérész eszmék magvát hintették szájról szívekbe s virágoztatták szívek csön-dességéből szájak hangosságára:

— Vissza kell térni a régi rendszerhez. Pálinkás butykosok helyett az épületüveghez.

— Kinek kell épületüveg?

— Az új építkezőknek.

— Ki épít manapság, amíg a rekvirálások tartanak?

— Szüntessék meg a rekvirálásokat!

— Pszt. Tilos. Államérdekek követelik.

— Akkor tilos az élet is. Akkor az államérdek a halált követeli.

— Kinek a halálát?

— Kocka dönti el!

S a Jablóna-erdők mind nyíltabban visszhangozták a titokban fogant szavakat: épületüveg, rekvirálás megszüntetése, kocka és halál. Az üvegüzemek igazgatója alatt a talaj lassan forrósodott. Csendőrségi erősítést kért és elméjében leszámolási terveket forgatott. A tőke elfeledte, hogy valaha libúr volt. Rosszul felfogott önvédelmében nem átalotta habozás nélkül segítségül hívni minden bajának forrásait.

A gyárimunkások életigényeit a csendörök sem tudták elnémitani. Néhányan szuronyostúl tűntek el a kvarctárnák mélységeibe anélkül, hogy a bevezetett vizsgálat a tettesek kiletét megállapíthatta volna. S az életkövetelésbe az előrekomorló kérlelhetetlen végzet politikai színeket tüzesített. Mire a hatalmas Siemens-kohók közül három kihűlt, a borsalónai vidék már a katonai szolgálatidő leszállítását, a libúr iskolák visszadását és minden népnek saját anyanyelvén való igazgatását követelte Gitániában.

Este, erdei tüzek mellett az öregek a régi Tűzmadárról regéltek gyermekeiknek. A libúr nép mithikus patrónájáról, a néphit talajából felragyogó tollpompában újraeledett szent főnixlényről. A hit csakhamar a valóság elevelenerejével nyugözte le az inségükben dühösen bizakodókat. Vénasszonyok és fiatal lányok esküdtek reá, hogy magános erdei kóborlásaik, eprészés, szederszedés közben tulajdon szemükkel látták, tulajdon fülükkel beszélni hallották a Tűzmadarat. A tömeghisztéria később a férfiakat is elragadta. A Jablónavidék lakossága annyira tudattá érlelte a legendás madár létezését, hogy dalok keletkeztek róla s képes ábrázolatok. Házaik falára, kő és üvegedényeikre kiült a képzeletbeli lény:

emberarcú, tarka vén madár.

Ilyennek esküdtek valahányan vele találkoztak. Vállaira ézüstsíjakkal aranytarsolyt kápráztatott fel a babona. A Tűzmadár nemcsak az eljövendő bosszút hirdette az igazságtalanságokon, hanem jóltevője is volt a szegény libúrságnak. Megállt az erdei szakadékok fölött, izzó szemei átvilágítottak a bozótokon, melyek közt megjelent s e szemekben az örület bénító, elviselhetetlen tüze lángolt a meglepett parasztoakra.

— Megállj!

Ez volt szakállas csőréből a jónapot.

Futni iramló lábak meggyökereztek. Lehetetlen volt a parancsnak ellentállani.

— Ennem adj!

Belőlük, élt. A libúr nép hitéből és áhítatosan eléje rakott ételeiből. Testközelbe nem engedte magához az embereket.

— Vigyázzatok. Aki közel jő hozzám, az kigyúl.

Az eleséget az emberek lerakták a vörösmohára, tisztább szikladarabra, források közelébe, kidőlt fenyőfák törzseire. Visszahúzódásuk után a bíborhátú nagy madár előreszökött. Mohón fogyasztotta az enni-valót. Néha megkérdezte híveit:

— Hogy megy a sorod?

És ha ilyenkor panasz szállt felé, a Tűzmadár kivett tollai alól egy ezüsttallért vagy olykor aranyat. Ugyanúgy, ahogyan neki az ételt felkínálták, messziről látható helyre letette a pénzt. A szegény libúrnak meg kellett várnia, míg a Tűzmadár el nem tűnik a sűrűben. Akkor odamehetett. Megtalálta az adományt.

Csendes őszi éjszakán négy sarkán egyszerre kigyúlt Félix Orbán volt Paradicsoma. A kúria közelében favágók aludtak. Lehetek húszan. Mindegyik hallotta a lángok fellobbanásának percében a levegőt betöltő, zengő igazságtevést:

— A Tűzmadár íme felgyújtja a házat, amit Félix Orbán árva fiától elraboltak.

Senki sem ment tüzet oltani. A Tűzmadár állt, állt egy darabig az égő ház előtt. Melléből zokogó hörgés tört elő. Majd lassan távozott, égő szurokfáklyával kitárt szárnyain. A favágók rémült tisztelettel nyitottak előtte utat. Két csendőr futólépésben érkezett a tűzhöz.

— Fogjatok hozzá a tűz oltásához! — parancsolták a szájukat tátó embereknek.

De azok kövülten álltak. Nem mozdultak a puskatus ütésére sem.

— Disznók! Menjetek vízért vagy lövünk!

Senkisémet félt a csendőröktől.

— Emberek! Mi történt veletek?

— A Tűzmadár gyújtotta fel Félix Orbán fiának elrabolt kúriáját —

hangzott válaszul. — Istenfélő ember nem szállhat szembe a Tűzmadár akarásával.

Egyik csendőrnek szerencsétlenségére eszébejutott megkérdezni, merre távozott a Tűzmadár? Ujjal mutatták az irányt. A csendőrök fegyvert tölthettek.

— Mit akartok? — rivaltak rájuk a parasztok.

— Majd végez a golyó rövidesen a ti madaratokkal! A favágók szeme összevillant.

— Csendőrök! Maradjatok!

A két fegyveres rá sem hederítve a parasztokra, megindult a szűk erdei ösvényen az éjben. Öt perc múlva halott volt mindakettő. A favágók utánuk lopódtak. Orvul, hátulról érték őket szörnyű fejszecsapások.

Nóripótól Borsalónáig átláthatatlan viharfellegek tapadtak a cserborzas, fenyőszilánkos hegyvidékre.

Az üvegyár mérhetetlen ráfizetéssel dolgozott. Most már senkinek sem mertek fölmondani. A levegő telt volt feszültséggel. Egyetlen szikra lángba boríthatja a rengetegeket. Lelkek tárnáiban a robbanógáz érezhetően sűrűsödött.

— Biztosítani kell a munkások kenyerét — kapkodott az igazgató.

— Ha mi kifulladás, lázadás tör ki Borsalónán.

Az üvegüzem érdeke összeforrt Gitánia érdekeivel.

* * *

A válság hullámai belütköztek Torradinba. Egy kellemes, puha örömfészkekben egy ápolat, rugalmas női testen végigborzongott az izgalom. Újsághírben olvasta, hogy porig leégett a neki ígért Paradicsom.

Norina kiejtette kezéből a hírlapot. Elomlott a pamlagon. Mi lesz most vele? Rendszert igyekezett szervezni kusza gondolataiba. Az embert szorítani kell. Szerencséje volt, hogy a kúria azelőtt égett le, mielőtt Tótisz neki ajándékozhatta. Ha a tűzvész az ajándékozás után következik, nincsenek többé igényei.

Mik voltak jelenleg a rendelkezésére álló eszközök? A cirkuszigazgató sejtette a nyakék eredetét. Sok hódolója közül az az egyik, aki a gyöngysort megvásárolta számára s maga az ékszerész is bizonyára emlékezni fognak Tótisz arcára, ha minden szakad és neki érélyesebben kell fellépnie. Egyelőre azonban finomabb ízléssel óhajtotta az inspektor figyelmét felhívni kötelességeire.

Levelet írt hozzá. Kérte, hogy látogassa meg. A katasztrófa — írta — mely Tótiszt nemrég szerzett vidéki házának elhamvadásával érte, önzetlen barátnői szívét kimondhatatlanul elszomorította. Vigasztalásra van szüksége és titkos sejtélem súgja neki, hogy senki más nem tudná megvigasztalni csak az inspektor úr.

Nyomatékul külön selyempapirosba csomagolva mellékelt azon gyöngyszemekből egyet leveléhez, amiket néhány nappal ezelőtt dicséretes éleslátással visszatartott, amikor Tótisznak a nyaklánc nagyobb részét visszaszolgáltatta.

A gyöngyszem mint jóírányzott golyó sebezte Tótiszt:

— Kifogott rajtam a bestia!

Haladéktalanul Norinához sietett. A bűvésznő megejtő pongyolában fogadta s legmézesebb modorában kezelte emberét. Nem ő volt az, aki kettőjük közül szóhozta a Paradicsomot. Ő, ő csak részesítette belőle Tótiszt! De miután vágyaik kiégtek, erős ujjai az inspektor szeme előtt egy újabb gyöngy golyóval játszadoztak ártatlanul:

— Ezt is neked adom. Úgy látszik sok gyöngyszem elszóródott a fűzéről a múltkoriban, amit nem vettem észre. Egymásután találok meg az elgurult szemeket. Lassan majd valamennyit visszakapod.

Tótiszt enyhe szédület fogta el. Hiszen ez a nő csakúgy kezében tartja őt ma is, mintha vissza sem adta volna a fűzért. Ki tudja hány gyöngyöt tartott magánál municióként a zsaroláshoz?!

— A kúria leégett — kezdte tehát ő a dolgok tisztázását. — De a Paradicsom nemcsak a kúriából állt, hanem hozzátartozik négyszáz hektár termőföld s ugyanannyi erdő. Annak jövedelméből két év alatt kastélyt emelhetsz a kúria helyén.

Norina szórakozottan hallgatott. Még nem látta elérkezettnek az időt, hogy egy harmadik gyöngyszemet fogjon Tótiszra.

— Sajnos — folytatta a férfi kinnal fegyelmezve magát — nem vagyok abban a helyzetben, hogy a leégett házat belátható időn belül felépítsem.

A bűvésznő lustán, kiszámíthatatlan szándékkal felsópáncodott:

— Föld, erdő! Mit érek vele, ha sem földmives, sem fakereskedő, sem vadászó nem vagyok, hanem szerény orgazda csupán?!

Nehéz, fekete márvány hamutartó állt a dohányzó asztalon. A nyűgös csöndben Tótisz ingerülten verte a márvány öblébe szivarhamuját. Tekintet nélkül is érezte, hogy Norina tájékozódást kutató szemei élesen lesik arcizma rándulásait.

— Idefigyeljen édesem. Tény, hogy ki vagyok szolgáltatva szeszélyeinek. Teheti velem, amit akar. Kezében vagyok, mint azok a gyöngyök, amiket ezentúlra tartogat. Mindent megtennék igényei kielégítésére. Higye meg azonban, őszinte vagyok: nem áll módomban a házat felépíteni.

— Úgy gondolom, hogy a nyakékkal együtt a nyugalmat adom vissza életednek, — vontatta a nő. — Miért nem akarod, hogy az én hányatott életem is nyugvópontra leljen egy kis vidéki házacskában?

Az inspektorban forrt az indulat. Rászorította tenyerét a fekete

márvány hamutartóra.

— Nem hinném, hogy méltánytalanul járok el veled szemben, amikor egy nyakékért nyolcszáz hold birtokot ajánlok cserébe. Különösen ma, amikor egész Kékesföldön tombol a nyomor. Gyárak, pénzintézetek egymásután csődöt jelentenek. Az ország legnagyobb üzeme kétségbeesetten kapkod levegő után. Két hét múlva nem tudja fizetni munkásait s kiüt a munkáslázadás.

— A borsalónai üvegüzemnél? — kérdezte Norina váratlan szakavatottsággal.

— Látod?! Magad is tudod, milyen viszonyok fojtogatnak valamennyiünket.

A bűvésznő nem egy könnyen hagyta lebeszélni magát, ha egyszer fejébe vett valamit.

— Aki ilyen viszonyok mellett is megengedheti magának a fényűzést, hogy barátnőjét nyolcszáz hold ajándékkal lepje meg, annak egy egész kicsikét kell csak megerőltetni magát és kész a ház.

Odasimult a férfi oldalához. De ezt a makacsságot Tótisz már nem bírta elviselni.

— Víz alá akarsz nyomni mindenáron?! — robbant belőle dühöngve a méltatlankodás.

A nehéz márványtartó zúgva kiszabadult kezei közül. Egy ablak csörömpölve összetört. Remegő, vértelen ajakkal, üldözöttségéből százszor visszakívánkozva régi nyomorúságába, állt Tótisz Norina előtt.

A lovarnő megjijedt. Azon a ponton volt, hogy mindenbe beleegyezik.

Ekkor Tótisz, mintegy sugallattól ihletve végighúzta tenyerét homlokán. A hamutartó után nézett és megpillantotta a betört ablakot. Miről is beszélt az imént? A borsalónai üvegüzemek közelgő csődjéről? Fáradtan elmosolyodott. Szemeiből kiolvadt a gyűlölet! Ez az ötlet pokoli volt, egy sátán agyafúrtságát megszegyenítő! Alapjában hálásnak kellett lennie Norina iránt, aki belőle a kárhozatos, vad gondolatot kigyötörte. Örök elégedetlenség, minden nagy eszme szülőanyja! S leányod, a szajha nagyravágás! Most segítetek.

— Jó — mondta. — Legyen. A házat is megkapod. Ugyanúgy felépíttetem számodra, ahogyan eredetileg állt. Hanem addig minden szabadidőmet itt töltöm el a pamlagodon. Teveled együtt. Babonából, szent egy hitemből, hogy csak a te komisz forróságod hozhatja meg számomra terveim teljesedését.

***

Borsalónába utazott.

Az állomásokon már észlelni lehetett, hogy a nyugtalanság az erdővidéken tetőpontjához közeledik. Mindenütt megerősített csendőrzárőrök

cirkáltak. Amint a vonat befutott egy-egy pályaudvarra, a karhatalom kordont vont s az utasoknak alapos igazoltatás nélkül lehetetlen volt a pályaudvarról kijutniuk. Borsalónában az üvegüzem igazgatóságában senki sem dolgozott. A tisztviselők lázasan vitatták a várható eseményeket. Úgy volt, hogy következő hét szombatján az üzem mindennel leszámol és mégis elbocsátja munkásainak hatvan százalékát. Az igazgató, a hutavezetők, gépészmérnökök, főtisztviselők családjaikat lassanként elküldték Borsalónából.

Nem lehetett tudni, mi következik.

— Tótisz bejelentés nélkül kopogtatott be az igazgatóhoz. Az irodában pedáns rend uralkodott. Az asztalákon szivar, cigaretta, likőr és hideg büffé volt feltálva. Az igazgató íróasztala fölött a gitán állam nagycimere gitán nemzetiszínű szalagokkal ékesítve.

— Kit várnak? kérdezte Tótisz az igazgatót.

— A rendőrminiszter úr fél órán belül érkezik. Inkognitóban jön. Személyesen óhajt meggyőződni a veszély nagyságáról.

— Mít kapok, ha egy ötlettel két évre kitolom az üvegüzem válságát? Az igazgató a levegőbe kacagott:

— A miniszter úr biztonságáért mi vagyunk felelősek. Ha ön zagyvaságokat beszél, kénytelen leszünk közveszélyesség címén eltávolítani.

Tótisz a fanyar megjegyzés nem hozta ki sodrából. Befalt egy pástétomos zsömlét, lehajtott egy pohár likőrt. Majd rejtélyes nyugalommal folytatta:

— Sejtelmem sem volt, hogy Önök ily előkelő vendéget várnak. Terveimhez a miniszter kapóra jön. Szeretném őt is bevonni tanácskozásainkba.

— Egész egyszerűen bevonni tanácskozásainkba?! — félvállazta az igazgató. — Az inspektor úr kegyesen bevonja a minisztert tanácskozásába!

— Úgy van. S a miniszter boldog lesz, ha az inspektort meghallgatta.

— Figyelmeztetem, hogy a helyzet Borsalónában sokkal komolyabb, semmint a miniszter mulatságos tanácskozásokkal nyújthatná ittartózkodását, mialatt a veszély óráról-órára növekedik.

— Ami azt illeti, én sem vagyok híve, hogy a tanácskozásokat helyben tartjuk meg. Konferenciáknak a legnagyobb titokban kell lefolynia. Márpedig Borsalónában, úgy látom, elmélet minden inkognitó. Az még nem volna baj, ha holnap a verebek is azt csiripelnék, hogy inkognitóban itt járt a rendőrminiszter. De isten mentsen bennünket, hogy az kiderüljön, hogy a miniszterrel együtt egy Tótisz is ideérkezett és Önök megbeszéléseket folytattak vele. Jó lesz, ha elsősorban én vigyázok az inkognitómra. Nem ragaszkodom tehát a miniszterrel való azonnali eszmecseréhez. Mindössze arra kérem Önt, szíveskedjék átadni egy levelemet a miniszternek.

— Micsoda levelet?

— Amit most azonnal megírok. Ő kitűnőségének, íróasztalhoz ült. Ezeket írta:

„Miniszter Úr! A gitan ifjúság körében örvendő népszerűségemre, valamint a rájuk gyakorolt befolyásomra támaszkodva ígérni merem, hogy két héten belül Kékesföldön nem lesz egyetlen ép ablak és kirakatüveg. Nem gondolja Miniszter Úr, hogy ezen akció következtében a borsalónai nyugtalankodó munkásság egyszeriben hosszú időre keresetképes viszonyok közé helyeztetnék s a nyugalom már holnap visszatérne a Jablónavidékre?“

Borítékot kért. A levelet lezárva odaadta az igazgatónak:

— Ígérje meg, hogy amint a miniszter úr megérkezik, azonnal átadja soraimat. Viszonzásul azonnal távozem.

Az igazgató vállat vont.

— Elvégre ennyit kockázat nélkül meg tehetek.

— Helyes. Ha a miniszter úrnak szüksége lesz reám, ön jól tudja lakásom címét Torradinban. Kísérje hozzám a miniszter urat.

Előkelően távozott. Az igazgató gyanakodva tekintett utána. Vájjon mi közölni valója lehet ennek az iparlovagnak a rendőrminiszterrel? Miben bízik ez a fortélyos elme oly rendületlenül?

* * *

A miniszter feltépte Tótisz levelét. Keresztülfutott a sorokon.

— Hol lehet beszélni ezzel a fickóval? Hiszen ez okosabb, mint az egész minisztérium!

Az igazgató nem tudott hová lenni ámulatában. Mélyen meghajolt a rendőrminiszter előtt:

— Tótisz inspektor Torradinban bármikor szívesen látja Excelenciádat.

... A borsalónai terepszemléből nem lett semmitem. Az igazgató s a rendőrminiszter a legközelebbi vonattal Torradinba utaztak az inspektor után.

* * *

. . . Eszter úgy érezte, hogy a pohár csordulásig telt. Egy rendőrminiszter a Boromeusz-házban! S vele jön az üvegyár igazgatója, aki életének legválságosabb pillanatában akarta kiaknázni esett helyzetét! Húga halála jobban megtörte semmint ereje lett volna harcosan szembeállani férje tapintatlan akaratával. De tudta, hogy sokáig már nem fog tartani együttélésük. Túrte közelérkezni az eseményeket. Férje azt mondta, ettől a vendéglátástól függ egész jövődjéje. Teljesedjék kívánsága szerint, azután úgyis szétválnak útjaik.

A három férfi néhai öreg Boromeusz dolgozószobájában beszélgetett. Tótisz vitte a szót. Fölényesen, rendelkezőleg:

— Miniszter urnák mindössze annyi teendője lesz, hogy hazatér s kiad egy rendeletet. Kékesföld minden városában a Gitániával való egyesülés évfordulóján, ami tíz nap múlva következik, mindenütt pazar kivilágítás. Az üzletek nem zárják le redőnyeiket, a házak ablakai s a kirakatok kötelesek folyóméterenként tíz száll viasz gyertyával világítani.

— Viaszgyertyával? Egész Gitánia villanyvilágításra van berendezve. Nincs az országban annyi viaszgyertya, amennyi egy nyomorult falu éjszakai világítására volna elegendő!

— Tehát a rendeletet képtelenség lesz betartani. Ez az, amit célozunk. Mással fognak világítani? Olajjal, petróleummal? Lesz gondunk felvilágosítani az ifjúságot. A viaszgyertya templomi kellék. Magasztos, ünnepélyes. Az olaj és petróleum használata vagy a villanyé hétköznapi. Nem gyertyával világítanak? Burkolt tüntetés a nap ünnepi jellege ellen! Kőrmönfont tiltakozás az ellen, hogy Kékesföld bekebelezése ünnepnek tekintessék! Államellenes magatartás, amit a gitán ifjúságnak kötelessége megtorolni. És akkor következnek az ablakok, a kirakatok!

Néhai Boromeusz dolgozószobájában a csapda Kékesföld libúrjai számára készen állt. Az üvegüzem igazgatója a borsalónai üveggyár két következő évi forgalmából húsz százalék haszonrészesedésre kötelezte magát külön a miniszter és külön Tótisz inspektor javára.

A miniszter látszólag zavartan hallgatott, de nem tiltakozott. Egy bőrkötéses könyv lapjait forgatta színlelt szórakozottsággal.

— Micsoda ez a könyv? — kérdezte a házigazdát.

— Vendégekönyv — felelte Tótisz. — Házunk minden nevezetes vendége száz év óta néhány sort írt bele vagy legalább a puszta nevé.t.

Házunk nevezetesebb vendégei! Ha az öreg Boromeusz gitán ajkáról hallotta volna e magyarázatot!

A miniszter nevezetes vendég volt. Rövid gondolkodás után ezt írta be a vendégekönyvbe:

„A borsalónai üvegüzem megmentette Gitániát; Gitánia megmentette a borsalónai üvegüzemet.“

Aláírta.

Az igazgató úrnak már nem volt kéznél hasonló szellemes aforizmája. Csak a nevét kanyarította oda, közvetlen közelébe a rendőrminiszter aláírásának.

Hiúságát a névközelség is tökéletesen kielégítette.

XIII. FEJEZET.

A felszabadultak

Pizó válaszüton volt.

Ismét vonaton ült. Hajnalban rohant vele a gyors a Jablónavölgyben. Ugyanúgy mint hónapokkal ezelőtt, amikor a Jablóna szó eredetéről s a jabmadárról folyt a kocsiban a vitatkozás. Akkor nyár volt; azóta zöld erdők sárgába, vörösbe tarkultak s a nyitott ablakon csipősen áramlott az őszi hideg. Sok helyütt tarul meredtek a fák.

Szendergett. Félálomban ködlött, kóválygott benne a kékesföldi *sors*. Nagy ügy kiderítésére szánta rá magát, s az érdekek, amik az ügy sűrűjében gőzölögtek, hatalmasak voltak és veszélyesek. Egy csöpp a tenger mérhetetlen vizeiből: a borsalónai üvegüzem munkásnyugalanságában Kékesföld népeinek minden baja, Gitánia belső politikájának minden bűne benne remegett.

Félix Boldizsárral folytatott beszélgetéseiket, az új lap alapításának *eszméjét ismételten* átgondolta. Az első lelkeség elapadásával sok bizonytalanság, majdnem legyűrhetetlen nehézségek szirtjei bukkantak fel a rohanó szándékok hullámaiból. Meggondolandónak tartotta, otthagyja-e csakugyan a Torradini Napló megalkuvásszagú légkörét, melybe mégiscsak belekényelmesedett az idők folyamán, vagy merjen-e belevágni Félix Boldizsárral együtt a kísérleties új próbálkozásba?

Negyvenedik évét betöltötte. S a kételyek podgyászát vele együtt röpitette a vonat Borsalónába.

Első volt azok között, akik megszimatozták, hogy a hegyvidék megnőtt bajai már a rendőrminisztert is lekövetelték a helyszínére. A kérdés hordereje, a hírlapi beavatkozás fontossága világosan állottak előtte. Jól tudta, hogy a Torradini Napló számára Borsalóna és a Jablónavölgy emésztő kínjai legfeljebb kertelő szenzációt, állásfoglalásnélküli, száraz beszámolót jelentenek. Pedig ha valaki teljes mélységéig nyúl a beteg viszonyoknak s ha van bátorsága a salakból napfényre emelni a nemzetmentő rideg igazságot, az újságírómunka százezreket megváltó haditénnyé nemesedik.

Félix Boldizsár Torradinban már mindent előkészített, ami az új lap megindításához gazdaságilag szükséges volt. Pizó vacogott, ingadozott. S a vonat menthetetlenül ragadta a pillanat felé, amikor vagy jobbra, vagy balra le kell számolnia önmagával.

Most szendergett. Félálomban kóválygott előtte közeljövendője.

Fenyővidéken jártak. A fülkében egy férfi s egy leány utaztak rajta kívül. Ódon, pergamenkötéses skolisztikus könyvet olvasott a lány. A férfi elkérte tőle a könyvet. Fennhangon, mosolyogva olvasta címét:

„Kísértések ellen.“

— Vigyázzon — figyelmeztette a lány. — Egy régi négylevelű lóhere van a lapok között. Úgy szeretném hinni, hogy a könyv írója préselte oda. Nem volna jó ha kiejtené a szerencsém.

Pizóról lassan felszállt az álom. De szemeit lezárva tartotta. Higyjék, hogy alszik. Ne zavartassák magukat enyelgéseikben.

A férfi a vén könyv írójáról, de igazában a leányra célozva mondta:

— Néhai szegény, rabulisztikába tévedt embertársam, mit ért el vele, hogy duzzadó friss boldogságát belepréselte a kísértetek elleni hívságos küzdelembe? Látja kedvesem, intő jel van abban, hogy csak porló, száraz négylevelűt talál, aki a betűk és az írott aszkétizmus erdejében tévelyeg, ott keresvén sovány szerencséjét, holott a csodálatos elevenerdők káprázatosan beillatoznak nyitott ablakán.

Pizó eszmélete utánakapott az ellepkéző udvarlósavaknak. Nem vonatkoztak reá is azok itt a válaszüton? Igaz! Az életet olybá kell venni, amilyen. Mit hősi, nagy mozdulatok, mit a betűk megváltóhite?! Éljen csak a mában s tedd élvezetessé elpergő órádat!

Már-már eldöntötte, hogy a borsalónai eseményeket mégis csak a Torradini Napló szájaize szerint fogja feldolgozni. De ekkor megszólalt a nő:

— Az elméletet, a holt betűk valóságáhitét nem lehet elválasztani a valóságtól. Ha erdőben járok, szeretnék mindig ott maradni. Síkságra tévedek? Földmivelő is lennék szívesen. S a víz partján járva azt érzem, hogy mindig ott volna jó csavarogni. Ezek nem elérhetetlen dolgok. Parasztnak, hajósnak, vadásznak lenni nem probléma. Ha az ilyenfajta természetes élet volna a legfőbb boldogság, akkor legjobb lenne hálnak, fecskének, farkasnak lenni. Ők fizikailag oly tökéletesen vannak megteremtve saját elemük számára, hogy az abban való élés örömeit senki emberfia úgy nem élvezheti, mint ők. De nekem nem csak-az-erdő, csak-az-ég, csak-a-föld, csak-a-víz kellene. Nekem az egész kell, nem a részletörömök. Minden kell, nemcsak a magam múlt örömei, hanem a környezetem is. Minden, amiről tudok s méginkább, amiről nem tudok. És bizony az elméletek és hitek hősi erőlködések, hogy legalább valamit összemarkoljunk a sok mindenből. Ha pedig a kísértések elleni harcot megvetjük, ha a körülményeink adta legnagyobb testi és lelki kényelemre rendezkedünk be s a viszonylagos jóérzés maximumára törekszünk, abban is lehetetlenség elérnünk egy langyos sárban dözölő, jóllakottan rőfögő disznó *ideálját*.

Pizó kellemetlen csiklandást érzett orrgaratában. Nem ő reá vonatkoztak-e a lány szavai? Tüsszenteenie kellett. Egyszer, kétszer, háromszor egymásután.

Ejha! A tüsszentés után valószínűtlen lett volna tovább aludnia. Bizonyos, hogy útitársai ezt a beszélgetést tovább nem folytatják. Úgyis mindegy . . . kinyitotta szemeit. A vonat megállt. Az idegen férfi és az idegen nő leszálltak egy kis állomáson. Pizó nem is látta arcukat. Sohasem tudta meg, hogy kik lehettek.

* * *

Borsalónában az üvegyárban mereven elzárkóztak előle. A városban annyit sikerült megtudnia, hogy a munkáselégedetlenség növekvőben van s hogy a gyárvezetőség a legrosszabb eseményekre készülődik. Kinyomozta, hogy a rendőrminiszter alig tartózkodott két órahosszat a telepen, aztán Torradin felé elutazott.

Dél előtt több ízben jelentkezett az igazgatóságnál. Névjegyet küldött be, mire kiüzenték, hogy az igazgató súlyosan beteg, a lakásán fekszik, helyettesének pedig szigorú utasítása van, hogy a sajtó számára semmiféle nyilatkozatot ne tegyen.

Elment a vezérigazgató lakására. Ott már nem hírlapíróként kopogtatott. Orvosnak adta ki magát. Sajnálták, a házban nincs beteg. Az ügy egyre rejtélyesebb színeket öltött s Pizó egyre szenvedélyesebben kutatott.

Délután újra az üvegüzemhez látogatott.

— Az urak nem tartanak hivatalos órát — tiltakozott a látogatás ellen a kapus.

— Annál jobb; úgyis bemegyek! — haladt tovább az újságíró.

— Szigorú parancsom van, hogy senkit se engedjek a gyárba.

— Parancs ellenére fogok bemenni. Ha tetszik, erőszakkal megakadályozhatnak. Kilödni lehet, akkor legalább botrány lesz s azt is megírom.

A kapus nem mert tovább ellenkezni. Pizó feljutott az igazgatóhelyettes előszobájáig. Itt egy szolga megismételte a kifogást:

— Délután nincs hivatalos óra. A helyettes úr nincs a telepen. Pizó félrelökte az embert. Benyitott. A helyettes szobájában csakugyan nem volt senkisé.

— Önnek nem hazudok — méltatlankodott a szolga. Pizó ránézett. Az arc valahonnan ismerőse volt.

— Mondd csak barátom, hol is találkoztunk? Az ember megrándult.

— Amikor a bátyámat kidobták hivatalából és huszonnégy óra alatt családostul kellett elhagynia az országot, szerkesztő úr szerezte meg neki az útiköltséget.

— Úgy?! — gondolkozott Pizó. — Jobb emlékezőtehetséged van,

mint nekem. És mit mondtál imént? Nem hazudsz? A szolga egyideig küzdött magával:

— Tudom, hogy hálával tartozom. Az igazgatóság azonban megtiltotta, hogy újságíró urakkal a gyár bármelyik alkalmazottja szóbaereszkedjék.

— Elbocsájtás terhe alatt. Mi?

Intett, hogy igen.

— Idehallgass. A gyár két héten belül úgyis csődbekerül.

— Most már talán nem, — szólt a el az ember magát.

— Miből gondolod?

— Hallgatott. Pizó megveregette a vállát:

— Tudnék számodra egy biztosabb állást. Legalább annyi fizetéssel mint itt.

— A szerkesztőségben?

— Egy új lap szerkesztőségében.

— Mit akar tudni a szerkesztő úr?

Pizó kérdezett s az ember felelt. Pizó jegyezte:

„A rendőrmiszter délben kettőkor érkezett. Előtte egy másik úr beszélgetett a vezérigazgatóval. Valami fürdőinspektor volt. Nevét nem tudom. Ez az úr gyorsan távozott a gyárból. Még mielőtt a rendőrmiszter megérkezett. De egy levelet hagyott az igazgató úrnál a miniszter számára. A levelet akaratom ellenére olvastam, amikor a vezérigazgató úr a miniszterrel beszélgetett“.

Pizó kezében megállt a ceruza:

Akaratodon kívül olvastad? Hogyan értsem ezt?

— A büffét szervíroztam. A miniszter úr asztalán nyitva hevert a levél. A miniszter szivart kért. Ropogtatta a szivarokat. Pöttyesét keresett. Szemem, mialatt a miniszter válogatott, önkéntelenül átfutotta a sorokat.

— A fürdőinspektor neve volt aláírva?

— Úgy emlékezem.

— Azt mondd, nem emlékszel a nevére . . .

— A névjegyét mielőtt bejött, én vittem az igazgatóhoz. A levél alatt — úgy tűnt fel — ugyanaz a név állt, mint a névjegyen.

— S a levél?

— A szolga lélekzetet vett:

— Az volt benne, hogy nagy befolyása van az ifjúságra s hogyha akarja, két hét alatt betöreti Kékesföld területén az összes ablakokat és kirakatokat. De az Istenért szerkesztő úr, nevemet ne tessék kiírni, mert akkor elvesztem.

— Nem is tudom hogy hívnak. Beszélj.

— Másra nem emlékszem.

— Hova utazott innen a miniszter?

— Úgy tudom Torradinba, a fürdőinspektorhoz.

— Hol van most a vezérigazgató?

— Azt hiszem, szintén Torradinban.

Pizó felugrott:

— A legördögibb gajság, amit emberemlékezet óta kormányhatalom és közgazdaság karöltve kieszeltek!

— A szolgáljai szederjések voltak a döbbenettől:

— Szerkesztő úr. Ugye hogy én most hazaárulást követtem el?

— Ahogy vesszük. Hazaárulás túlerős kifejezés. Politikai indiszkréciót.

Zsebébe gyűrte a jegyzeteit s elrohant.

— Nevemet sem tudja — kóválygott a szolga. — Hogy fog ez engem szerződtetni a laphoz? Innen repülök. Mehetek a bátyám után. Legalább útiköltséget szerezne nekem is!

* * *

Az események egyenes vonalban fejlődtek. Pontosan úgy, amint várni lehetett. Pizó megfigyelte, hogy Tótisz a szokottnál szorosabbra fűzte érintkezéseit az ifjúsággal. Egyelőre semmit sem írt a Torradini Naplónak Borsalónai tapasztalatairól. Csak Boldizsárral beszéltek magános sétáikon a közeljövő ólalkodó veszélyeiről. Mit lehet várni, ha a két együttélő nemzetet a politikai sáfársága még élesebben állítja szembe egymással? Meg fog-e állani az üzleti érdek jármába fogott tömegindulat a tervezett keretek között? Vagyonok romlását nem követi-e majd emberéletek újabb kioltása?

Csakhamar megjelent a rendőrminiszter rendelete a kivilágításról. A vészjelek kigyúltak Kékesföld libúrjainak feje fölött. Nem volt több idő a halogatásra. A cselekvés ideje elérkezett.

Azzal mindenki tisztában volt, hogy a rendőrminiszteri ukáz titkos csapdákat rejteget. De senki sem tudta Pizón és Félixen kívül, hogy a csapda hol van elrejtve s miért? Valakinek ki kellett állnia a porondra és üvöltve, harsogva világgáordítani a rejtett célokat. Valakinek házárjátékot kellett vállalnia saját fejével polgártársai érdekében. Ha idejekorán meghallják a vészkiáltásokat, talán még sikerül elejétvenni a rohanó vésznek. Am mi következik, ha az első szaggatott hangerőlködésnél toronragadják a figyelmeztetőt?

Boldizsár lehajtotta a fejét. Egyszer kevés híjján ráfizetett arra, hogy nemzete érdekében cselekedett. A benne élő Félix-hagyományok mégsem engedték, hogy ezekben az órákban vesztegeljen.

A városok polgársága kétségbeesett táviratokat küldött s küldöttségeket menesztett a rendőrminiszterhez, hogy a rendelet szerintük lényegtelen formaintézkedéseiben változtasson. Pizó és Félix jól tudták, hogy

minden kísérlet hiábavaló. S a miniszter valóban hajthatatlan maradt.

— Ki kell államink — döntötte el Félix. — Holnap kihozzuk a lapot. Rendőri engedély nélkül, puccszerűleg!

Pizó fogai összevacogtak:

— Nincs, semmi kézzelfogható bizonyítékunk. Egész előrelátásunk pusztá következtetés. A rendőrminiszter Borsalónában, majd Torradinban Tótisznál. . . Mindez csak logika, de nem dokumentum. Egy gyárszolja látott egy levelet. Kérdés nem tagadja-e le előttem tett nyilatkozatát! Nyakamat adom, hogy letagadja. S ha fenntartja? Elég bizonyíték-e ilyen vallomás az elfogult gitán bíróság előtt? Holtbizonyos, hogy drágán fizetünk.

Félix belenézett megrendült bajtársa szeméibe:

— Visszariadsz?

— Bizonyítékot akarok. Több valószínűséget. Nem látom kellőképpen alátámasztva ügyünket. Legalább Tótiszhoz kellene elmenni. Beszélni kellene vele. Mit tudom én, hogy mit mondana?! Elszólná magát, rávezetné az embert valamire, amin tovább lehetne haladni valami bizonyíték megkerítéséhez. De így? Készületlenül? ...

— Elmegyek hozzá. Beszélék vele, — mondotta a mérnök.

— Várj — kapott utána Pizó. — Mikor akarsz beszélni vele?

— Azonnal.

— Hátha valami mást? ... Várjunk holnapig.

— Ha holnapig várunk, elalszik az elhatározás.

— Hol akarsz beszélni vele?

— A lakásán — vette kalapját Félix Boldizsár.

Az úton megfogalmazta a kérdéseket. Nyílt, egyenes kérdések voltak:

Igaz-e, hogy Ön a múlt héten Borsalónában járt? Igaz-e, hogy levelet hagyott az üvegyárban a rendőrminiszternek? Igaz-e, hogy a miniszter s a gyárigazgató együtt látogatták meg Önt a lakásán? Igaz-e, hogy a miniszter itt határozta el a kivilágítási rendelet kiadását? Mért titkolják e találkozást?

Szó sincs róla, kihívó kérdések. De Tótisszal szemben merészséget kellett alkalmazni s akkor talán nyert lesz a csata; tapintat ebben a helyzetben biztos vereség, S Félix kezében jó hurok volt a sötét titok, amit Norina közölt vele. Utolsó fegyver és úriemberekhez méltatlan úriemberrel szemben. Ám úriember volt-e Tótisz? S ha az lett volna is! Nem használ-e a politika ezerszer gyalázatosabb eszközöket?

Mindenre készen csöngetett be a Boromeusz-ház kapuján.

— Az inspektor urat keresem.

— Nincs idehaza.

Mintha most mégis megkönnyebbült volna, hogy saját akaratán kívül elmarad a találkozás. De erőt vett magán:

— Senki sincs idehaza?

— Önagysága ...

Boldizsár életének legválságosabb pillanata elkövetkezett. Alig visszafogott izgalommal kereste elő névjegyt:

— Jelentsen be. Jelentse, hogy multhatatlanul beszélnem kell önagyságával.

* * *

Ódon kölépcsőn kellett felhaladnia az emeletre. Léptei visszakongtak a nagy boltívek alatt. A lépcsőház emeleti végződésénél vertvasból való rácsajtó nyílt. Bent találta magát a fogadósobában, Névjegyt bevették. Pár perc örökkévalóság. A cseléd visszajött:

— Önagysága kéri, méltóztassék helyetfoglalni. Türelmet kér. Boldizsár magára maradt.

A fogadósoba puha volt; szőnyeg szőnyegen, öblös, óriáshátú bútorokon a fekete ébenfa faragásokat sötétzöld kárpit tompította. Mintha a nórípói fenyvesek merevedtek volna halálba a bordás boltívek alatt. Méteres ablakmélyedésen át betegen szűrte be fényét az udvar felől a felhős koranovemberi délután. Az ablak előtt kis fenyőfa nyúlt az ég felé; olthatatlan sóvárság Torradin kópalotái közül a bús vadon után. A fenyő törzsét harkály kopogtatta. Benn a fogadósobában alétlan vonaglott Torradin életzaja. Egy óra kimért ketyegése elég erő volt itt, hogy eluralkodjék egy egész város nappali hangzavarán.

Boromeusz Eszter megjelent.

Az ajtó, melynek keretében viszontlatta, szemben volt az ablakmélyedéssel. A fény úgy küzködött át az üvegen, hogy a férfi, aki e percben hátat fordított az ablaknak, valamennyire sejtette a nő vonásait. De Eszter csak körvonalakat látott az ablaküveg derengő hátterén.

— Engedelmet kérem, hogy háborgatom.

Meglepte, hogy közönséges beszédindítását mennyire elhalkította a környezet.

— Örvendek látogatásának. Régen keresem. Hálával tartozom önnek Nórípóért.

Mindakettőben az elkerülhetetlen egymásratalálás felsikoltása vajúdott. Mindketten erővel késleltették az ellenállhatatlan pillanatot. Mindaketten féltek valamitől.

Eszter megdöbbsent a férfi felvillanó szemeitől. Annyiszor színezte maga elé ezt a találkozást, hogy oka volt szorongania. Nem hull-e szépségben, teljességben a való a képzelet alá? Kimondott szavak fölérnek-e majd az elgondolttal? Álomokra nem hervaszt-e megbánást a viselkedés? Azok a villanások a férfi szemeiben a találkozás örömétől gyuladtak-e ki,

vagy a mohó bírásvágytól, amiből oly csömörösen elég volt neki?! Boldizsárt saját helyzete tartóztatta. Féligéretten élt benne a sejtés, hogy mindent lerombolna a nőben, ha tudnivalójáért a felzengő öröm édességében nyújtaná kezét.

A nő leült; Boldizsár önkéntelenül állva maradt. Talán minden ezen a megérezett helyzetkülömbönségen fordult, ami ezután következett. Ebben a helyzetben lehetetlen volt kimondani azt, ami mindkettőjüknek ott ült az ajakán, lehetetlen volt mondani, hogy minekünk már volt egyszer ez életben találkozásunk.

— Hálával tartozom a Péter-Pál intézet fölépítéséért és azért, hogy szegény halálraitélt hűgomat az égő villából kimentette.

Milyen, jó volt, hogy másról beszéltek, nem a szökőkútról! Vannak pillanatok, amiket folytatni, szobaismételni az illúzió idegből font paragrafus tilt egy öröknéma szerelmi törvénykönyvben. Boldizsár is másról beszélt:

— Ez a látogatásom nem magának szól, asszonyom. Férjét kerestem; égetőn tudni akarok tőle valamit. Nem találtam itt. Megkérdezem tehát feleségét.

Habozott:

— Tőle másképpen kérdeztem volna meg. A feleséggel szemben nyíltság kötelez. Az a nép, amelyből a Boromeuszok fakadtak, új üldöztetése küszöbére ért. Ne válaszoljon, ha a hitvesi kötelék épp oly erősen köti, mint a gyermeki. Ne válaszoljon, ha áldozatnak érzi a feleletet. Küldjön akkor az urához, hogy kérdezem meg őt.

Eszter kerekre nyitotta szemeit:

— Megint hálás vagyok Önnek az őszinte szavaiért.

Szeretettel nézte Boldizsárt. Az örök nő szeretetével, akinek szemében a férfi megnő, ha azt látja, hogy túl pillanatokon s túl önmagán kemény célokra néz.

— Valahol merénylet készül ellenünk — folytatta Boldizsár. — A kelepcét kifeszítették. Az a gyanúm, hogy ennek a háznak köze van a kelepcéhez. Nem hiszem, hogy erőszakolás nélkül férje felfedné előttem a dolgokat. Életérdeke, hogy homályban hagyja a történeteket. Azt akarom tőle megkérdezni, van-e köze neki valóban a rendőrminiszter legújabb rendeletéhez? Igaz-e, hogy a rendőrminiszter a borsalónai gyárigazgatóval a napokban e ház vendége volt? Közvetlenül a rendelet kibocsátását előzőleg?

Boldizsár látta, hogy szavai érzékenyre találtak. Némaság viaskodott hanyatló hitvesbecsülettel. Láttá, hogy a küzdelem tüstént köteléket tép. Nem bírta hagyni Eszter vergődését. Egy nemzet sorsa állt szemben egy asszony megfeszített helyzetével s ő nem bírta tovább feszíteni a helyzetet. Most érezte csak igazán, ki neki ez az asszony, ki neki ez az élet

legkisebb rebbenéseiben is.

— Ne felejten — védte lemondólag Esztert a saját asszonyi elhatározásaitól. — Visszavonom kérdéseimet.

— Miért ily végtelen jó hozzám? — kérdezte a nő.

— Nem vagyok jó. Kegyetlen voltam s vezeklek. Eszter tusázott:

— Nem bírom beleártani magamat az uram cselekedeteibe. Istenem, ha belelátna a küzdelmeimbe! . . . Hogy tudnék röpülni, hogy égnék együtt valakivel! Belátja-e, hogy rajtam nem múlik semmi sem?

Félix megint azt mondta:

— Engedje meg, hogy megzavartam.

Eszter folytatta a maga gondolatait:

— Ide vagyok kötvé. Ö mégis a férjem. Nem akarok tenni ellene. Mi tartotta még vissza Boldizsárt, hogy össze ne tépje fékjeit, hogy el ne ragadja magával ezt a szárnyszegetten magábahulló teremtest, akinek kételyei már-már odaroskadtak, hogy az ajtóküszöbről sikoltva követelje vissza életjogait?!

Fulladva csókolta kezét búcsúzóul.

Megrezzent a kéz.

Két ember élete e percben hűvös ujjakon által meglelte a szomjú áramot. Egy asszony és egy férfi, akik mindezideig csupán sejtették egymást, akik körül a végzet mint két pólus körül pergette a libúr nép szenvedéseit, delejesen teltek el a győzelmes tudattól, hogy nem kevesebbek annál, akiknek egymást szaggatott, derengő pár szavaikból társutasukban meglelkesítették. Az asszony döntött. Nem eresztette többé Boldizsárt:

— Most határozom. Ön mégsem távozhatik.

Megborzongott a szabadító szavak felsugárzó nagy tisztaságától.

Saját szavai szabadították!

Félix Boldizsár előtt többé nem az iménti Eszter állt.

— Köszönöm Önnek, hogy visszaadta hitemet az emberek becsületességében és a végzet igazságában, — mondotta aztán könnyebbülten

— Ne ítéljen el előbbi habozásomért.

Az ablakmélyedéshez vona Boldizsárt.

— Itt még elég világos van. Foglaljon helyet. Azonnal tintát hozatok Félix nem értette a helyzetet. Eszter csöngetésére bejött a szobaleány majd csakhamar írószerekkel tért vissza s egy kis szalonszalka helyezett Boldizsár elé az ablakhoz.

— Diktálni akar? — kutatta Boldizsár.

Eszter megvárta hogy egyedül maradjanak:

— A diktálást a sors veszi fel.

Szavai elhatározottan csendültek az alkonyodó szobaszögletből:

— Házunk régi szokása, hogy valahány nevezetes vendég átlépi küszöbünket, beírja nevét egy régi emlékkönyvbe. Sorjában, amint a legutóbb beírt nevek engedik. Ön is be fogja írni a nevét.

Átadta a Boromeusz-ház bőrkötéses fóliánsát Félix Boldizsárnak. Ő maga ott állt a férfi mögött. Félixnek arcába szökött a vér. A lapon, ahol neki kellett volna következnie, olvasta a rendőrminiszter és a gyárigazgató aláírását. S a rendőrminiszter neve fölött a dokumentumot:

„A borsalónai üvegüzem megmentette Gitániát; Gitánia megmentette a borsalónai üvegüzemet.“

— Tépje ki. Vigye magával a lapot. Tegyen vele amit akar — hallotta a háta mögül.

Engedelmeskedett. Azután fogta a tollat s a következő lapra beírta:

„A Boromeusz-ház emlékkönyvének egyetlen lapja megmentette a libúr nemzetet.“

Hátrafordult. Eszter az ablakmélyedésnek támaszkodott:

— Kiszolgáltattam az uramat.

Félix Boldizsár rákulcsolta karját Eszter vállaira. Ügy ölelte át a vállait, mint egy nagyon jó barát:

— Hányszor gondoltam magára azóta Eszter, hányszor kerestem elmosódó képét emlékeimben!

Az asszony Boldizsár mellére borúit. Tört mondatok peregtek könnyei között:

— Ha akkor nem eresztett volna el! Ha akkor úgy megtart, mint mostan! ... Nem lett volna szerencsétlen az életem.

A férfi most vette észre, hogy Eszter vállain ismerős kendő remeg.

— A régi sál! Ezt is ismerem — emelte a kendő egyik szögletét Eszter szemeihez. — Eszter ne sírjon. A próbáltatások befejeződnek.

Felszáritotta könnyeit:

— Nem a régi sál. A párja csak. Húgomé volt; a régi ottmaradt a szökőkút medencéjében.

Összefogózva néztek ki a homálybasüppedő ablakon. Karjaikból új élet áradt egymás erősítésére. S akkor valami csoda teljesedett.

A lemenő nap széttépte a fellegeket s a fenyőlombokon keresztül millió aranyszálba szűrve özönlötte el az összetartozókat. Ugyané percben egy messze udvaron felcsendült egy hatalmas férfihang. A véletlen harmóniája a pazarló fényben küldötte nekik azt az éneket, amelynek dallama szerelmük bölcsője volt egykor Nóripőben.

A béke himnuszát.

Egyszerre rebbentek szét. Mindaketten egyszerre nyúltak az ablak kilincséhez.

Boldogan kitérték a nagy ablakot.

XIV. FEJEZET

A Tűzmadár elbúcsúzik

Hajnalban erősen fagyott. Ablakok belső üvegtábláira köd hályogosult. Mint nagybeteg szemén, törött meg rajtuk a fény. Dél felé forró szél járta át a palotákat, házakat uccasorokat. Járókelőkről lekívánkozott a felsőkabát. Üzletek tizenegykor nyitottak délben és délután egykor lezörömbölték redőnyeiket. Mindenki tolokodott bevásárolni s a két üzleti óra alatt sűrűn hullámozott a nép. Aztán egy-kettőre a tömeg elfogyott. Terek és utak erezetében a sebes lüktetés majd a kihagyó elapadás rendellenes vérkeringést jelzett s lappangó rosszulletet. A forrósgát uzsonnatájban megnyúlt árnyékköpenybe burkolózva átmenet nélkül szorította ki halálos hideg.

Szél söpört, néptelenség bágyadt Torradinban. Berzsenyvörös nyeregtakarókkal, heringforgós sisakokkal vágatva végigcsattogott a kocsitű gránitkockáin a gárdalovasság első eszkadronja. Vecsernyére egy toronyban szívhezszólóan harangoztak. A város megtámadott szíve félrevert. Novemberi alkony szürke betegségében dideregve bujt meg a lázas Torradin. Az első lázfolt az Amazon-téren esett valami másodemeleti ablaksorról az uccakövezetre. A kivilágítás megkezdésére elrendelt óra közeledett.

Az egyetemi ifjúság kora reggel óta talpon volt. Diákotthonokban, szűkök kifőzőhelyeken, uccán, kávéházakban rejtélyes csoportok sugdolóztak. Zsebek mélyén bokszeres lapultak, ökölnyi kövek dudorodtak. És feltűnően sok vasbot volt látható. A gitán ifjúság nem kutatta, igaz ügynek szegődik-e szolgálatába, ha majd az est sötétje a városra száll.

Úgy hallották, hogy Torradin polgárai gúnyt készülnek űzni a gitán nemzet ünnepéből. A hazafias indulat berzenkedett bennük; kalandszomjas vérük hősi cselekedetek véghezviteléről ábrándozott.

Tótisz minden eszközzel szította kedvüket:

— Ne féljete! A gárdalovasság csak akkor fog közbelépni, ha a polgárok részéről ellentámadás érne benneteket.

A biztatás sehogysem tetszett az ifjaknak. Az első taktikai hiba volt ez, amit az inspektor elkövetett. Szabad lelkületük még nem tanult megalkuvást. Politikai fondorlatok, hátsógondolatok számára ők még meddők voltak, mint a büszke szirt.

— Hogyan? — tiltakoztak közülök sokan. — Gyáváknak tartanak

bennünket? Feltételezik, hogy fegyverek árnyékában keresünk azok elől menedéket, akiket megtámadunk? Bízzák reánk; megvédelmezzük mi magunk a nemzet ügyét!

Este félfélkor az Amazon-téren volt a nagy gyülekezés. Jóval hat előtt népésedni kezdtek az odatorkoló uccaszögletek. Fekete csoportok képződtek, feltúrt kabátgalléros staféták szelték át elhatározó lendülettel a tér szabadon maradt közepét. Ezek a fiatal emberek mindenre elszántak voltak és magasan hordták fejüket abban a tudatban, hogy rövidesen nagy kötelességet teljesítenek. Körülöttük a házak falai mögött aggodalmasan kornyadoztak époly becsületes emberfejek, mint amilyenek itt künn kóvályogtak a nemse}tett üzleties félrevezetéstől.

Egy nagyobb diákcsoport ajkán bizonytalanul felhangzott a diák-induló. Szétszóró tömegfoltok mintegy varázsszóra megmozdultak, hogy egybefolyjanak az éneklőkkel. Hanem valamelyik diákálvezér leintette a hangulatot:

— Még ne kezdjen senki semmibe. Megvárjuk Tótiszt; ő intézkedik.

— Hol van Tótisz? Hol késik Tótisz? — hangzott többfelől.

Egy pattanásos szöke joghallgató feltűnő izgalommal, sápadtan jelentette az alvezérnek, hogy tudomása szerint az inspektor Norina műlovarnónél késlekedik.

A környezeten elégyetlen morajlás keletkezett. Igaz, hogy pontosan nem volt még félhét, viszont a kedélyek feszültsége a huszonnegyedik órát mutatta. Közben a tér egyik sarkán egy hatalmas áruház kirakataiból egyszerre sugárzott ki száz meg száz villanylámpa szemkáp-ráztató fényessége. A körték a gitán állam színei szerint voltak összeválogatva s a legnagyobb meglepetést keltették a tömegben. Alighogy a kirakatsor kivilágosodott, egymásután csillantak fényárba a többi paloták ablakai is.

Az ifjúság nehezen ocsúdott a tündéri látványosságból. Nem egész bensőséges meggyőződéssel egy hang csak nagysókára térítette magához a bámészkódot:

— Mindenütt villany és olaj? Hol vannak a gyertyák? Ez demonstráció!

A hang áthullámozott az immár félelemessé verődött tömegen. Szélsőséges tünetetők felkapták az elégedetlenség kítőréseit:

— A libúrok kijátszanak bennünket, hogy a markukba röhögjenek!

— Hol vannak a gyertyák? Gyalázat!

— Be kell zúzni ablakaikat!

De a felszólításnak csodálatos módon nem volt meg az a vivőereje, mely válságos pillanatokban mindenkit magávalragad. Akadtak komoly hallgatók, akik fejüket csóválták és kezdtek valamit nem érteni. Bizonyos, hogy ha Tótisz jelen van s ő kezd szónokolni, senkinek sem marad

alkalma józanul mérlegelni a tennivalókat. Ám Tótisz késett s a tüntetők méltatlankodtak.

E percben az eddigi kiáltozókénál lényegesen harsányabb hangok hatoltak a fénybenúszó tér zürzavarába:

— Tűzmadár! . . . Tűzmadár!

A tüntető csoport fejét kapkocda a szokatlan kiáltásokra. Honnan jönnek a hangok? Mely világtájról?

— Tűzmadár!

— Tűzmadár!

Abszurdum! Mintha legalább húsz-harminc torok ordítaná!

— Tessék Tűzmadár! Felhívás a gitán ifjúsághoz.

Félix Boldizsár rikkancsai bőrük kockáztatásával ingyen osztogatták a vakmerő újság első példányszámait:

— Minden gitán egyetemi hallgatónak rögtön el kell olvasni a Tűzmadarat.

— Tűzmadár! Ingyen Tűzmadár!

A rendületlen rikkancstorkok nemsokára egészen elterelték a figyelmet a kivilágításról:

— Tűzmadár!

— Tessék Tűzmadár!

Ezerszámra osztották, szórták a lapot. A tömegben tízen eldobták a különös című sajtóterméket, de a tizenegyedik-tizenkettedik példány kézben maradt. S mivel a lap első oldalán Tótisz s a rendőrminiszter arcképe volt látható, aki belenézett el is olvasta a Tűzmadarat.

— Tűzmadár!

A Tűzmadár a gitán ifjúsághoz intézett felhívásában kimélet nélkül mutatott rá Tótisz inspektor s a rendőrminiszter üzelmeire. Részletesen ismertette a borsalónai üvegüzemek válságát s tárta fel, hogy a gitán politika és a libúr tőke üzleti érdekei pillanatig sem haboznak karöltve kockára tenni békés polgárok nyugalmát s az ifjúság jóhírnevét a világ előtt. Facsimilében közölte a rendőrminiszter eredeti emléksorait s a borsalónai igazgató aláírását.

— Tűzmadár!

De már semmi szükség sem volt a rikkancsokra. Öblöstorkú, vérig felháborított diákvezér termett fönn a nemrég ledöntött Szabadságszobor talapzatán. Mindent betöltő hangján olvasta társainak a Tűzmadár felhívását:

— „Szívretett kézzel arról tegyetek hitet, mi a hivatásotok? Az-e, hogy gonosz és ostoba rendeletekkel tehetetlen libúr honfitársaitokból a béketűrés végső hajlamát kiöljétek? Az-e, hogy igazságtalanul semmisítétek meg emberek vagyonát és életét, akiket véletlenül más nyelven beszélő anyák ugyanazzal a fájdalommal születtek világra, mint titeket?

Az-e, hogy tiszta érzelmeitek kűfárainak vakon, magatok beszenyezésével szereztétek meg nemcsak mindennapi kenyérét, de a mindenéjszakai bujálkodásokat is?! Feleljetek gitánok, ez-e a ti hivatástok vagy pedig az, hogy szeemeiteket egy emberibb jövőnek szegezve országotok s az egész világ számára keresztényi etikával egy szépséges, egészséges pogány élet előfeltételeit megteremtésék?!”

Nem folytathatta. A szobor talapzatához közel egy kocsi állt. Hallgatói, akiknek sűrű sorain át idáig is nehezen juthatott előre a fogat, közrefogták a megállt járművet.

A felolvasó diákvezér elhúlten nézett a magasból a kocsi ülésére. Egy ember fekűdt ott mozdulatlanul s mellette erősen kifeszett arcű hűgly tordelte kezeit.

Persze, ō ott a magasban csak a saját hangjút hallhatta. Persze felolvasásútól észre sem vehette, mi történt odalenn?

A halott férfi nem volt más mint Tótsiz, s Norina a kéztördelő nő.

Kocsijuk mellett egy pattanásos, szőke diák kezében még fűstölgűtt a pisztoly. Ugyanax a jogász volt a merénylő, aki nem sokkal ezelűtt jelentette a diákvezérnek, hogy Tótsiz Norinánál késlekedik.

— Gazember! Most is a gyertyákrűl beszűlt! — hadonászott önkűvűletben a szőke jogász. — Ide mert jűnni mindezek után a beteg bestiájával!

A Szabadságiszobor talapzatán állű diákvezér nem bírta levenni tekintetűt a borzalmas képrűl. Néhány méterrel magasabbrűl a sokaság feje fűlűtt, ahonnan a kocsi elé fogott lovakat is potrohossá torzította a rálátás, egyenesen visszataszítűnak tetszett a félíg-űlű, félíg-fekvű helyzetbe merevűlt halott. Egyik keze gűrcsűsen markolta a hintű leeresztett ernyűpereműt, a másik kéz ökűlbeszorult. Feje hátrahanyatlott s a kítűtűt sírűreg-szájon kielégűthetetlen éhesség kárhozott. Torradin fűterének minden ablaka őreá lűvelte jegeshideg fűnyűt; őreá, aki nélkűl nem lett volna ma este díszkivilágítás Kékesfűldűn.

A diákok lassan részvűt nélkűl osontak szűjjel; a kocsi maradt hűllutasával a fűnyűzűnűs těr közepén magárahagyatva.

Nagysokára a gárdalovasság egy altiszťje érkezett a szűnhelyre, ō mondotta meg a kocsisnak, hová hajtson a halott inspektorral.

* * *

Általában a kivilágítás estťje Kékesfűld többi városaiban nyugodtan zajlott le. Boldizsár egész meglűvű vagyont rákűltűtte arra, hogy a „Tűzmadár“ elsű száma mindenűtt ottlegyen, ahol a miniszťteri rendelet folytán a libűr lakosságot veszűly fenyegette. Egy-két helyen az összeűt-közűst még sem lehetett elhárítani. A kiűmlűtt věr azonban nem pazarlűdűt eredműnytelenűl. Azok fejúre szállt, azokat vádolta, akik ōnűs

hatalmi és anyagi érdekeikért hosszú időn át vertek mesterséges éket két egymásraült nép közé. A Tűzmadár leleplezései nyomán kerekedett felháborodás elsöpörte Gitánia kormányát s helyébe egy józan, becsületes korszakot segítette.

Az ország fiatal gitán nemzedéke maga dolgozott legbuzgóbban azon, hogy Kékesföld régi haladó szellemű hagyományaitól mindaz átvették az állam gazdagodására, ami e hagyományokból a polgárok boldogulását elősegítheti. Rikoltó frázisok helyébe felvilágosult eszmeáramlatok özönlöttek. A torradini események, amiknek szakadékbárogását az utolsó órában sikerült Boldizsár bátorságának elhárítani, örök figyelemzetésként vésődtek az emberek emlékezetébe. A két népet többé sem a tröszt-tőke, sem a politika agyafürtségei egymásrauzítani nem tudták.

A hibbant nemzetieskedés utolsó örülete ugyané novemberi napokban libúr oldalon is kiélte magát. A kivilágítás áldozatai még ravatalon feküdtek, mikor Borsalónából szörnyű hír lihegett Torradinba.

Nóripóban valaki felgyújtotta a fenyeveseket. A száraz őszben számtalan ezerholdon fékezhetetlenül száguldott végig a pusztító elem. Oltásra gondolni sem lehetett s aki ember vagy állat azon a vidéken lakott, csak nem utolsó szálig odaveszett.

Hónapok múlva azután megtalálták a szénné feketült erdők azon pontján, ahonnan a tűzvész kiindulhatott, Félix Orbán csontig hamvadott holttestét.

Az erdők pusztulásában emberhalálnál is szomorúbb volt, hogy éppen a Jablóna forrásvidékének hegyoldalait tarolta kopárrá a tűz. Ezek az erdők szabályozták — amíg életben zöldelet — a tavasi hóolvadásokat s a vigasztalan hegyvidéki esős évszakok áradásait. Amíg rejtelmes sűrűjük a természet gyöngéd rendeltetéséből védőleg takarta a hegyeket, amíg a száradós avar a gyorsan száguldó patakok útját betemette, addig nem kellett attól tartani, hogy a síkságra kívánczók vizek egyik napról a másikkra egész tömegükben lezúdulnak. Az áradások fokozatosan jöttek s hetek lassú szivárgásaiban egyenültek ki. De most a perzselt hegyoldalokról levetették szörnyű árnyukat a Jablóna alsóbb folyásmentére az eljövendő ősi vadvizek.

Kékesföld lakói új birkózásokra készültek az elemekkel. Csakhogy ez a birok már a teremő munka megindulása volt. Befektetés az utókor számára, emberi célkitűzés, nem pedig a meglévő civilizáció esztelen felémésztése. A méltó munkára alkalmat nyílt mindenkinek, aki dolgozni akart.

S aki dolgozott, megélt.

Félix Boldizsár visszatért ősei foglalkozásához. Az új árvédekezésre utalt Jablónavidék térin tökéletesebb technikai felkészültséggel, mint elődei, de ő is ugyanazt a munkavezetést, ugyanazt az életmódot vállalta,

mint a régi elnyugodott Félíxek.

A *Tűzmadárt* átadta Pizó tulajdonába. Pizó a lapot ugyanazon szellem szerint növelte Kékesföld leghatalmasabb vállalatává, amely szellem az első számot oly kockázatos körülmények között létrehozta. Eleinte a lap címe számtalan kellemetlenséget okozott tulajdonosának. Sokan ugyanis túl élesnek találták a „*Tűzmadár*“ nevet, különösen ha arra a pusztulásra gondoltak, amit Félix Orbán a nóripői erdők öreg tűzmadara hozott Kékesföldre.

Az aggodalmakat Boldizsár oszlatta el egy ünnepi cikkében. Utolsó írása volt ez, amit a mérnök hírlapi nyilvánosságnak szánt. A cikkből Kékesföld mindennemű népei megértették azt, amire előbb vagy utóbb maguktól is rájöttek volna.

Megértették, hogy a libúr nép *Tűzmadara* csak addig jelent harcot, veszedelmet; csak addig hordja magában a vad pusztulásokat, amíg a békeszerető, dolgos nemzetét érdemtelen megaláztatások gyötrik s létében igazságtalan elnyomatások fenyegetik. Megértették, hogy szomorú hivatásának teljesítésével a *Tűzmadár* ismét láthatatlanná szürkült s örökre kimúlt azon a napon, amikor Kékesföld libúrjai rabszolgasorból újra emberré s a gitánokkal egyenjogúvá emelkedtek.

Üres fogalom lett a *Tűzmadár*; fonnyadó levél a történelem időtlen fája alatt, amivel olykor-olykor bágyadt mosollyal még eljátszadózott Félix Boldizsár és Boromeusz Eszter nemzedéke, azután szétmállott ez az emlékesei is, mint minden idejétmúlt gondolat a boldog Kékesföldön.